

Konica

R1 SUPER
KONICA DIGITAL MINILAB SYSTEM

powercomimaging

PowerCom Imaging d.o.o. Milentija Popovića 9 (Sava Centar), 11070 Novi Beograd
tel: 011 311-4322, 311-4323/lok 276, tel/fax: 011 143-541, e-mail: mdeki@net.yu

REFOTO

DIN. 180, 10 KM,
HR 35 kn, 5 €

ČASOPIS ZA KULTURU FOTOGRAFIJE | broj 17 | jun 2003. | www.refoto.co.yu

FOTOGRAFI

Rober Duano
Vladan Milisavljević
Fotoreporter Makedonije

AKTUELNOSTI

Život sela / Žisel 2003
Promocija Konica R1
Nikon u Makedoniji
S fotoaparatom na letovanje
Konkurs ljubav

FOTO-ŠKOLA

- Homo Faber
- Eksponometrija II
- Elementi dizajna - perspektiva
- Dodatna oprema za Coolpix 5000
- FOTONOVINARSTVO - blic vesti

TEHNIKA

Canon EOS 10D
Nikon F 75
Nikon Coolpix SQ
Canon IXUS 400
Kodak Retine

Canon PRIMA BF-800

PROFI FILM 200

BATERIJE

možeš da se slikaš

samo 31.- €

BEOGRAD

Tel: 011/655 100, 655 257

PROFI FOTO official distributor

you can Canon

najavljujemo vam prezentaciju

BG Elite FOTO

digital

Saznajte iz prve ruke kako da najkraćim putem i uz najmanja ulaganja dodete do

digitalne laboratorije

informišite se na vreme i rezervišite termin

System 89 DLS

vaš pouzdan partner za savete, kupovinu i servis

Beograd, Knez Miletina 26, tel. +381 11/ 32 20 692, 32 22 912, fax 32 48 630,

bglitefoto@sezampro.yu

U OVOM BROJU:

NOVITETI	4-5
FOTO-AKTUELNOSTI	6-11
MOJE ISKUSTVO	
Svetislav Dragović S fotoaparatom na letovanje	12-16
OSVRT	
Dragoljub Tošić Stvaranje i korišćenje fotografske dokumentacije	18-19
FOTOGRAFI	
Rober Duano	20-29
Vladan Milisavljević	40-45
Druga godišnja izložba fotoreportera Makedonije	46-47
FOTO-ŠKOLA	
Mitar Trnić Konceptija snimanja - HOMO FABER	30-32
Vladimir Červenka Svetlost u fotografiji (12): EKSPONOMETRIJA II	34-35
Milan Živković Dodatna oprema za Coolpix 5000	36-38
Ivana Brezovac Elementi dizajna - PERSPEKTIVA	48-49
Imre Szabó Kenneth Kobre FOTONOVINARSTVO - blic vesti	50-52
ISTORIJA FOTOGRAFIJE	
Goran Malić O časopisu Fotograf	54-55
FOTO-TEHNOLOGIJA	
Srdan Vuković Može li CD da "krcka"?	56-57
TEHNIKA	
Boris Bjelica Nikon F75	58-59
Canon EOS 10D	60-62
Nikon Coolpix SQ	64
Canon IXUS 400	66
KOLEKCIJARSTVO	
Miroslav Nikoljačić Kodak Retine	68-70
FOTO-AMATER	
Budimir Novaković Fotografija kao portret autora	72-73
FOTO-KOMENTAR	
Dragoljub Tošić Analiza fotografskih radova čitalaca	74-77
KONKURS	78-79
PISMA ČITALACA	80
NASLOVNA STRANA © Robert Doisneau/Rapho Zak Prever, 1955	

20 VIVE LA PHOTOGRAPHIE Rober Duano

Veliki hroničar pariskih predgrađa, Duano slika obične ljude; ljubavne parove; usamljenike za barskim pultom; umornog radnika koji ispija svoje pivo; ribara na Seni; razmenu pogleda u kafeu

72 FOTOGRAFIJA KAO PORTRET AUTORA Budimir Novaković

U svakom broju časopisa predstavljamo vam neka od najvećih imena fotografije s naših područja i iz inostranstva, koja nesumnjivo predstavljaju sam vrh profesionalne fotografije, a kroz ovu rubriku pokušaćemo da pojasnimo šta znači biti fotograf-amater ili ljubitelj fotografije, kako mnogi fotografi amateri sebe nazivaju

12 S FOTOPARATOM NA LETOVANJE

Najveći broj naših čitalaca verovatno bi potvrdio da se najviše fotografiše baš u letnjim mesecima. Godišnji odmor, putovanja, višak vremena koje se provodi s decom i unučićima, ko ih ima, razlog su češćeg snimanja nego u drugo doba godine. U broju 15 imali ste članak o fotografiji na putovanju. Ova tema unekoliko se poklapa s tim člankom, ali ćemo ovoga puta razmatrati letovanje u užem smislu reči

Reč urednika

Dugo očekivano leto najzad je došlo i, kao i uvek, donosi sa sobom opuštenost i bezbrižnost koju svi toliko volimo, ali i vrućine koje, priznaćete, u gradu nisu nimalo prijatne. Leto je vreme godišnjih odmora i zbog toga ga najviše i volimo. Putovanje na more, planinu, reke... pričinjava nam veliko zadovoljstvo, ali donosi i mnoge probleme i nedoumice. Gde ćemo na odmor, kako, s kim, koliko ćemo ostati, koliko to sve košta, a mi, fotografi, ljubitelji fotografije pitamo se – koji fotoaparata da poneseemo?

Kroz proširenu rubriku Moje iskustvo pokušali smo da vam pomognemo u ovom teškom izboru. Nekoliko članova Redakcije i fotografa preneli su svoja iskustva i razmišljanja na ovu temu. Ako vi imate neki bolji predlog, ili neko drugačije iskustvo, napišite nam i pošaljite rezultat, tj. vaše fotografije s letovanja.

Verujem da vam je svima poznat onaj fantastičan osećaj kada pobegnute od gužve i graje, muzike, suncobrana, sladoleda... i ostalog "cirkusa" koji je, obično, sastavni deo našeg odmora i, s fotoaparatom, tumarate po divljim plažama, bodljikavim stenama, mirisnim šumama, uzavrelim ulicama i borite se s nemilosrdnim julskim i avgustovskim suncem. U smiraj dana sedite na obali i čekate da se sunce pretvori u narandžasti lampion koji će "zažariti" more i dati mu onaj nepopovljivi nadrealni izgled koji vas iznova fascinira. Pokušajte da se makar malo oduprete ovim "klišeima" i donesite ove godine drugačije fotografije s letovanja. Možete da tretirate vaše putovanje kao reportažu koju radite za neke novine ili da uključite ljude oko vas i organizujete zanimljivu igru čiji će rezultat biti zabavna aranžirana fotografija. Crno-beli film omogućuje vam sasvim novo viđenje već ustaljenih scena i prizora, a digitalna tehnologija da ostvarite sve ovo zajedno i još da snimate kratke filmove! Kao što vidite, pristupi su razni, mogućnosti je mnogo ali, na kraju, sve ipak zavisi od vas, vaših želja i mogućnosti.

Kao i obično, potrudili smo se da vam damo malo inspiracije kroz dva portfolija. Prvim nastavljamo s predstavljanjem velikana svetske fotografije. Ovoga puta to je "izvesni Rober Doano", čiju smo izložbu imali prilike da vidimo u Beogradu u Galeriji SANU. Sa zadovoljstvom možemo da se pohvalimo da smo od Doanovih cerki ekskluzivno dobili i dve fotografije za objavljivanje koje nisu izložene na beogradskoj izložbi! Kroz drugi portfolio vodimo vas u jednu drugu realnost, u podvodni svet Vladana Milisavljevića, koji će, nadamo se, neke od vas privući i zainteresovati da se i sami oprobaju u ovakvoj avanturi.

Ako budete uspešni u fotografskom istraživanju, možda će i vaše fotografije naći mesto u novoj rubrici posvećenoj fotografima amaterima, odnosno svima onima kojima je fotografija ljubav i zadovoljstvo. Procenite sami da li je vaš rad spreman za kritičko oko auditorijuma i pošaljite nam mali portfolio i kratku priču o vama. Takođe, ne zaboravite na naš konkurs, letnja opuštenost idealna je za ljubav!

Želim vam prijatan odmor i dobro svetlo.

Ivana Brezovac

40 OTKRIVANJE DUBINE Vladan Milisavljević

Fantastični svet morskog dna prepun je neobičnih oblika, boja i tekstura raznovrsnih algi, riba, zvezda, školjki, međuza... Njegovu lepotu prenosi vam čarobni svet podvodne fotografije

58 CANON EOS 10D

Novi jednoduki refleksi digitalni fotoaparata s telom od legure magnezijuma i efektivnom rezolucijom od 6,3 miliona piksela koji poseduje i mnoge napredne osobine preuzete od EOS 1D/1Ds, a direktan je naslednik veoma popularnog EOS D60

64 NIKON COOLPIX SQ

Digitalni fotoaparata neobičnog dizajna sa dvodelnim telom, metalne konstrukcije, s efektivnom rezolucijom od 3,1 miliona piksela i 3 puta optičkim zum objektivom

68 KODAK RETINE

I pored toga što nisu bile ravnopravne s najsavremenijim aparatima svoga vremena, pristupačna cena i odlična konstrukcija omogućile su im veliki tržišni uspeh

REFOTO – časopis za kulturu fotografije:

WWW.REFOTO.CO.YU

Osnivač i izdavač REFOT B, Beograd, Pčinjska 17; tel. 011/456-151; 444-86-62; faks. 011/4460-234, e-mail: refoto@net.yu; žiro račun 255-0009770101000-53; Cena pojedinačnog broja 180 dinara

Direktor: Slobodan Vukadinović

Glavni i odgovorni urednik: mr fot. Ivana Brezovac

Redakcija: Boris Bjelica, mr fot. Vladimir Červenka, Svetislav V. Dragović, Goran Malić, Miroslav Nikoljačić, Nijaz Selmanović, Imre Szabó, Tomislav Peternek, Dragoljub Tošić, mr fot. Mitar Trnić, Srdan Vuković, Milan Živković

Saradnici: Nebojša Babić, Vojin Mitrović (Pariz), Nada Vukadinović (Firenca), Branko Popović (Frankfurt), Stevan Ristić

Tehnička redakcija: Slobodan Ivašković, Petar Vukadinović, Sanja Kovačević; Lektor: Biljana Gordić

Marketing: REFOT B, Uzelac Radan, tel. 011/456-151 faks. 011/446-0234, e-mail: refoto@net.yu

Štampa: Štamparija "Stojkov", Novi Sad, Pre-press: REFOT B Rukopisi i priloge se ne vraćaju. Rešenjem Ministarstva kulture Republike Srbije broj 413-00-00244/2002-04 časopis je oslobođen plaćanja poreza na promet

Leica D-Lux

Kao što Leica kod analognih modela fotoaparata neguje dizajn stare Leice, tako i kod ove nove digitalne Leice, koja bi u radnjama trebalo da se pojavi sredinom maja, dizajn ukazuje na tipičan oblik s prepoznatljivom crvenom tačkom. Digitalne fotografije zapisuje na CCD od realnih 3,2 megapiksela, koje se snimaju na SD / MMC memorijske kartice (isporučuje se sa jednom karticom od 64 MB), a s računarom se povezuje preko USB 2.0 modula. Kucište je od legure aluminijuma, a objektiv je kvalitetan zum Leica DC Vario-Elmarit f/2,8-4,9/5,8-17,4 mm (ekvivalent: 35-105 mm). Njom se mogu snimati i video - zapisi sa zvukom i vremensko ograničenje za njih jedino je kapacitet kartice (na onoj od 64 MB ima mesta za 360 sekundi filma). Cenu još nismo uspjeli da saznamo, a u SAD ona iznosi 820 USD.

JOB0 prenosivi pisac

Jobo Apacer Disc Steno CP100 jeste, u stvari, CD rezač koji može da radi i na baterije. To je veoma zanimljiv pristup potrebi prenošenja snimljenih slika na neki medij u toku snimanja. S ovim pišaćem mogu se rezati CD mediji kapaciteta do 700 MB i to i oni na kojima je moguće samo jednom rezati, ali i CD RW medijima na koje je moguće zapisivanje više puta. Podatke čita s CompactFlash (CF) I i II, MicroDrive, Memory Stick (MS), SecureDigital (SD), MultiMedia (MMC), SmartMedia (SM) i xD kartica i s njih je moguće zapisivati u više sesija, tj. više puta, sve dok se ne napuni medij podacima. Može se povezati i s računarom putem dva USB kabla s kojima se isporučuje. Uz njega ide još i ispravljač za struju, adapter za upaljač u autu, softver, uputstvo i futrola za nošenje. Ponovo smo došli samo do predviđene cene u Americi i ona je 299,95 USD.

Digitalna foto-biblioteka

Poznati proizvođač medija za odlaganje digitalnog zapisa i / Omagic uključio se u svet fotografije s uređajem koga su nazvali "Digital Photo Library" i koji može da radi nezavisno, s baterijom koja traje do dva sata i ima kapacitet od 20 gigabajta, koji omogućava memorisanje i do 15.000 digitalnih fotografija. Očitavanje sa svih šest vrsta memorijskih kartica koje su danas u upotrebi, zahvaljujući ugrađenom čitaču obavlja se veoma jednostavno - pritiskom samo jednog dugmeta, a sadržaj iz biblioteke se potom može isto tako jednostavno prebaciti u računar preko USB kabla s kojim se isporučuje. Zajedno s baterijom mase je svega 288 grama, dimenzije su mu 3 x 7,5 x 2,5 cm i u Americi se prodaje za 250 USD.

Lexmark P707 Inkjet štampač

Ovaj štampač konstruisan je za one koji se bave digitalnom fotografijom. Pored šest vrsta kartica s kojih može da štampa, opremljen je čitačima za CompactFlash I i II, Secure Digital, SmartMedia, Memory Stick i MultiMedia kartice, može da štampa i direktno iz većine digitalnih aparata koji podržavaju štampanje i to u rezoluciji 2.400 x 1.200 dpi crnu boju i 4.800 x 1.200 dpi kolore u A4 formatu. Cena u Americi mu je 99 USD.

Dva nova Canon mini-štampanja

Canon Card Photo Printer CP-200 i CP-300 jesu štampači za fotografije do veličine 10 x 15 cm u dye-sublimation tehnologiji. To je princip štampanja sa tri folije (žute, magente i cijan) i na kraju se tako štampana fotografija prevuče još jednom zaštitnom folijom. Rezultat ovog principa štampe jeste veoma dobra kopija koja je nalik na fotografiju izraženu standardnim putem na fotopapiru. Oba štampača mogu da štampaju fotografije direktno iz aparata koji to podržavaju, bez posredovanja računara, u rezoluciji 300 tačaka po inču. Veoma su malih dimenzija - 170 x 54,8 x 119 mm (CP200) i 170 x 55 x 123 mm (CP300). Razlika među njima jeste u tome što prvi radi samo s ispravljačem, a drugi je opremljen i litijum-jonskom baterijom i može da radi samostalno, bez struje. Cena za CP-200 jeste 199 evra, za CP-300 - 299 evra.

Brzi čitač CF kartica

Japanska korporacija Aska predstavila je novi brzi PCMCIA čitač Compact Flash kartica CF32A pomoću kojeg se podaci prebacuju u notbuk računare zahvaljujući tridesetdvobitnom CardBus interfejsu, brzinom od čak 5 megabajta u sekundi (dosadašnji standardni PCMCIA čitači imali su brzinu od 1,2 MB/s). Ova kartica sigurno će obradovati sve one koji snimaju digitalno i uz sebe imaju stalno prenosivi računar. Pored CompactFlash kartica tipa I i II mogu se očitati podaci i s IBM MicroDrive kartica. Cenu ovog čitača nismo uspjeli da saznamo.

Lexar Media 2GB CompactFlash 40X kartice

Digitalnim fotografima već dobro poznati kalifornijski proizvođač memorijskih kartica i pribora za zapisivanje digitalnih fotografija Lexar Media predstavio je novu Compact Flash karticu tipa I od 2 gigabajta i brzine čak 40 X. Ova kartica će omogućiti profesionalnim fotografima koji svoje digitalne fotografije snimaju u RAW ili TIF formatu da ne moraju svaki čas da prebacuju snimljeni materijal u kompjuter ili neki nosač slika ili da stalno menjaju karticu. Proizvođač tvrdi da će brzina ove kartice omogućiti stvarnu brzinu zapisivanja od 6 MB/s, a kod onih aparata koji to mogu čak i 7 MB/s. Preporučena cena od Lexara jeste 699,99 USD.

Minijturni digitalni aparat

StyleCam Snap švajcarske firme SiPix jeste digitalni aparat, a ujedno i PC ili video-kamera u jednom i sve to smešteno je u minijturno kucište dimenzija 55 x 55 x 20 mm, s fiksokus 1:2,8/4,3 mm (ekvivalent 35 mm) objektivom, optičkim viziorom i minijturnim displejem na kome se očitavaju podaci o ekspoziciji između 0 i 1/500 s. Može da snimi 100 fotografija u rezoluciji 640 x 480 piksela. Električnu energiju crpi iz jedne AAA (LR03) baterije i nema mogućnost pamćenja tako da se pre svakog menjanja baterije slike moraju prebaciti u računar. Cena mu je 99 švajcarskih franaka i isporučuje se s USB kablom, stonim držačem, jednom baterijom (koja nije ponovo punjiva) i potrebnim softverom.

Fujichrome Velvia 100F

U eri kada nas noviteti iz sfere digitalne fotografije prosto zatrpavaju, sve ređe stižu vesti u vezi s analognom fotografijom. Na ovogodišnjem sajmu PMA u Las Vegasu, koji je održan u martu, pojavio se ovaj novi dijapozitiv film koji je u poslednjoj deceniji, odnosno kada se pojavio početkom devedesetih, zadobio poverenje mnogih fotografa. Tada je film bio osetljivosti od 50 ASA, a ovaj, novopredstavljeni je od 100 ASA, ali s podjednako sitnim zrnom i zasićenošću boja kao i prethodnik. Proizvođač je siguran da će potpuno nova tehnologija koja je primenjena u proizvodnji ovog filma uskoro privući sve fotografe kojima je bitan izuzetan kvalitet u svim vrstama fotografije, kako pri snimanju prirode, tako i u portretnoj, tehničkoj ili reklamnoj fotografiji.

Palm Zire 71

Oni koji vole da imaju kod sebe sve bitne podatke i do sada su koristili takozvane "pomoćnike" personal organizer u kojima su imali sve svoje telefonske brojeve, bitne poslovne podatke, muziku i poneku igricu. S ovim novim "pomoćnikom" sada mogu da snimaju fotografije maksimalne rezolucije 640 x 480 piksela, koje mogu da se gledaju odmah preko kvalitetnog displeja na samom uređaju ili šalju preko Interneta, a preko infracrvenog porta može se uspostaviti komunikacija i s kućnim računarom. Uz sav potreban softver ovaj "pomoćnik" prodaje se u Americi za 299 USD, a ako je 13 MB slobodnog prostora u samom uređaju nedovoljno, mogu se dokupiti i kartice od 64 MB po ceni od 59 USD.

Blic Sony HVL-F32X

Najnoviji blic namenjen je kao eksterna rasveta za Sony DSC i Mavica seriju i s njima ima potpunu TTL funkciju. Kada se upotrebi preflash funkcija, moguće je precizno odrediti potrebnu količinu svetla koja će biti izmerena s detalja slike, što će dobro doći u situacijama kada tamna ili svetla pozadina zauzimaju veliku površinu na fotografiji. Brojka vodilja mu je 32, ima šest malih led dioda koje svojim svetlom pomažu autofokusu da lakše izoštri sliku i veoma je zanimljivo da ima i opciju za proveru ugla pod kojim pada svetlo, takozvano svetlo za modeliranje, što je karakteristično samo za profesionalne modele rasvetnih tela. Cena u SAD iznosi 50 USD.

Novo PowerEx baterije

Samo nekoliko meseci posle predstavljanja baterija od 2.000 mAh, ovih dana poznati proizvođač baterija Maha Energy Corp izbacio je na tržište nove baterije koje su još brže i izdržljivije, kažu čak 30%, kao i punjače za njih. To su PowerEx 2.200 mAh AA NiMH baterije. Filozofija ove firme jeste da nisu sve baterije iste i ove baterije isporučivace se u specijalnim kutijicama, po četiri baterije, u kojima će se bolje očuvati, a uz njihovu upotrebu smanjiće se i mogućnost da se baterije iz različitih kompleta nakon upotrebe izmešaju s onima koje su napunjene. Cena u SAD iznosi 18,95 USD za četiri baterije.

BANATSKI BRESTOVAC

Povodom druge izložbe fotografija i dijapozitiva na temu "PRIRODA", kao i održavanja manifestacije "Dani prirode" Banatski Brestovac, žiri u sastavu: Dragoslav Mirković (majstor fotografije FSJ), Dragiša Radulović (majstor fotografije FSJ), Borivoj Miroslavljević (majstor fotografije FSJ), dodelio je nagrade sledećim autorima:

Za kolekciju:

Prva nagrada: Bojan Zorica, Beograd, FA III, FK "Šumice", Beograd;
 Druga nagrada: Milan Živković, Kofin, KMF, FR "Art Natura Art";
 Treća nagrada: Miroslav Vajdle, Novi Sad, FA I, FKVS Vojvodine, Novi Sad;
 Pohvala: Čedomir Bijuković, Sremska Mitrovica, FA III, FG "Sirmium", Sremska Mitrovica;
 Pohvala: Žolt Lukač, Novi Sad, samostalni autor.

Za pojedinačne fotografije:

Prva nagrada: Siniša Kiršek, Novi Sad, FA II, FS "Bušač" KUD "Naftagas" Novi Sad;
 Druga nagrada: Borislav Gnjidić, Sremčica, samostalni autor;
 Treća nagrada: Jovan Vajdl, Novi Sad, FA I, FKVS Vojvodine, Novi Sad;

Pohvala: Milan Konjević, Novi Sad, FA II, FKVS Vojvodine, Novi Sad;
 Pohvala: Robert Ambruš, Apatin, FA I, FKVK "Rada Krstić", Sombor;
 Pohvala: Goran Fodulović, Beograd, FA, samostalni autor.

Za kolekciju dijapozitiva:

Prva nagrada: Božana Marinček, Beograd, FA I (10 naj), FK "Šumice", Beograd;
 Druga nagrada: Vojo Radonjić, Podgorica, FA, FKK "Podgorica", Podgorica;
 Treća nagrada: Milan Živković, Kofin, KMF, FR "Art Natura Art";
 Pohvala: Neven Nakrajkućin, Kikinda, samostalni autor.

Za dijapozitive pojedinačno:

Prva nagrada: Dejan Videnović, Leskovac, FA II, FK "Leskovac" Leskovac;
 Druga nagrada: Branislav Brkić, Beograd, KMF, FR "Art Natura Art";
 Treća nagrada: Milan Marković, Valjevo, KMF, FR "Art Natura Art";
 Pohvala: Stevan Pete, Sombor, FA I, FKVK "Rada Krstić" Sombor;
 Pohvala: Boris Bjelica, Beograd, FR "Art Natura Art";
 Pohvala: Čedomir Bijuković, Sremska Mitrovica, FA III, FK "Sirmium", Sremska Mitrovica.

Boris Bjelica

Dejan Videnović

Siniša Kiršek

Božana Marinček

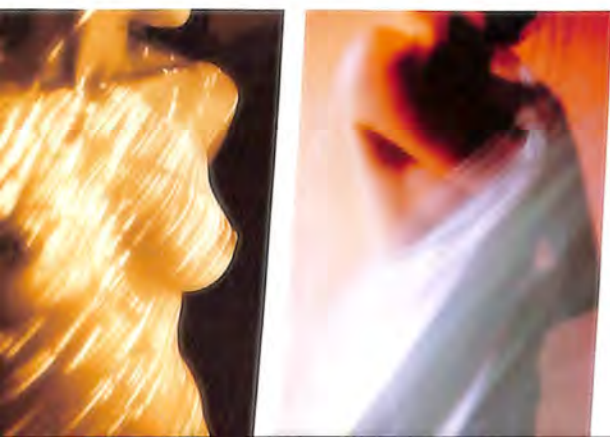
Bojan Zorica

Milan Živković

AKT FOTOGRAFIJA U NIŠU

Studenti Fakulteta umetnosti iz Niša: Irena Filipović, Jelena Marković, Tijana Veselinović i Ivan Tasić učesnici su izložbe Akt fotografija u Galeriji Mija Stanimirović u Nišu. Izložbu je otvorio 20. maja Slobodan G. Jovanović, profesor fotografije na Fakultetu umetnosti u Prištini i Nišu. Izloženo je sedamnaest radova u crno-beloj i kolor tehnici, formata 30 x 40 cm. Izložba traje do 10. juna 2003.

INTERNACIONALNA IZLOŽBA FOTOGRAFIJA "MARUBI 2003"

Na ovogodišnjoj, šestoj po redu, međunarodnoj izložbi fotografije "Marubi 2003", koja je 5. aprila otvorena u Nacionalnoj galeriji umetnosti u Tirani, u konkurenciji 90 fotografa iz 18 zemalja, međunarodni žiri prvu nagradu dodelio je Maji Đurić Đorđević iz Crne Gore. Kustos ovogodišnje izložbe, organizovane pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture Albanije, Ilir Butka za temu izložbe izabrao je naziv "Fotografija zaražena umetnošću ili umetnost zaražena fotografijom" kako bi na taj način ilustrovao šta je evolucija ponudila fotografiji. Po prvi put, kao posebna sekcija, bile su zastupljene i fotografije urađene starom tehnikom "Camera Obscura". Ova izložba, osim takmičarskog karaktera, imala je za cilj i promociju istraživanja na polju savremene fotografije i negovanje kontinuiteta tradicija nasleđa od čuvene porodice Marubi, dinastije u albanskoj fotografiji, čiji je osnivač Pjetro Marubi davne 1858. godine u Skadru otvorio prvi fotografski atelje i bio česti gost crnogorskog dvora. Kolekcija 140.000 negatifa danas predstavlja najveću fototeku na Balkanu, koja je pod zaštitom Uneska. (Detaljnije informacije o izložbi i konkursu možete naći na sajtu: www.marubi2003.com).

ZIDOVI Branka Stojanovića

Prva samostalna izložba mladog novosadskog fotografa i fotoreportera Branka Stojanovića otvorena je 29. maja u Galeriji Zlatno oko u Novom Sadu i traje do 17. juna. Dvadesetak digitalnih kolor fotografija prikazuju Liman, stambeno naselje u Novom Sadu u kojem je Branko odrastao i dalje živi. Ovo naselje karakteriše unifiranost sivih stambenih zgrada i nepostojanje prostora koji bi bio "po meri čoveka". S iskustvom stanara i odstupom fotografa, autor je dao veoma negativnu i depresivnu sliku života u takvom naselju gde se humanost pronalazi još samo u cveću po terasama i grani drveta koja, igrom slučaja, ulazi u vašu sobu. Ružne i bezlične zgrade prikazane su kao "betonske barijere" koje predstavljaju barijere između samih ljudi, čoveka i prirode, barijere koje čine granice prostora koji svi mi zovemo "sloboda". Izložbu možete pogledati na internet adresi: www.zidovi.co.yu

"Moja priča" JELENE KOVAČEVIĆ

U galeriji Kulturnog centra Novog Sada 7. maja otvorena je izložba fotografija Jelene B. Kovačević. Nazivom "Moja priča" autorka nas uvodi u intimnu priču o ljubavi. Svaka izložena scena je "uokvirena" različitim ramom, tačnije prividom rama jer je on deo dvodimenzionalne slike. Gubi se granica između onoga što je prostor galerije i onoga što je imaginarni prostor slike, a posmatranje umetničkog dela pretapa se u voajerizam, u "virenje" u tuđu intimu. Fotografije su bajkoviti prikazi ljubavnika, koji proviraju poigravanjem sentimentalnošću i kičem, ali bez ironije i izrugivanja – čistota ljubavi ostaje nedirnutu. Naga, isprepletana tela smeštena su u pejzaž – spoljni svet od koga ih štiti samo zagrljaj. Posmatrač, ušuškani u sigurnost galerije, odjednom se nalazi s druge strane "prozora" i postaje deo intimnog prostora. Svaki detalj u galeriji, od zidova okrečenih u zeleno, s izvučenom cvetnom šarom, stazice od busena trave koja ih okružuje, do upaljenih mirišljavih sveća poredanih kraj prozora stvara osećaj kao da ste zakoračili u topli dom starog prijatelja. Uramljeno ogledalo okačeno o zid postavlja posetioca u ulogu aktera – podstiče ga da se zapita o postojanju sopstvene priče o ljubavi. Prva u nizu, ova izložba deo je projekta "Pokretanje istrage" u organizaciji Muzeja savremene likovne umetnosti u Novom Sadu a autor projekta je Suzana Vuksanović Solesa.

Galerija Biblioteke grada Beograda – ANDRIĆEVA LICA

U saradnji sa Zadužbinom Ive Andrića i Spomen-muzejem Ive Andrića u Galeriji biblioteke grada otvorena je 15. maja izložba crno-belih fotografija pod nazivom "Andrićeva lica". Kustos izložbe je Biljana Đorđević, saradnik u Centru za dokumentaciju zadužbine. Oko osamdesetak prikazanih portretnih fotografija rekonstruišu život Ive Andrića počev od najstarije, koja je nastala 1912. godine u vreme njegovih gimnazijskih dana, pa do fotografija s početka sedamdesetih godina snimljenih u Beogradu prilikom zimske šetnje. Autori fotografija su: Ivo Eterović, Radoslav Grujić, Vidoje Mojsilović, Alija Akšamija, Miloš-Miki Đurašković, Vojislav Jovanović Marambo i drugi. Fotografije predstavljaju svojevrsne dokumente, likovne zapise o Andriću, čoveku intelektualcu slojevitog i ispunjenog života, čije je lice za mnoge umetnike oduvek bilo bogato, neistraženo polje, misteriozna mapa osećanja i emocija.

J. Matic

SPLITSKI ĐIR Feđe Klarića

U Galeriji '73 29. maja otvorena je izložba fotografija splitskog fotoreportera Slobodne Dalmacije, Feđe Klarića. Ovom izložbom Feđa je želeo, pre svega, da pokaže svojim sugrađanima, a i široj publici, koliko ljubavi postoji u Splitu, ne samo među ljudima nego i prema gradu. Kako kaže, ovo je njegova reakcija na interes novinskih kuća isključivo za tragedije i crnu hroniku. Svi modeli na fotografijama snimljeni su krišom i to daje najveću draž ovim spontanim izljevima ljubavi Splitskana od 17 do 77 godina. Na izložbi u Splitu većina posetilaca izašla je s izložbe vedra i nasmejana lica a verujemo da je i beogradska publika jednako reagovala.

DANI FOTOGRAFIJE U SRBIJI Čačak 2003, Umetnička galerija Nedežda Petrović

Foto-kino klub "Čačak" priređuje 27, 28. i 29. juna Dane fotografije u Srbiji, koji obuhvataju više programa među kojima su: Izložba fotografije u Srbiji, Izložba deset najuspešnijih autora Foto-kino saveza Srbije, Skupština Foto-kino saveza Srbije, Foto-forum, promocija časopisa Refoto i Nikon-a.

VELIKA NAGRADA MAJSKOG SALONA ULUPUDS-a Branimiru Karanoviću

Majski salon ULUPUDS-a koji je priređen u Muzeju "25. maj", od 20. maja do 10. juna, zanimljiv je po tome što informiše o stvaralaštvu naših primenjenih umetnika svih oblasti primenjenih umetnosti. Žiri Salona je najuspešnije radove nagradio sa šest ravnopravnih plaketa, a glavna, Velika nagrada Majskog salona pripala je Branimiru Karanoviću za rad "Foto-instalacija". Kao što je poznato, Karanović već godinama radi foto-instalacije velikog formata koje su sastavljene od mnoštva kolor fotografija malog formata, na kojima reaguje na aktuelne društvene pojave. Velika majska nagrada je priznanje Karanoviću za umetničke domete njegovog višegodišnjeg angažovanja, a za fotografe je afirmativno to što je u konkurenciji s ostalim oblastima primenjenih umetnosti nagradena fotografija.

D. Tošić

"DIGITALNE METAMORFOZE"
Stena Baumana u Galeriji 063

Digitalni printovi američkog slikara, arhitekta i fotografa Stena Baumana pod nazivom "Digitalne metamorfoze" prikazani su 14. aprila u novoootvorenoj Galeriji 063. Sten Bauman studirao je arhitekturu i fotografiju na univerzitetima Berkli i Novi Meksiko u razmacima tokom šezdesetih i sedamdesetih godina. Do 1999. godine predavao je na Kornel univerzitetu. Na izložbi je prikazano oko dvadesetak radova urađenih u tehnici inkdžet printa koje je autor započeo u fotografiji. Sten Bauman koristi predmete iz našeg svakodnevnog okruženja (gajtani, plastika, pohabane čarape, rajsferšlusi), koje skenira i kolažira u digitalnu sliku. Grupišću ih naspram crne ili apstraktno ekspresionističke pozadine, Bauman stvara jedan preterano veštački i naivno aranžirani haos jakih boja i objekata u kojem predmeti gube svaki smisao. Umetnik je uz pomoć digitalnog printa stvorio svoj, kako ga on naziva, emotivni svet u kojem pronalazi smisao i razlog koji nama možda na prvi pogled nije prepoznatljiv.

J. Matić

NOVA GALENIKA Goran Stanković

Druga samostalana izložba "Nova Galenika" fotografa Gorana Stankovića (diplomirao 2000. godine na Katedri za fotografiju Akademije umetnosti Univerziteta "Braća Karić") otvorena je u Galeriji Cirkus 24. aprila i trajala do 7. maja. Naselje Nova Galenika, još jedno u nizu Beogradskih predgrađa učmale i patetične atmosfere poslužilo je kao inspiracija za seriju kolor fotografija na kojima autor sebi dodeljuje ulogu usamljenog noćnog šetača, stanovnika koji zbog svoje neprilagodivosti mestu u kojem živi koristi fotografiju kako bi ga upoznao, otkrio njegovu drugu, bolju stranu. Važnu ulogu na umetnikovim fotografijama odigrao je neobični ritam noćnog uličnog svetla i boje pomoću kojih ne pojačava prazninu sopstvenog okruženja, već mu daje dozu mistične, lepe atmosfere. Radovi Gorana Stankovića nisu čisto dokumentarne prirode, niti pretenduju da budu. Kroz odsustvo čoveka, uz određenu dozu praznine, jednostavnosti, kao i u pronalaženju lepog u banalnosti svakidašnjeg okruženja autor se priključuje struji strejt fotografije.

J. Matić

TREĆA KLUPSKA IZLOŽBA FOTOGRAFIJA FON-a, Niš

FON – Foto-klub Niš po treći put zaredom organizuje klupsku izložbu fotografija u Domu vojske u Nišu. Otvorena je 13. maja, a izložena je ukupno 121 fotografija od 21 autora. Izložba se u junu seli u Požarevac (otvaranje 3. juna), a 3. jula otvara se u Aleksincu. "Rečju, gledano retroaktivno, autorske poetike, uslovno, možemo podeliti u tri grupe, koristeći, istina jedan staromodan, ali interesantan način na koji

Galerija Artget JUGOSLOVENSKO-BRITANSKI ODNOSI U XX VEKU

U saradnji s Britanskom ambasadom u Beogradu u Galeriji Artget od 15. aprila do 6. maja bila je predstavljena izložba dokumentarno-istorijskih fotografija pod nazivom "Jugoslovensko-britanski odnosi u XX veku". Uz izuzetak fotografije princa Džejmsa V, sina kraljice Viktorije, nastale 1887. godine prilikom njegove posete Cetinju, ostalih pedeset fotografija obuhvataju razdoblje od Prvog svetskog rata, pa do 2001. godine. Na izložbi su se mogle videti fotografije škotskih bolničarki u Kragujevcu iz 1917. godine, zatim fotografije na kojima je predsednik nekadašnje Jugoslavije Josip Broz Tito s Vinstonom Čerčilom. Prikazane su i fotografije kraljice Elizabete, princeze Margarete i Ane u poseti Beogradu nastale uglavnom od kraja četrdesetih do sedamdesetih godina prošlog veka, pa sve do susreta sadašnjih visokopoličkih i kulturnih predstavnika dveju zemalja. Nekada su se ove fotografije nalazile u vlasništvu privatnih lica i državnih institucija, a sada zbog svoje dokumentarne i istorijske vrednosti predstavljaju jedinstvenu zbirku svedočanstva o dvema kulturama i njihovim političkim misijama koje još uvek traju. Izložbu su otvorile gospođica Sara Prajs, zamenik ambasadora Velike Britanije i Aleksandra Joksimović, pomoćnik saveznog ministra za inostrane poslove Srbije i Crne Gore.

Jelena Matić

Miloš Pistić

se interpretira famozni "odlučujući fotografski momenat". Jednu grupu činili bi radovi koji za krajnji rezultat imaju "pronalaženje odlučujućeg momenta opšteg", "Bresonovskog" tipa, odnosno pronalaženje sublimne forme koja zarobljava stvarnost i transportuje je u simbol i ideju. Drugoj grupi bi (mogle) da pripadnu sve one fotografije gde je traganje za odlučujućim momentom završeno "hvatanjem" odgovarajućih elemenata stvarnosti u jednu sliku, ili seriju slika, koje pričaju jednu priču ili slede strogo kontrolisani motiv. I, trećoj grupi pripadali bi eksperimentalni radovi čiji autori – tematski i tehnički (ovi drugi koristeći blagodeti digitalnih medija – koriste fotografiju samo u vidu fragmenta otvorenog za svaku vrstu tumačenja."

Branislav Miltojević

Miloš Pistić

Milica Stanković

Milica Stanković

PROMOCIJA KONICA R1 digitalnog printera

U hotelu Hajat 29. maja održana je promocija novog Konica R1 digitalnog printera koji je svoje premijerno predstavljanje imao prošle godine na Fotokini u Kelnu (Refoto 13). Korporacija Konica iskoristila je ovu priliku i da bliže upozna posetioce s novom paletom Inkdžet papira s oznakom QP i serijom digitalnih kompaktnih fotoaparata pod nazivom Digital Revio. Takođe, ovo je bila prilika i da se najavi novi zvanični distributer Konica proizvoda za Srbiju i Crnu Goru, firma Power Com Imaging, Milentija Popovića 9 (Centar Sava), tel: 011/311 4322 lok.276.

Internacionalna izložba "3D ABSTRACT" U GALERIJ "73"

Medunarodna izložba vizuelne umetnosti "3D ABSTRACT" otvorena je 14. maja u Galeriji "73" na Banovom brdu u organizaciji nevladine organizacije IVA (Visual Arts Community Centar). Selekciju radova obavio je žiri u sastavu Lic Beneman, galerista (Nemačka), Mario Bralić, umetnički fotograf (Srbija) i Josif Sabajal, slikar (Španija). Među izloženim eksponatima umetnika iz Portugala, Argentine, Makedonije, Amerike, Srbije prikazani su i radovi iz oblasti umetničke fotografije autora Holgera Linke, Hiroko Kamogave koja je u okviru otvaranja izložbe održala predavanje o svom radu, Žana Pola Burdica i Ricija Jamagušija koji je nagraden samostalnom izložbom u Berlinu. Izložbu je otvorio Branimir Karanović, profesor fotografije na Akademiji primenjenih umetnosti.

J. Matić

Kuturni centar Beograda FESTIVAL RASTKA PETROVIĆA

U Kulturnom centru Beograda održana je kulturna manifestacija, festival u čast pisca, fotografa, likovnog kritičara, diplomate i jednog od najvećih intelektualaca u Srbiji u periodu između dva svetska rata Rastka Petrovića. Festival pod nazivom "Otkrivanje drugog neba" počeo je 12. maja otvaranjem izložbe "Afrika 1928/29" u Likovnoj galeriji KCB-a, posvećen fotografijama, crtežima i drugim Petrovićevim ostvarenjima na putu po Africi, i izložbe u Galeriji Artget gde je kroz spoj fotografija i instalacije predstavljen piščev životni i stvaralački put. Ono to festival čini posebno zanimljivim jeste to što su fotografije i sav korišćeni materijal reprodukovani u nove medije (printovi, instalacije, video-radovi). Autori manifestacije su Gordana Dobrić i Olivera Stošić.

J. Matić

Riichi Yamaguchi

NAVIJAČI Miroslav Todorović Toša

Pod nazivom "Navijači" 22. aprila otvorena je izložba fotografija Miroslava Todorovića Toše, fotografa Vestri i Oka. Posvećena je gledaocima, običnim ljudima koji "zarad ljubavi prema svojim ekipama dolaze na stadione po svakom vremenu. Duže i standardnije od junaka za koje navijaju." Na ovim fotografijama prikazana je, pre svega, strast navijača prema sportu i sportskim junacima. Radost, histerija, oduševljenje, bes, umor... smenjuju se na živopisnim licima s Tošinih fotografija. Izražen kolor na svim fotografijama pojačava utisak euforičnog stanja na stadionima, u halama... Interesantna je izjava samog autora kojom je pozdravio okupljene na otvaranju: "Ovim fotografijama ne želim samo da pokažem svoj rad nego i da ukazem na svu skrivenu lepotu sporta. Zato živim za dan kad će, recimo, na naš najveći derbi zagrljeni krenuti navijači Zvezde i Partizana..."

ŽENE FOTOGRAFI u Galeriji Progres

Prva internacionalna izložba fotografija profesionalnih ženskih fotografa pod nazivom "Žene-tvorci slike" prikazana je u Galeriji Progres od 3. do 20. maja. Glavni selektor je Nikola Radošević. Kroz nekoliko desetina kolor i crno-belih fotografija različitih žanrova predstavio se veliki broj autora, kako domaćih, tako i iz Japana, Kine, Nemačke, Italije, Grčke, Kipra, Meksika, Amerike i ostalih delova sveta. Izložba je uvertira u Treći internacionalni festival profesionalne fotografije "Beograd u svetu – svet u Beogradu", koji se otvori 29. maja.

Trideset prvi međunarodni salon fotografije na temu "ŽIVOT SELA" / "ŽISEL 2003"

Omoljica od 8. do 10. avgusta 2003. godine. Patronat: Foto-savez Jugoslavije
Propozicije: Fotografije i dijapozitivi moraju biti na temu "Život sela". Svaki autor može poslati do šest fotografija i šest dijapozitiva. Fotografije se primaju u formatu 30 x 40 cm ili izvedenog formata, ali jedna stranica mora biti 30 cm. Dijapozitivi u formatu 24 x 36 cm. Sa druge strane radova treba da piše: ime i prezime autora, adresa, adresa kluba, zvanje u FSJ, naziv rada. Radovi izlagani na ranijim salonima "Žisel" neće se žirirati. Adresa za slanje radova: Dom kulture "Vuk Karadžić", Omoljica (Za "Žisel") ili se mogu lično predati u Foto-savezu Jugoslavije, Beograd, Trg Republike 3, sprat VI, do 15. jula 2003. godine.
Nagrade za kolekciju: dodeliće se autoru koji ima najbolju kolekciju fotografija iz sledećih oblasti: (najmanje iz tri oblasti) mladi na selu, staro i mlado (promena na selu), narodni običaji, portret, seoska arhitektura, pejzaž. Kontakt telefon: 013/617-005.

IZLOŽBE POD PATRONATOM FIAPA

M = monohromne
 CP = kolor papir
 CS = kolor slajdovi
 EXH = dan otvaranja
 AD = adresa
 PJ = fotožurnalizam
 PT = foto-putovanje
 AV = audio-vizuelna
 T = tema
 NOT = obavještenje
 RET = vraćanje radova
 CLO = poslednji dan za prijem
 PAR = prijavna taksa
 AM = povratak avionom
 NAT = priroda
 NAT = priroda
 DIG = digitalna
 CAT = kvalitet kataloga
 NS = novi salon
 - = besplatno
 JUR = žiriranje
 ??? = nije navedeno
 RG/GR = redukcija za grupe

2003/075

M/CP:
PAR:
INFO:

Fotoforum Ružomberok 2003 — 36th International Exhibition of the Artistical Photography
 Sekcija: 2; T: Slobodna
 evra ili USD 15 ili IRC 30
 Fotoforum Ružomberok
 Dr Ladislav Cserei
 Liptovske muzeum Ružomberok
 SK-034 50 Ružomberok /Slovaque

CLO: 12. 7. 2003.
 JUR: 19. 7. 2003.
 NOT: 20. 8. 2003.
 EXH: 27. 7. 2003.
 RET: 30. 11. 2003.
 CAT: ****

2003/074

M/CP:
PAR:
INFO:

Maribor International Exhibition of Photography
 Sekcija: 2; T: slobodna
 evra ili USD 10.
 Foto-klub Maribor
 Mr Branko Konicek
 P.O.Box 1512
 SI-2001 Maribor / Slovenija
 e-mail: branko.konicek@quest.ames.si

CLO: 6. 9. 2003.
 JUR: 13. 9. 2003.
 NOT: 16. 9. 2003.
 EXH: 24. 10. 2003.
 RET: 3. 12. 2003.
 CAT: NS

2003/072

M/CP:
PAR:
INFO:

27th Taipei International Salon of Photography
 Sekcija: 2; T: slobodna & NAT
 USD 10 / sekciji
 The Photographic Society od Taipei
 Mr Arthur Lien
 P.O. Box 3755
 104 Taipei / Taiwan - R.O.C.
 e-mail: phototpe@ms17.hinet.net

CLO: 6. 9. 2003.
 JUR: 13. 9. 2003.
 NOT: 19. 9. 2003.
 EXH: 5. 10. 2003.
 RET: 30. 11. 2003.
 CAT: ****

2003/081

M/CP:
PAR:
INFO:

3e Salon International d' Art Photographique de Florange
 Sekcija 2; T: slobodna
 evra /USD 12 ili 16 CRI /autoru + 15 USD
 M. Francis Bruelle
 2, Avenue de Lorraine
 Club Photo C.L.V.S. - Florange
 F-57190 Florange / France

CLO: 9. 9. 2003.
 JUR: 13. 9. 2003.
 NOT: 20. 9. 2003.
 EXH: 11. 10. 2003.
 RET: 3. 11. 2003.
 CAT: ****

NIKON U MAKEDONIJI

Od 12. do 16. maja ove godine u Skoplju, boravila je višecelna ekipa firme RefotB koja je trebala da obavi više zadataka. Najpre, da promoviše distributera za Makedoniju, firmu INPEX (Dame Gruev 37, Skoplje, tel: 2/31145-42) čiji je vlasnik Zoran Misovski. Zatim, da predstavi najnovije proizvode iz celokupnog Nikonovog programa i da, na licu mesta prezentuje stručnost svojih servisera koji su besplatno opravljali razne vrste Nikonovih aparata. RefotB odavno pokriva makedonsko tržište, ali će ubuduće uz pomoć svog distributera, njegovu prisustvo u ovoj republici biti svakodnevno. A to znači da će se ovde moći nabavljati svi fotoaparati, objektiv, blicevi i ostali proizvodi iz celokupnog Nikonovog programa. Petodnevna prezentacija pobudila je veliko interesovanje u Makedoniji o čemu svedoče i bilbordi na gradskim trgovima.

Prostor večnosti:
Stevan Kragujević
 Borivoj Miroslavljević

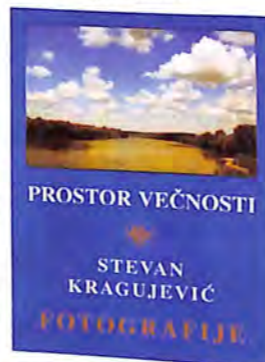
Foto-kino i video savez Vojvodine,
 Novi Sad, 2003, 288 str.

Knjiga o Stevanu Kragujeviću (1922–2002), istaknutom fotoreporteru, donosi fotografije i dokumenta o njegovom bogatom životu i radu. Prve tri decenije druge polovine 20. veka, na našem prostoru, ne mogu se zamisliti bez svedočenja njegovih fotografija. Kragujevićev tematski opseg je izuzetno širok, što je tipično za fotoreporterski milje pedesetih i šezdesetih godina. Fotografisao je sve što se kao zadatak redakcije pred njega postavljalo: kongrese, prijeme i dvorove, festivale, modu, sajmove, proteste i demonstracije... Pred njegovim dvookim objektivom – najčešće je snimao Rolleiflexom – promicala su sve poznata lica: političari

nesvrstanog sveta, zapadni i ruski, kraljice i kraljevi, princeze i lordovi, ali i radnici, glumci, pisci, kosmonauti... U delovima knjige koji donose intervjue, kao i pisma upućena priređivaču, uočava se kvalitet primarne istorijske građe. To su sećanja koja Kragujević iznosi o događajima i, naročito, ljudima, opisujući ne samo karaktere već i njihove zasluge za razvoj fotografske struke kod nas u prvim godinama posle Drugog svetskog rata. Pisan sveže, nepretenciozno, taj deo ima lepe odlike epistolarnog literaturnog izvora i žive, iskreno izrečene. To su vrlo dragocena svedočenja iz prve ruke – sećanja ne samo jednog učesnika mnogobrojnih slika i prizora već u mnogim slučajevima i aktera, pa i izazivača nekih od opisanih događaja. Knjigu u celini odlikuje velika količina i zbijenost materijala, što bi grafičari rekli, "nema mnogo vazduha". Ne bi bila manje dobra i da je građa oštrije selektovana, da nije tako koncizno nanizan ogroman broj slika (možda preko 700, ako ne i više!), pa je iskorišćen gotovo svaki kvadratni santimetar beline papira.

Borivoj Miroslavljević i ovom knjigom, kao i sa deset prethodnih, jednako dragocениh, ali i s nebrojeno tekstova objavljenih u periodici, zdušno i s punim poletom – kakav i dolikuje čoveku koji već pola veka sagoreva u svojoj oblasti – afirmiše fotografiju kao jedan značajan segment kulture i društva. Građa koju sakuplja, oblikuje i objavljuje, postaje nezaobilazna, i nije daleko dan kada će njegove knjige biti citirane jer su za mnoge pojave, ili zaboravljene ličnosti, jedino svedočanstvo.

Goran Malić

Inge Morath

New York

180 strana, 119 reprodukcija u duplesku / Salcburg, Edition Photohof u Otpp Mueeller Verlagu,
 cena u Nemačkoj: 36 evra

Neposredno pred smrt, početkom 2002. godine, veliki fotograf Inge Morath pripremila je slike za ovu veoma izražajnu knjigu. Neke od ovih fotografija postale su slavne i obišle svet – Lama koja posmatra iz taksija ili žene na kursu lepote. Najveći broj reprodukovanih fotografija do sada nije publikovan i odnosi se na radove koji su nastali u vremenu koje obuhvata preko četrdeset godina. Fascinantna metropola (Njujork) stalni je motiv u stvaralaštvu Inge Morath. Udajom za Arhura Milera 1962. godine Njujork će biti mesto njihovog boravka, ali on kao motiv ostaje i posle njihovog preseljenja u Konektikat. Velika jabuka (Big Apple) ostaće centar njihovog kulturnog i fotografskog interesovanja.

Ute Eskildsen / Ester Ruelfs

ZEITGENÖSSISCHE
DEUTSCHE FOTOGRAFIE
 (Savremena nemačka fotografija)

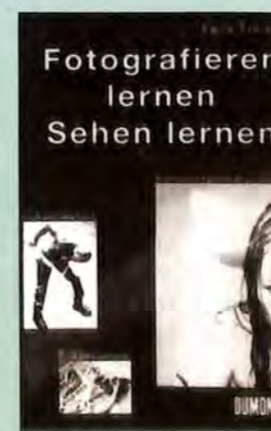
Stipendisti Alfred Krupp von Bohlen i Halbach fondacije 1982 – 2002
 109 strana sa 160 fotografija
 format: 22 x 27 cm
 tvrd povez sa zaštitnim omotom
 cena: 28 evra

Alfred Krupp von Bohlen i Halbach fondacija dodelila je 2002. godine po dvadeseti put stipendiju "Zeitgenössische Deutsche Fotografie" (Savremena nemačka fotografija). To je bio povod za Fotografsku zbirku u Muzeju Folkwang Esen koja organizaciono prati ove fondacije. Program stipendija Krupp fondacije za Savremenu nemačku fotografiju ustanovljen je u vremenu u kome skoro da nisu postojale mogućnosti za podržavanje dokumentarne fotografije i fotografije na slobodnu temu, kao što je to bio slučaj s likovnom umetnošću. S ovim prvim stipendijama za fotografiju u Nemačkoj, Krupp fondacija trasirala je put unapređivanju fotografije i time podržala proces kojim se fotografija kao medijum savremene umetničke produkcije danas učvrstila. Neki od stipendista bili su i Anna i Bernhard Blume, André Gelpke, Andreas Gursky, Roland Koop...

Felix Freier

Učenje fotografisanja,
učenje gledanja

(Fotografieren lernen – Sehen lernen)
 378 strana, 41 fotografija u boji i 142 crno-bele fotografije;
 format: 11,5 x 18 cm, cena: 15,30 evra
 Köln, 2001, u knjižarama Lindemanns
 U knjizi se obraduju sva najvažnija pitanja koja interesuju foto-amatere, počev od snimanja, do uobličavanja slike. Autor daje iscrpne osnovne informacije o tehničkim snimanjima i objašnjava konkretne primere iz fotografske prakse.

Ute Eskildsen

EIN BILDERBUCH
 (Slikovnica)

Fotografska zbirka u Muzeju Folkwang
 280 strana u dva tona i u boji
 format: 22,5 x 28 cm
 tvrd povez sa zaštitnim omotom
 cena: 40 evra

Fotografska zbirka ustanovljena je 1979. godine u Muzeju Folkwang Esen kao novo odeljenje. Osnova zbirke bila je Studijska zbirka, koju je stvorio Otto Steiner od 1959. do 1978. godine u okviru profesorske aktivnosti na Folkwang školi za vizuelno oblikovanje. Ta osnova od oko 3.000 fotografija do sada je narasla na oko 60.000. U to se ubraja i, između ostalog, ostavština Helmara Lirskog, Germaine Krull, Otto Steinerta i arhiv Petera Keetmana. Delovi zbirke bili su dostupni javnosti preko izložbi i raznih publikacija kontinuirano. Ova publikacija omogućava pogled u Zbirku i istraživanja. U njenoj prezentaciji nije se išlo hronološki, već se orijentalo na različite poglede: motivski i vremenski, metodski i materijalno estetski.

Lance Lensfield

New York

128 strana, 101 fotografija u duplesku
 Kempen, teNeues Verlag,
 cena u Nemačkoj: 45 evra

Da li nas još neka monografija o Njujorku može iznenaditi? Samo je mali broj gradova tako često bio pozadina za filmove, televiziju, razglednice ili fotomonografije. Ova publikacija ipak iznenađuje. Bogata monografija s preko sto fotografija štampanih u duplesku pokazuje sve poznate znamenitosti, ali s jedne druge strane, kroz njegove ljude i svakodnevicu.

Kai Wiedenhöfer

PERFECT PEACE
 (Savršen mir)

Englesko izdanje s nemačkim prevodom
 176 strana sa 125 dvotonskih tabli
 format: 23,6 x 33,5, tvrde korice sa zaštitnom oblogom, cena: 42 evra

Preko deset godina, od 1990. do 2001. živeo je i fotografisao Kai Wiedenhöfer u izraelskom okupiranom području. Naučio je arapski jezik. Temeljno se upoznao s Bliskim istokom kako bi pokušao da razume mentalitet njegovih stanovnika. Prijatelj, Palestinac Habib al Schaab, omogućio mu je da bolje upozna ovaj svet, o kome je izveštavao. Kai Wiedenhöferove fotografije proizašle su iz bliskog kontakta s ljudima. One pričaju o svakodnevicu dece, žena i ljudi, žrtvama i borbama, o ogorčenoj borbi protiv okupacije. Perfect Peace izražava nade i razočarenja u jednom regionu. Mir će doći samo kroz međusobno razumevanje. Kai Wiedenhöfer rođen je 1966. u Sveningenu (Schwenningenu). Studirao je fotožurnalizam na Folkwang školi u Essenu i arapski u Damasku. Radio je za agenciju Lookat Photos u Cirihu i dobio je brojna priznanja, poslednja Alexia Grant, na World Press Award, Leica Medal of Excellence i W. Eugen Smith Grant za humanističku fotografiju.

Pripremio: Stevan Ristić

S fotoaparatom na

Svetislav V. Dragović

Najveći broj naših čitalaca verovatno bi potvrdio da se najviše fotografiše baš u letnjim mesecima. Godišnji odmor, putovanja, višak vremena koje se provodi s decom i unučićima, ko ih ima, razlog su češćeg snimanja nego u drugo doba godine. U broju 15 imali ste članak o fotografiji na putovanju. Ova tema unekoliko se poklapa s tim člankom, ali ćemo ovoga puta razmatrati letovanje u užem smislu reći

Letovanje, izazov za foto-opremu

Kada polazite na letovanje to podrazumeva da ćete se kupati, sunčati, hodati po bespuću i uživati u prizorima; da ćete lepo jesti i piti, boraviti u raznim hotelima ili čak pod šatorima. Prskanje vode, vetar s peskom, sunce, sunce, sunce... Sve pomenuto, što vam pričinjava radost na letovanju, na neki način predstavlja nepogodnost za foto-opremu. Naravno, postavlja se pitanje šta nositi sa sobom na letovanje. Treba li uzeti naš skupi jednooki refleksi fotoaparati i pet objektiiva, blic i stativ, ili pak uzeti kompaktni aparat, obično u vlasništvu lepše polovine, majke familije, i njime praviti fotografije na letovanju. Na ovakvo pitanje potrebno je potražiti jednostavan odgovor, kao i prosto rešenje komplikovanih problema. Nažalost, odgovor ćete morati da date sami. Ako imate samo jedan fotoaparati, kakav god da je, odgovorili ste na pitanje šta da nosite na letovanje. Od svih mogućih rešenja jedno se nameće – nosićete svoj jedini fotoaparati. No, da li je baš to jedino rešenje?

Fotoaparati za jednokratnu upotrebu

Možda imate dobar fotoaparati, možda imate i dva dobra pa bi teoretski mogli da birate... ali zaboravili ste ih kod kuće. To je isto kao i da nemate fotoaparati! Srećom, moderna foto-industrija pobrinula se i za takve probleme. Možete kupiti fotoaparati za jednokratnu upotrebu, obično sa 24 snimka i zabeležiti nezaboravne trenutke, čak i ako ste bili zaboravni.

Iskusni fotografi, amateri i profesionalci gledaju na takvo privremeno rešenje s blagim prezirom. Međutim, ako jednom probate ovo prosto rešenje, nisam baš siguran da ćete svoj dragoceni fotoaparati izlagati svim nevoljama i rizicima nekog mnogo uzbuđljivog letovanja ako već imate mogućnost da koristite fotoaparati na bacanje. Zamislite splavarenje gde ne možete da garantujete ni za svoju kožu da je nećete nakvasiti, jedinstven doživljaj, ali, da li biste više voleli da stavite svoj skupoceni fotoaparati u opasnost da bude okupan i to jednom za ceo život ili da se vratite kući bez fotografija, jer ste sačuvali skupi fotoaparati, ili... da napravite nezaboravne fotografije jednokratnim fotoaparatom?

Odgovor se nameće sam po sebi. Kada jednom vidite fotografije napravljene tim sadašnjim fotoaparatom za bacanje, videćete da one nisu za bacanje. Dobro, slažem se, ne možete da računate na neko veliko povećanje, ali na fotografiju za album, pa i nešto više, možete. A to može da bude u datoj situaciji najbolje rešenje.

Kompaktni fotoaparati

Pretpostavimo da ste ipak odlučili da ponesete sa sobom kompaktni fotoaparati. O njima smo pisali u više navrata, malo ima šta da se doda. Ti mali, ne mnogo skupi fotoaparati imaju velike mogućnosti. Na tržištu ih ima mnogo, raznih cena za razne modele.

Ti aparati dobra su alatka za korektno fotografije, albumskog formata (10 x 15 cm), pa i većeg, imaju obično dobar objektiv, zum od blagog širokougaonog do blagog teleobjektiva, ugrađen blic, istina ograničenog dometa. Ako vaše letovanje ne obuhvata neku neza-

boravnu posetu, kao, na primer, neka mesta do kojih ne biste mogli doći drugi put, poseta Hilandaru i slično, kompaktni fotoaparati potpuno će zadovoljiti vaše potrebe. Ako idete na jedinstvena mesta, onda je prava alatka za to...

Jednooki refleksi fotoaparati

Za nezaboravne trenutke, ako želite da imate veoma kvalitetne fotografije, jednooki refleksi aparati prava je alatka. Ako se odlučite da sebe opteretite masom i volumenom dobre foto-opreme i istovremeno da prihvatite rizik pojačanog habanja i prljanja, ponesite tu opremu. Takođe, preporučujem da tada koristite dijapozitivni film da biste od brojnih slika koje napravite mogli da odaberete one koje vrede. Nositi jednooki refleksi aparati na letovanje koje se sastoji od kupanja i plivanja s decom ili bez njih, da bi se napravile fotografije za album, predstavlja nepotreban atak na dugovečnost nekog skupocenog aparata i rizik zbog krađe ili uništenja. Ne zaboravite, ako moderni, elektroničkom nabijen fotoaparati padne u vodu, najčešće ne vredi ni vaditi ga iz vode, nepopravljiv je. Ako se već koristi takav aparati, fotografije koje se njime dobiju moraju da budu savršene jer tu nema izvinjenja za loš rad.

Moderno rešenje nastale dileme – digitalni fotoaparati

Digitalni fotoaparati ima male dimenzije a pruža velike mogućnosti. Sve ono što smo pisali u broju 15, kada smo razmatrali fotografiju na putovanju, važi i dalje. Mislim da na letovanju digitalni fotoaparati pruža brojne prednosti, od kojih ću navesti nekoliko.

Digitalni aparati nije osetljiv na rendgenske zrake kojima se na aerodromima prosvetljava prtljag zbog mera sigurnosti. Odnosno, kažem "nije osetljiv" – bolje bi bilo da kažem da nisam čuo za probleme vezane za kontrolu rendgen zracima.

Digitalni aparati nije osetljiv na toplotu kao što je normalni film. Zapamtite, film se ponaša kao čokolada, onda kada čokolada počne da se topi i film počinje da se kvari. O filmu ćemo malo kasnije.

Digitalne fotografije mogu da se pregledaju pre nego što uđete u trošak izrade fotografija. Ako su ostali uslovi zadovoljeni (dovoljne veličine kartica ili dovoljno kartica), ako ste rešili problem snabdevanja električnom energijom uz pomoć potrošnih ili ponovo upotrebljivih baterija – akumulatora, onda jedna digitalna fotografija ne košta ništa sve dok se ne izradi. A izrađuju se samo one fotografije koje vam se sviđaju, koje već imaju predviđenu upotrebu – ili u okvir, ili u album, ili deki i baki za uspomenu. Nema više manje dobrih i još manje dobrih fotografija koje pune fioke a koje nisu dovoljno dobre da se koriste, ali ni dovoljno loše da se bace.

Digitalni fotoaparati, onaj malo manji, sa 2 Mpix, kojim možete da uradite odličnu fotografiju 13 x 18 cm ili veoma upotrebljivu fotografiju 18 x 24 cm, malih je dimenzija i mase, lako stane u džep od košulje. Ovo važi, naravno, ako su sve ostale okolnosti povoljne za izradu dobre fotografije – nema micanja za vreme ekspozicije, nema grešaka u oštirini – dakle sve ono od čega zavisi svaka dobra fotografija. Budući da ništa na svetu nije savršeno, korišćenje digitalnog fotoaparata postavlja ne-

ke zahteve. Najbolje je ako imate svoj računar, bilo nosivi, bilo sobni model s CD-ROM rezadžem. Ako to nemate, upućeni ste na usluge drugih. Raspitajte se u svojoj okolini ko može da vam učini tu uslugu.

Fotografije možete probrati već na ekranu fotoaparata, ali nemojte mnogo da očekujete od tog ekrančića. Tu možete uočiti grublje greške, eventualno "kako je neko ispao", ali, pravi izbor možete da napravite tek kada ih vidite na ekranu kompijutera. Izvesni modeli digitalnih fotoaparata isporučuju kabl za priključenje na kućni televizor, pa na televizoru možete da pregledate i odaberete fotografije koje želite da izradite.

Ako ste sami vični radu na računaru, onda ponovo možete da odaberete isečak fotografije, eliminišete neprikladnu okolinu ili možda slučajno uletele osobe.

Ako nemate računar koji možete da nosite sa sobom na letovanje i ako na licu mesta nemate ponuđenu uslugu za skidanje i arhiviranje napravljenih fotografija, svakako treba da potrošite pare i da kupite karticu velikog kapaciteta, 128 MB ili pak 256 MB. Naravno, ima i kartica daleko većeg kapaciteta, zavisno od vrste kartice, sve do 3GB. Ako imate aparati od 2 Mpix, mislim da je dovoljna kartica od 128 MB ili (bolje) 256 MB. Na tu karticu možete staviti stotinak fotografija, a pred kraj letovanja, ako vam ponestane memorije, možete da se vratite na ranije snimljene fotografije i da napravite "čistku", da poskidate sve one koje nemaju šanse za budućnost. Od stotinak odabranih, budete spremni da se rastanete s još dvadesetak koje će pokazati svoje nedostatke tek na većem ekranu.

Boris Bjelica

S kojim fotoaparatom na letovanje?

Ja fotografišem podjednako tokom cele godine ali, kao i većina, tokom letnjih meseci to je intenzivnije. Kao što planiram putovanje, tako planiram i šta ću od fotografske opreme i filmova da ponesem i ništa ne prepuštam slučaju.

Na putovanje obavezno nosim svoj jednooki refleksni fotoaparatus sa dva zum objektivna 20–35 mm i 75–300 mm, mali stativ, rezervne baterije i zavisno od dužine putovanja, dovoljnu količinu filmova uglavnom slajd film osetljivosti ISO 100 i nekoliko negativ kolor filmova osetljivosti od ISO 100 i 400. Uglavnom, trudim se da ponesem dovoljnu količinu filmova za celo putovanje i ne prepuštam slučaju da u mestu gde boravim tražim odgovarajući film. Sve to nosim u rancu čija je donja polovina namenjena za smeštanje fotoaparata i objektivna. Odnedavno, obavezno nosim i kompaktni digitalni fotoaparatus koji stalno nosim u džepu. Draž koju daje digitalni fotoaparatus jeste da odmah možete videti sliku, ali problem nastaje kako obezbediti memorijsku karticu dovoljnog kapaciteta. Nedavno sam i sam iskusio taj problem jer za moj digitalni fotoaparatus od 3,2 miliona piksela dve kartice od 128 i 16 MB su nedovoljne, a uglavnom nemam priliku da ih negde ispraznim. Ako ste ovog leta odlučili da se ponovite i kupite novi fotoaparatus, meni je pripao zadatak da prepričim nekoliko fotoaparata (analognih i digitalnih), objektivna i filmova koji bi bili zgodni da ih ponesete na letovanje.

Kada su u pitanju kompaktni fotoparatusi, tu je ponuda ogromna, ali većina njih, pogotovo od poznatijih proizvođača, ima veoma slične tehničke karakteristike i kvalitet, jedina razlika jeste u rasponu zum objektivna. Moja preporuka jeste da se ne zalećete i kupujete skupocene kompaktne fotoaprate s velikim rasponima do 120, 130 ili 140 mm itd. Vaše potrebe sasvim će zadovoljiti i oni s rasponima 28–70 mm ili 35–90 mm, a moj favorit jeste Olympus μ[mju:] II koji poseduje fiksni objektiv od 35 mm svetlosne jačine f/2,8.

Sada kad smo izabrali fotoaparatus, možemo da izaberemo i film. Ako ste se odlučili za slajd film, moja preporuka jesu Fujichrome Sensia 100 i Kodak Elitechrome

Od jednookih refleksnih fotoaparata preporučio bih dva fotoa-

parata sličnih karakteristika i kompaktnih dimenzija i cena od oko 350 evra – Canon EOS 300V i Nikon F75, ako imate nešto više novca preporučio bih vam Nikon F80, Canon EOS 30/33 i Minolta Dimage 7. Svi ovi fotoaparatusi su malih dimenzija i mase tako da ne zauzimaju puno mesta u vašoj torbi, a više informacija o njima možete potražiti u ranijim brojevima našeg časopisa.

Naravno, ako kupite jednooki refleksni fotoaparatus morate izabrati objektiv. Mada nisam ljubitelj zum objektivna s velikim rasponom, najbolji izbor jeste objektiv od 28 do 200 mm jer je kompaktnih dimenzija i pokriva veliki raspon. Druga mogućnost jesu dva objektivna s rasponima 28–100 mm, 28–105 mm ili 70–300 mm, koji su plastične konstrukcije ali zadovoljavaju potrebe većine amatera.

100. Ova dva fima za najmanje novca daju najbolji kvalitet. Od negativ filmova preporučio bih Fujicolor Superia, Kodak Farbwelt, Konica Centuria i Agfa Ultra Color. Preporučio bih vam da nosite negativ filmove različite osetljivosti, a za kompaktne fotoaprate sa zum objektivom obavezno koristite filmove osetljivosti ISO 200 i 400. Nemojte da žalite filmove jer ko zna kada ćete imati priliku da ponovo otputujete u isto mesto.

Ako ste se pak odlučili za digitalni fotoaparatus s cenom ispod 500 evra, iz veoma bogate ponude brojnih proizvođača moja preporuka jesu Nikon Coolpix 2100 i 3100, Canon IXUS V3, Olympus μ[mju:] 300 i HP Photosmart 935. Svi ovi fotoparatusi malih su dimenzija tako da mogu stati u džep. Ako želite napredniji digitalni fotoaparatus s više mogućnosti, onda su moji favoriti Canon G3, Nikon Coolpix 4500 i Olympus C-5050. Zavisno od rezolucije fotoaparata morate nabaviti i odgovarajuću veličinu memorijske kartice kako biste mogli lagodno da fotografišete.

Na kraju, obavezno bih vam preporučio da ne žalite novac za torbu ili ranac za vašu opremu jer ih oni štite i umnogome vam olakšavaju rad s njima i transport.

Božana Marinček

Jedan od najuspešnijih foto-amatera i član FK "Šumice". Skoro na svim konkursima i izložbama proglašena je za najuspešnijeg izlagača! Svakako, to je rezultat njene velike ljubavi i posvećenosti fotografiji. Takođe, veoma voli putovanja na kojima i nastaje najveći broj njenih fotografija. Još dok je živela sa suprugom u SAD, u prelepom državi Vašington ispod Kanade, započela je svoje fotografsko putovanje. Uglavnom je nosila punu foto-torbu sa dva Canon AE-1 i 3-4 objektivna, takođe i stativ, a često i Hasselblada. Ranije je isključivo fotografisala na dijazitivne i organizovala slajd projekcije za prijatelje s kojima je putovala. Ipak, kaže da nošenje dva fotoaparata nije pravo rešenje jer joj se percepcija podeli i ne može da se odluči koji film da upotrebi. Zbog toga se u poslednje vreme opredelila za jedno telo i jednu vrstu filma, ili dijazitivni (ponekad kolor negativ) ili crno-beli. Zbog povrede od prošle godine primorana je da smanji opterećenje na kičmu i kupila je Olympus kompaktni fotoaparatus da bi ga stalno imala uz sebe i da bi je naterao da uvek "gleda fotografski" jer kaže: "Kada nemate fotoaparatus uz sebe, onda i ne gledate."

Kako i gde izraditi fotografije?

Za fotografije s negativima postoje brojne laboratorije rasute svuda gde ljudi putuju. Sem u zaista retkim slučajevima, razvijanje filma je standardizovano i nema opasnosti da se poveri lokalnoj laboratoriji ako je ona dobro opremljena. To je čak i preporučljivo jer stajanjem na visokoj temperaturi film može da se pokvari, dok razvijanje filma nije osetljiv kao nerazvijanje. S obzirom na to da te laboratorije i izrađuju fotografije, po mome iskustvu vredi napraviti ih na licu mesta, čak iako koštaju malo više, jer se može videti šta je uspelo a šta nije, pa se na licu mesta snimak može i ponoviti. Ako koristite format APS odaberite laboratoriju koja razvija fotografiju u tom formatu. Ima, naime, laboratorija koje ne rade taj format onako kako je propisano, nego film vade iz kasete i razvijaju ga na klasičan način. Time se poništavaju neke od prednosti APS formata kao što su arhiviranje, mogućnost naknadne narudžbine prema indeks slici itd. Rasprostranjenost digitalnih foto-laboratorija omogućava vam da ih izradite skoro svugde. Digitalni uzorak je kartica iz fotoaparata, CD-ROM s narezanim fajlovima – fotografijama, bilo kakav drugi nosač fajlova kao što su diskete, Zip Disk ili slično. Kvalitet u normalnom slučaju je dobar i fotografija na papiru, napravljena od digitalnog uzorka ne razlikuje se mnogo od svoje fotohemijske sestre. Naime, fotografije i jesu sestre i to sestre bliznakinje, jer i jedne i druge nastaju fotohemijским procesom, samo je originalni uzorak različit – jednom je to negativ, drugi put je to fajl. Ipak, skrećem vam pažnju na šarenilo cena. Variraju od oko 15 do 25 dinara za fotografiju 10 x 15 cm u onim laboratorijama koje ne

naplaćuju otvaranje fajla. Moje iskustvo pokazuje da kvalitet ne zavisi od cene, pa preporučujem da se obratite onoj laboratoriji koja ima najnižu cenu, s tim da je dobar kvalitet nepohodan.

Neke laboratorije traže nadoknadu "za otvaranje fajla" i ta se nadoknada plaća prema podnetom uzorku. Ako je to CD-ROM, može da bude jedna nadoknada za 700 fotografija ako želite, na primer, da napravite svih 700. Nadoknada je najčešće oko 90 dinara, ali svaka fotografija košta tu negde oko 9 do 11 dinara. Lako se može izračunati gde je zdrav razum – za oko dvadesetak fotografija ne isplati se naručiti ih u ovakvim laboratorijama. Drugim rečima, ako vam treba nekoliko slika s diska ili kartice, a laboratorija ima ovakvu politiku cena, platićete "kroz nos" jer će svaka fotografija biti, možda duplo ili više, skuplja nego iz prethodno pomenutih laboratorija koje ne naplaćuju otvaranje fajla. Sreća pa ima izbora i svako može da odabere najpovoljniju opciju za sebe. Što se tiče logike, i prve i druge laboratorije imaju razloge za takvu politiku, koji se mogu obrazložiti i to, naravno, zavisi od klijentele na koju se svaka od njih orijentiše. Raspitajte se pre poveravanja radova kako biste izbegli kasnije sukobe kada vidite račun. Sve do trenutka kada ih naručite, digitalne fotografije vas ne koštaju ništa. Naravno, tu je osnovna investicija, kao i kod klasične fotografije, ali jedan "skljoc" je džaba!

Opasnosti za vašu opremu

Bilo koji sistem da ste odabrali, najmanji rizik imate s fotoaparatom na bacanje. Ako nepa-

žnjom ili delovanjem vode, peska i slično izgubite aparat, praktično ste izgubili samo fotografije, i ništa više.

Već kompaktni, a da ne govorim refleksni ili digitalni fotoaparatusi, mogu veoma da trpe ako su izloženi pesku, vodi, čak i u formi vodene prašine ili vlažnosti u vazduhu. Osigurajte se od dejstva tih neophodnih pratilaca na svakom letovanju plastičnim vrećicama ili tašnama koje ne propuštaju vodu. Torbe za plažu obično se napune peskom i njih treba izbegavati. Kožna tašna aparata u ovim slučajevima nije dovoljna za zaštitu od peska i vode, ona samo štiti od udarca. Budući da ona može da sakuplja prljavštinu u sebi, morate je držati jako čisto ili se pak potpuno odvojiti od nje i odabrati dobru torbu ili plastičnu kesu. Ako ste u nekom predelu gde je visoka relativna vlažnost vazduha i gde možda postoji opasnost od kondenzacije atmosferske vode, treba s aparatom spakovati i kesicu ili dve sa silikagelom – to su one kesice koje ispadnu kada prvi put raspakujete fotoaparatus i na kojima piše na raznim jezicima "nemojte jesti" ("do not eat"). Negujte svoj fotoaparatus ako od njega očekujete dobru službu.

Velika opasnost za život fotoaparata postoji ako iz nekog razloga otkaze i u panici potražite pomoć nekog preciznog mehaničara. Takve usluge često su ili uzrok smrti fotoaparata ili uzrok jako velikog računa za kasniju popravku u propisnom servisu. Današnji fotoaparatusi vrhunac su udobnosti za snimanje ali praktično nemogući za popravku ako radionica ne raspolaže mernim instrumentima, alatom, originalnim rezervnim delovima i specifikacijama proizvođača. Dati svoj fotoaparatus

Branislav Brkić

Veoma uspešan foto-amater i član Foto-kluba Art Natura Art. Često ste mogli da vidite njegove fotografije na stranicama našeg časopisa jer je, uglavnom, dobitnik neke od nagrada na fotografskim konkursima. Što se tiče opreme koju nosi sa sobom na letovanje, ima spremne 2-3 "varijante", u zavisnosti od toga gde putuje i koliko dugo će ostati. Uvek nosi fotoaparata za "džep" – kompaktni digitalni Fuji 402, a za malo angažovanije snimanje koristi Coolpix 5000. Kaže da su mu nepodne memorijske kartice velikog kapaciteta (od 256 i 512 MB) jer mu omogućavaju da opušteno snima sve što mu je interesantno, od nezaobilaznih porodičnih momenata, do nepredviđenih dešavanja i zanimljivih prizora. Te fotografije najčešće ostaju u virtuelnoj formi, tj. u kompjuteru, a samo one najuspešnije izrađuje u digitalnoj laboratoriji, ponekad i do formata 30 x 40 cm. Ipak, "one prave fotografije" snima SLR aparatima i to isključivo na slajdove ili crno-bele filmove. Trudi se da ih uvek drži u frižideru hotelske sobe jer koristi isključivo profesionalne, koji su znatno osetljiviji na temperaturne razlike. Ne nosi jedino ekstremne objektivne (makro, 300 mm ...) i srednji format. S obzirom na to da uvek putuje kolima, nosi i stativ, a kola mu omogućavaju da u toku letovanja sam ode na fotografski izlet na, recimo, reku Crnojević, Skadarsko jezero ili Durmitor. Obično je to rano jutro ili predveče jer je dnevno letnje sunce praktično neupotrebljivo.

nekom lokalnom "majstoru", bez obzira na to kakve vam on reference ponudi, predstavlja atak na sopstveni džep. To bi bilo kao kada bi neki nadrilekar napravio operaciju na srcu pacijenta mesarskim nožem!

Ako se već fotoaparata na letovanju pokvari, najbolje je da ga zapakujete u siguran paket od plastike, možda s onom kesicom silikagela i da ga sačuvate do slanja u servis proizvođača, a da svoje fotografske potrebe od tog trenutka do kraja letovanja zadovoljite aparatom za jednokratnu upotrebu.

Jedna, istina bezazlena opasnost, ali koja može da vas spreči da koristite svoj fotoaparata jeste da vam se isprazni baterija, a da na licu mesta ne možete da nabavite novu. Svakako se potrudite da ponesete jedan komplet ili više kompleta baterija sa sobom jer samo baterija iste vrste koju je propisao proizvođač sme da se stavi u vaš aparat. Tu improvizacije nema, u protivnom možete da uništite osetljivu elektroniku.

Za pristalice klasike

U ovom članku, ali i u brojnim ranijim, ukazao sam na osetljivost filma na toplotu. Film je takođe osetljiv na prašinu, ali je obično dobro upakovan, te mu prašina, do otvaranja paketa, ništa ne može. Zrno prašine uhvaćeno između plišanih proreza gde film izlazi iz kasete može da uništi sve fotografije na filmu,

praveći ogrebotinu celom dužinom filma. Ne postoji nikakav razlog da se napravi takav propust. Film ne treba otvarati pre stavljanja u fotoaparata, i zamena filma treba da se obavi tako da prašina ne ulazi. Ako se rešite da ponesete film od kuće, nabavite neki nosivi frižider – izolovanu torbu s ulošcima za hlađenje ili pak kutiju od stiropora u koju može da stane i količina filma i uložak za hlađenje, prethodno smrznut u zamrzivaču. Tako upakovan film treba i tada staviti u prtljajnik automobila i ne izlagati ga suncu.

Ako putujete avionom, film nosite u ručnom prtljagu jer mašine za rendgenski pregled ručnog prtljaga u najvećem broju slučajeva ne oštećuju film, što nije slučaj s, istina retkim, mašinama za pregled registrovanog prtljaga. U mnogim letovalištimima ima filma u prodaji. Ako rešite da kupite film na licu mesta, izbegavajte kioske u kojima je on izložen toploti, već kupujte u radnjama ili, još bolje, fotografskim radnjama. Nemojte da vas privuče naziv "professional" (profesionalni). Takav film je skuplji i za profesionalnu upotrebu bolji SAMO ako se drži na striktno kontrolisanoj temperaturi, ne većoj od 13 stepeni. Na toploti takav film brže propada nego amaterski. S

druge strane, ima kratak rok trajanja, pa se ne mogu praviti zalihe. Želja za profesionalnim fotografijama može lako da dovede do mizernih rezultata. Zato, pribavite normalan film, čuvajte ga od toplote i prljavštine i snimajte lepe fotografije. Ako kod nekoga vidite fotografije koje imaju crvenkasti ton, one su s filma koji je prošao kroz visoku temperaturu. Ne dajte svom filmu da se pokvari! Najbolje je posle snimanja da ga razvijete u najkraćem mogućem roku.

Želim vam ugodan odmor i dobre fotografije.

Fotografije: Svetislav V. Dragović

Branislav Strugar

Fotograf kojeg ne treba posebno predstavljati. Njegovi pejzaži i gradski motivi sastavni su deo mnogih monografija i razglednica, a imali ste prilike i da ih vidite u REFOTO broj 10. Na pitanje šta nosi od fotoaparata na letovanje, Branislav Strugar iznenadio nas je odgovorom da već 15 godina nije bio na odmoru, u onom klasičnom smislu reči. Mnogobrojna putovanja, najčešće po Crnoj Gori, na kojima i nastaju fotografije, za njega jednako predstavljaju i posao i odmor. Iz toga se formirao i njegov stav da je uvek u potrazi za dobrom fotografijom koju će možda jednom izložiti ili publikovati u knjizi. Još od 1975. godine isključivo snima dijapozitive i, nešto ređe, kolor negative. Veoma pazi na uslove u kojima se skladište, poučen iskustvom kada su mu propale dve nedelje fotografisanja iz vazduha jer su filmovi bili u helikopteru na velikoj temperaturi. Sa sobom uvek nosi kompletnu foto-torbu sa SLR analognim telom, nekoliko objektivna, filtera i stativ. Za planinarenje koristi ranac, a kada su vremenski uslovi izrazito loši, zasebno pakuje svaki objektiv u plastične kese da bi ih zaštitio od prašine i vlage. Naravno, posle svakog putovanja obavezno je čišćenje opreme jer kako kaže: "Ako ne izrabljujete opremu, ne možete ni napraviti dobru fotografiju."

Svaka fotografija ima dušu.

Potrebna Vam je oprema kojom ćete je sačuvati!

Ako ste ljubitelj fotografije, znate da Vaše snimke ne možete poveriti bilo kojoj, zastareloj opremi.

Takođe znate da je Epson uvek pružao najveću kompetentnost i najbolju tehnologiju u sferi digitalnih fotografija i omogućavao ostvarenje Vaših strasti.

Epson štampači u okviru Stylus Photo linije i skeneri u okviru Perfection linije su specijalno dizajnirani kako bi Vam omogućili da u svakoj fotografiji zabeležite i izrazite emociju koju osećate dok stvarate.

Naši Epson Stylus Photo i Epson Perfection modeli dostigli su nove, izvanredne standarde kako u kvalitetu, tako i u lakoći upotrebe, zadržavajući proverene vrednosti.

Naši proizvodi vode računa o Vašem vremenu i vrednosti Vašeg novca u trenutku kupovine i u svakodnevnoj upotrebi.

Zakoračite u Epson svet vizuelne emocije!

Epson Stylus Photo, štampači specijalizovani za fotografije Vaših emocija

Epson Perfection, pretvaraju skeniranje u umetnost

Vrhunski kvalitet je osiguran originalnim Epson potrošnim materijalom

BSProcessor

DISTRIBUTER I SERVISER ZA JUGOSLAVIJU
BSProcessor, Beograd, Hadži Nikole Živkovića 2
tel: 328 44 88, fax: 328 18 70
www.bsprocessor.com
e-mail: bspklub@bsprocessor.com

PRODAJA KROZ AUTORIZOVANU DILERSKU MREŽU

BEOGRAD: ADA COMPUTERS, 311 54 78;
ADACOM SHOP, 334 41 23; BEL COMPUTERS, 354 40 07;
BEOCITY SHOP, 328 29 48;
BIG APPLE ELECTRONIC, 334 46 96; CORTAL, 369 08 73;
DESK, 329 21 40; DESK SHOP, 311 16 91;
EURO LINK TEAM 2000, 411 671; INFOTEAM, 419 766;
INFOGRAF RAČUNARI, 311 53 07; INFOHOME, 633 888;
PC4U, 180 134; PERUN KOMPJUTERI, 361 46 87;
PROCESSOR COMMERCE, 622 127; SOLUTION JM, 489 23 54;
ŠUMADIJA, 319 35 05; TEHNO-MARKET EVROPA, 603 122;
ČAČAK: ALTI, 032 303 000
KRALJEVO: SOFT PROJEKT, 036 332 948
KRAGUJEVAC: RIBBON COMMERCE, 034 370 699
NIŠ: HELP COMPUTERS, 018 352 361
NOVI SAD: SOROBAN, 021 365 272
PARAĆIN: PARCOMP, 035 569 669

Zajedno možemo mnogo.

EPSON®

Vojvoda od Edinburga obavlja smotru počasne garde postrojene u čast predsednika Tita po njegovom dolasku u zvaničnu posetu Londonu, mart 1953. god. (Biblioteka Ministarstva inostranih poslova V. Britanije)

FOTOGRAFIJA kao istorijski izvor i dokument

U DOKUMENTARNOJ FOTOGRAFIJI
POTREBNO JE REDOVNO SNIMATI, PAŽLJIVO
ČUVATI SNIMLJENI MATERIJAL I SMIŠLJENO
GA KORISTITI

Pronalaskom fotografije nastalo je sredstvo kojim je moguće trajno zabeležiti određeni sadržaj, događaj ili objekat i vizuelnu interpretaciju motiva snimanja sačuvati kao istorijski izvor i dokumenat. Ova karakteristika fotografije uočena je još od početka njenog korišćenja, pa je to jedna od njenih osnovnih funkcija. U mnogim oblastima ljudskog stvaralaštva, u muzejima i raznim institucijama fotografija je osnovni ili prateći element dokumentacije.

U sistemu komunikacija

Uz štampu, radio, film i televiziju fotografija je značajan element sistema komunikacija, posebno rasprostranjen u kombinaciji sa štampom. Razvojem medija i sve većim značajem koji oni imaju na formiranje svesti ljudi, postaje sve važnije kako se oni koriste, posebno kada se ima u vidu da ljudi više saznaju posredstvom medija nego na osnovu ličnog iskustva. Fotografija kao izvor saznanja jeste efikasna i zbog toga što stvara utisak da je sve što ona saopštava verodostojno i razumljivo, a i dobro se pamti.

Kao sredstvo za postizanje određenog cilja

Već smo pisali o tome da se fotografijom mogu oblikovati informacije koje efikasno i uverljivo prikazuju ono što želimo i postižu planirani cilj. Tome služe pojedinačne fotografije, a dejstvo je uverljivije kada su u pitanju reportaže, eseji, a naročito veći projekti o obliku izložbi ili monografija. Poučan primer jeste nedavno održana izložba fotografija koja nosi

naziv: "Britansko-jugoslovenski odnosi u XX veku", a priredili su je Britanska ambasada u Beogradu, Kulturni centar Beograda i Galerija Artget. Izbor fotografija tako je smišljen da izložba ostavlja utisak da su u odnosima dveju zemalja, koji inače nisu uvek bili jednostavni, dominirali saradnja, dobronamernost i prijateljstvo. Izložba započinje fotografijama na kojima se vidi kako medicinsko osoblje Britanije, bolničarke i lekarka, dobrovoljno neguju srpske ranjenike u Prvom svetskom ratu. Dosta je fotografija koje pokazuju kontakte iz oblasti kulture, umetnosti i sporta, a ima i susreta državnika. Sve to zajedno baca povoljno svetlo na odnose ovih dveju zemalja u prošlom veku. Uostalom, na to da je izložba dobro smišljena upozorava i pozivnica na kojoj se vidi da Vojvoda od Edinburga obavlja smotru počasne garde postrojene u čast predsednika Tita po njegovom dolasku u zvaničnu posetu Londonu, marta 1953. godine, a u drugom planu je britanski premijer Winston Čerčil koji je, kako je poznato, imao ključnu ulogu u odnosima ovih država za vreme i posle Drugog svetskog rata.

Primeri dobro smišljenih izložbi fotografija kojima se postiže planirani efekat ima dosta. Da se podsetimo izložbe "Italija 1900-2000", koja je bila u Muzeju savremene umetnosti u Beogradu, na kojoj "se vidi" da je Italija značajna država koja je u XX veku postigla vidan napredak. Zaključak na koji navodi izložba Gete instituta pod nazivom "Škljocarenje", priređena u Muzeju primenjene umetnosti, jeste da su Nemci dobroćudni ljudi. Sve na toj izlož-

bi deluje krajnje naivno, ali efekat koji ona postiže nije takav.

Ove primere navodim, jer su to izložbe koje su bile kod nas i imali smo priliku da vidimo kako drugi efikasno koriste fotografiju da bi postigli određeni cilj.

Zašto da ne? To i jeste jedna od društvenih funkcija fotografije. A kako sve to izgleda kod nas?

Da li se kod nas dobro fotografiše?

Reklo bi se, na prvi pogled, da se na ovo pitanje može dati potvrđan odgovor. Muzeji i razne institucije imaju, uglavnom, svoje foto-službe ili povremeno angažuju fotografe, a novine i časopisi svakodnevno objavljuju fotografije i čini se da snimljenog materijala ima dovoljno. Međutim, kada se detaljnije informišete, vidi se da postoje problemi.

Naime, mnoge od institucija kao što su muzeji i slične ustanove, naročito one koje rade u kulturi i nauci, nemaju dovoljno sredstava, pa se fotografiše nedovoljno i neodgovarajućom tehnikom.

Reporteri po raznim redakcijama reći će vam da ničim nisu stimulisani za angažovaniji i bolji rad i zbog toga uglavnom rade tek toliko da "pokriju događaje". I veoma dobra fotografija za koju je potrebno dosta truda, i sasvim obična koju je lako uraditi isto se plaćaju, pa zašto bi se onda čovek trudio? I oni koji ambiciozno krenu u posao s vremenom se umore i zadatke realizuju rutinski, bez dubljeg ulaganja u sadržaj koji obrađuju i bez ambicija da to što bolje urade.

Da ne govorim o tome da uopšte nije iskorišćena mogućnost da fotoreporter koji su svakodnevno na terenu, osim dnevnih rade i na nekim dugoročnim temama. Tema ima dosta i ne bi ih navodio.

Ima i kod nas primera dobro realizovanih projekata, ali oni nisu rezultat organizovanog rada redakcija, nego ličnog angažovanja pojedinačnih fotografa.

Fotografska dokumentacija

Ovde je situacija još gora nego kod snimanja. Muzeji i slične institucije fotografski materijal koji imaju uglavnom čuvaju jer su fotografije deo dokumentacije prema kojoj je ustanovljena odgovarajuća obaveza. Tu je, međutim, problem što su uslovi skladištenja često loši i u okolnostima koje ne pogoduju fotografiji. Da ne govorimo o tome da ima starijih kolega koji su više decenija radili u nekoj instituciji i kada posle dužeg vremena dođu u svoju bivšu firmu, ustanove da stare dokumentacije nema. Propisa o čuvanju foto-dokumentacije ili nema ili ih se retko ko pridržava i po našem običaju "da sve počinje od nas", ono što je bilo ranije seli se u podrum, na tavane a često završi i na otpadu. Po redakcijama je sada gore nego što je bilo ranije. Na primer, u *Politici* ima oko 2.000

starih fotografskih ploča i oko 20.000 crno-belih negativa iz ranijeg perioda. Međutim, ono što se sada snima ne pripada više centralnoj fototeći i pitanje je da li i kako se to čuva. Takođe, nigde ne postoje podaci o tome šta ko ima.

Muzej ili institut fotografije

Kada bismo imali muzej, institut ili neku instituciju posvećenu fotografiji, o čemu smo već pisali, mogli bi se na jednom mestu sakupiti i čuvati podaci o tome šta se gde nalazi.

Da podsetimo, Italiji je bilo moguće da predstavi svoj stogodišnji razvoj kroz izložbu fotografija jer je Muzej braće Alinari osnovan još u prethodnom veku, dakle pre više od 100 godina a mi ni sada ne uspevamo da nešto slično osnujemo i pored više inicijativa i stalnog ukazivanja na to da nam je to potrebno i to ne samo zbog fotografa i fotografije već i društva u celini.

Dakle, neizvesna je sudbina onoga što je snimljeno i da li će i koliko biti sačuvano i u kakvom stanju.

Kako planirati i realizovati projekte

U prošlom broju našega časopisa pisali smo o tome kako bi se mogli planirati i realizovati ozbiljniji projekti, fotomonografije i izložbe.

Naveli smo i primer fotomonografije Dragoljuba Zamurovića "Srbija, život i običaji". Fotografije iz te monografije mogle bi se koristiti za izložbu koja bi bila na raspolaganju za izlaganja u raznim zemljama sveta. Uostalom, jednu varijantu te izložbe Zamurović je već prikazao u Etnografskom muzeju u Beogradu. Dakle, u pitanju je već realizovan projekat, samo ga treba koristiti. Pitanje koje se postavlja jeste ko to treba da radi?

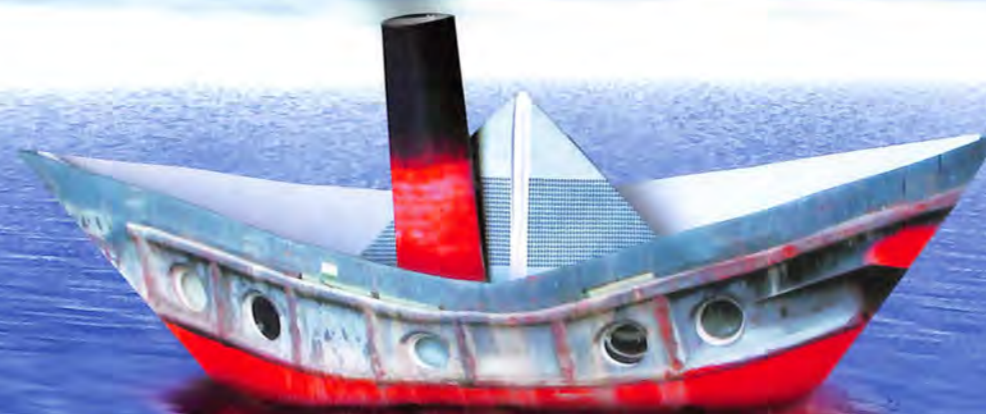
Da li sâm autor ili je to posao, kao u slučajevima koje smo naveli, onih kojima bi to trebalo da bude sadržaj rada. Konačno, kada bi autor imao vremena i sredstava da organizuje izložbe u raznim zemljama, takva izložba imala bi drugačiji i veći značaj ako bi se angažovala neka zvanična institucija, ministarstvo ili slična ustanova.

Vidljivo je dakle da, i onda kada imamo uspešno realizovan projekat, nismo tako organizovani da ga možemo efikasno koristiti.

Zapravo, organizacija i institucija koje bi se ovim poslom bavile, ima. Da pomenemo samo Ministarstvo za informisanje i kulturu. Ono što nedostaje jeste svest o tome kako se fotografija civilizovano koristi i dogovor o tome šta će ko da radi i ko će finansijski da podrži realizaciju korisnih projekata.

Dragoljub Tošić

Dozvolite mašti da zaplovi!

Vodootporni papiri za ink-džet štampače!

REFOTB

Pčinska 17, 11000 Beograd
011 456 151, email: refotb@eunet.yu

Vojvoda od Edinburga obavlja smotru počasne garde postrojene u čast predsednika Tita po njegovom dolasku u zvaničnu posetu Londonu, mart 1953. god. (Biblioteka Ministarstva inostranih poslova V. Britanije)

FOTOGRAFIJA kao istorijski izvor i dokument

U DOKUMENTARNOJ FOTOGRAFIJI
POTREBNO JE REDOVNO SNIMATI, PAŽLJIVO
ČUVATI SNIMLJENI MATERIJAL I SMIŠLJENO
GA KORISTITI

Pronalaskom fotografije nastalo je sredstvo kojim je moguće trajno zabeležiti određeni sadržaj, događaj ili objekat i vizuelnu interpretaciju motiva snimanja sačuvati kao istorijski izvor i dokumenat. Ova karakteristika fotografije uočena je još od početka njenog korišćenja, pa je to jedna od njenih osnovnih funkcija. U mnogim oblastima ljudskog stvaralaštva, u muzejima i raznim institucijama fotografija je osnovni ili prateći elemenat dokumentacije.

U sistemu komunikacija

Uz štampu, radio, film i televiziju fotografija je značajan elemenat sistema komunikacija, posebno rasprostranjen u kombinaciji sa štampom. Razvojem medija i sve većim značajem koji oni imaju na formiranje svesti ljudi, postaje sve važnije kako se oni koriste, posebno kada se ima u vidu da ljudi više saznaju posredstvom medija nego na osnovu ličnog iskustva. Fotografija kao izvor saznanja jeste efikasna i zbog toga što stvara utisak da je sve što ona saopštava verodostojno i razumljivo, a i dobro se pamti.

Kao sredstvo za postizanje određenog cilja

Već smo pisali o tome da se fotografijom mogu oblikovati informacije koje efikasno i uverljivo prikazuju ono što želimo i postižu planirani cilj. Tome služe pojedinačne fotografije, a dejstvo je uverljivije kada su u pitanju reportaže, eseji, a naročito veći projekti o obliku izložbi ili monografija. Poučan primer jeste nedavno održana izložba fotografija koja nosi

naziv: "Britansko-jugoslovenski odnosi u XX veku", a priredili su je Britanska ambasada u Beogradu, Kulturni centar Beograda i Galerija Artget. Izbor fotografija tako je smišljen da izložba ostavlja utisak da su u odnosima dveju zemalja, koji inače nisu uvek bili jednostavni, dominirali saradnja, dobronamernost i prijateljstvo. Izložba započinje fotografijama na kojima se vidi kako medicinsko osoblje Britanije, bolničarke i lekarske, dobrovoljno neguju srpske ranjenike u Prvom svetskom ratu. Dosta je fotografija koje pokazuju kontakte iz oblasti kulture, umetnosti i sporta, a ima i susreta državnika. Sve to zajedno baca povoljno svetlo na odnose ovih dveju zemalja u prošlom veku. Uostalom, na to da je izložba dobro smišljena upozorava i pozivnica na kojoj se vidi da Vojvoda od Edinburga obavlja smotru počasne garde postrojene u čast predsednika Tita po njegovom dolasku u zvaničnu posetu Londonu, marta 1953. godine, a u drugom planu je britanski premijer Winston Čerčil koji je, kako je poznato, imao ključnu ulogu u odnosima ovih država za vreme i posle Drugog svetskog rata.

Primeri dobro smišljenih izložbi fotografija kojima se postiže planirani efekat ima dosta. Da se podsetimo izložbe "Italija 1900-2000", koja je bila u Muzeju savremene umetnosti u Beogradu, na kojoj "se vidi" da je Italija značajna država koja je u XX veku postigla vidan napredak. Zaključak na koji navodi izložba Gete instituta pod nazivom "Škljocarenje", priređena u Muzeju primenjene umetnosti, jeste da su Nemci dobroćudni ljudi. Sve na to izlož-

bi deluje krajnje naivno, ali efekat koji ona postiže nije takav.

Ove primere navodim, jer su to izložbe koje su bile kod nas i imali smo priliku da vidimo kako drugi efikasno koriste fotografiju da bi postigli određeni cilj.

Zašto da ne? To i jeste jedna od društvenih funkcija fotografije. A kako sve to izgleda kod nas?

Da li se kod nas dobro fotografiše?

Reklo bi se, na prvi pogled, da se na ovo pitanje može dati potvrđan odgovor. Muzeji i razne institucije imaju, uglavnom, svoje foto-službe ili povremeno angažuju fotografe, a novine i časopisi svakodnevno objavljuju fotografije i čini se da snimljenog materijala ima dovoljno. Međutim, kada se detaljnije informišete, vidi se da postoje problemi.

Naime, mnoge od institucija kao što su muzeji i slične ustanove, naročito one koje rade u kulturi i nauci, nemaju dovoljno sredstava, pa se fotografiše nedovoljno i neodgovarajućom tehnikom.

Reporterji po raznim redakcijama reći će vam da ničim nisu stimulisani za angažovaniji i bolji rad i zbog toga uglavnom rade tek toliko da "pokriju događaje". I veoma dobra fotografija za koju je potrebno dosta truda, i sasvim obična koju je lako uraditi isto se plaćaju, pa zašto bi se onda čovek trudio? I oni koji ambiciozno krenu u posao s vremenom se umore i zadatke realizuju rutinski, bez dubljeg ulaženja u sadržaj koji obrađuju i bez ambicija da to što bolje urade.

Da ne govorim o tome da uopšte nije iskorišćena mogućnost da fotoreporterji koji su svakodnevno na terenu, osim dnevnih rade i na nekim dugoročnim temama. Tema ima dosta i ne bi ih navodio.

Ima i kod nas primera dobro realizovanih projekata, ali oni nisu rezultat organizovanog rada redakcija, nego ličnog angažovanja pojedinačnih fotografa.

Fotografska dokumentacija

Ovde je situacija još gora nego kod snimanja. Muzeji i slične institucije fotografski materijal koji imaju uglavnom čuvaju jer su fotografije deo dokumentacije prema kojoj je ustanovljena odgovarajuća obaveza. Tu je, međutim, problem što su uslovi skladištenja često loši i u okolnostima koje ne pogoduju fotografiji. Da ne govorimo o tome da ima starijih kolega koji su više decenija radili u nekoj instituciji i kada posle dužeg vremena dođu u svoju bivšu firmu, ustanove da stare dokumentacije nema. Propisa o čuvanju foto-dokumentacije ili nema ili ih se retko ko pridržava i po našem običaju "da sve počinje od nas", ono što je bilo ranije seli se u podrum, na tavane a često završi i na otpadu. Po redakcijama je sada gore nego što je bilo ranije. Na primer, u *Politici* ima oko 2.000

starih fotografskih ploča i oko 20.000 crno-belih negatifa iz ranijeg perioda. Međutim, ono što se sada snima ne pripada više centralnoj fototece i pitanje je da li i kako se to čuva. Takođe, nigde ne postoje podaci o tome šta ko ima.

Muzej ili institut fotografije

Kada bismo imali muzej, institut ili neku instituciju posvećenu fotografiji, o čemu smo već pisali, mogli bi se na jednom mestu sakupiti i čuvati podaci o tome šta se gde nalazi.

Da podsetimo, Italiji je bilo moguće da predstavi svoj stogodišnji razvoj kroz izložbu fotografija jer je Muzej braće Alinari osnovan još u prethodnom veku, dakle pre više od 100 godina a mi ni sada ne uspevamo da nešto slično osnujemo i pored više inicijativa i stalnog ukazivanja na to da nam je to potrebno i to ne samo zbog fotografa i fotografije već i društva u celini.

Dakle, neizvesna je sudbina onoga što je snimljeno i da li će i koliko biti sačuvano i u kakvom stanju.

Kako planirati i realizovati projekte

U prošlom broju našega časopisa pisali smo o tome kako bi se mogli planirati i realizovati ozbiljniji projekti, fotomonografije i izložbe.

Naveli smo i primer fotomonografije Dragoljuba Zamurovića "Srbija, život i običaji". Fotografije iz te monografije mogle bi se koristiti za izložbu koja bi bila na raspolaganju za izlaganja u raznim zemljama sveta. Uostalom, jednu varijantu te izložbe Zamurović je već prikazao u Etnografskom muzeju u Beogradu. Dakle, u pitanju je već realizovan projekat, samo ga treba koristiti. Pitanje koje se postavlja jeste ko to treba da radi?

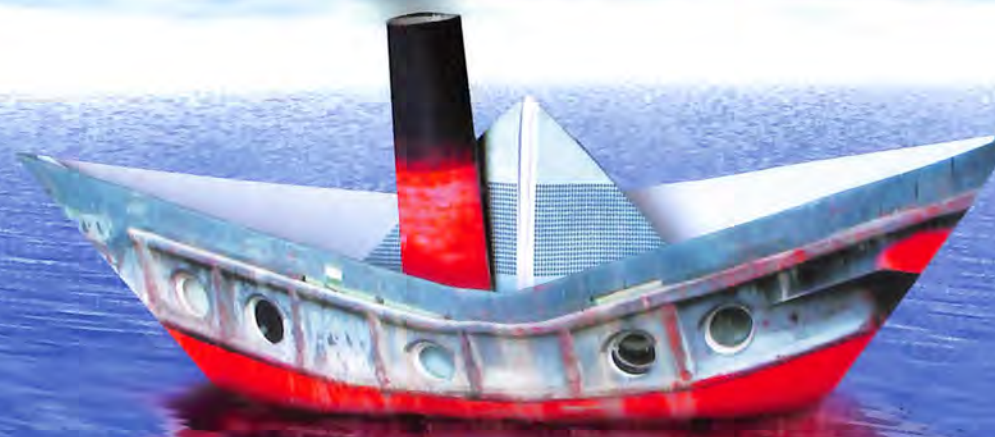
Da li sâm autor ili je to posao, kao u slučajevima koje smo naveli, onih kojima bi to trebalo da bude sadržaj rada. Konačno, kada bi autor imao vremena i sredstava da organizuje izložbe u raznim zemljama, takva izložba imala bi drugačiji i veći značaj ako bi se angažovala neka zvanična institucija, ministarstvo ili slična ustanova.

Vidljivo je dakle da, i onda kada imamo uspešno realizovan projekat, nismo tako organizovani da ga možemo efikasno koristiti.

Zapravo, organizacija i institucija koje bi se ovim poslom bavile, ima. Da pomenemo samo Ministarstvo za informisanje i kulturu. Ono što nedostaje jeste svest o tome kako se fotografija civilizovano koristi i dogovor o tome šta će ko da radi i ko će finansijski da podrži realizaciju korisnih projekata.

Dragoljub Tošić

Dozvolite mašti da zaplovi!

Vodootporni papiri za ink-džet štampače!

REFOTB

Pčinska 17, 11000 Beograd
011 456 151, email:refotb@eunet.yu

VIVE LA PHOTOGRAPHIE!

Rober Duano

Veliki hroničar pariskih predgrađa, Duano slika obične ljude, ljubavne parove, usamljenike za barskim pultom, umornog radnika koji ispija svoje pivo, ribara na Seni, razmenu pogleda u kafeu. On posmatra ljude kao svoju sabraću, uživava se u njihove živote, prati ih i saoseća

© Robert Doisneau/Rapho Vilžuiif, 1949

© Robert Doisneau/Rapho "Poljubac kod gradske kuće", Pariz, 1950

© Robert Doisneau/Rapho "Gospodica Anita — La Boule Rouge", Pariz, 1951

Bez poze, ili lažne skromnosti, s iskrenim osmehom pripovedao je da je jednom, pedesetih godina, neko zapitao: Ko je autor ovih fotografija? – Neznajući da govori u prisustvu autora, galerista je odgovorio sarkastično: "Izvesni Rober Duano!" – Ali on nije reagovao, niti je koga vukao za rukav da kaže: to sam ja! Takav, skroman, tih, čak i kada je uveliko ušao u istorije i enciklopedije, ostao je do kraja.

Učio je za litografa (1925), zatim bio pomoćnik jednom kontroverznom svaštaru – vajaru, slikaru i pomalo fotografu Andre Vinjou (1931), koji ga je uveo u umetničke krugove. Nakon toga se zaposlio u reklamnom odeljenju fabrike Reno (1934). To vreme Duano opisuje kao "tvrdu školu". Godine 1939. dobija otkaz "zbog redovnog kašnjenja na radno mesto"! Kao slobodnjak stiče različita iskustva: ilustruje knjige (npr. korice džepnih romana Žorža Simenona), slika po naručbini industrijske reklame, preživljava od malih i povremenih poslova. Zatim rat! Svoje poznavanje grafičkog zanata koristi u izradi lažnih dokumenata za Pokret otpora.

Po oslobođenju, 1945. nekoliko francuskih fotografa predvođenih Rene Žakom osnivaju Foto-grupu XV. Razlozi za to su, pored ostalog, što su autorska prava nezaštićena, fotografije ne potpisuju, tarife su nejednake... Kao petnaestog, i najmlađeg člana, primaju Robera Duanoa. S grupom XV počinje njegov uspon.

Kritičari često navode da je imao ugroman uspeh već 1951. kad je MOMA priredio njegovu samostalnu izložbu, ali taj podatak (čitamo ga i u katalogu beogradske izložbe), tako naveden - nije tačan! Istina je da je Muzej moderne umetnosti u Njujorku pozvao pet francuskih fotografa (naziv izložbe je Five French Photographers: Brassai, Cartier-Bresson, Doisneau, Izis, Willy Ronis), da od njihovih radova priredi zajedničku izložbu. Svejedno, to je veliki korak u njegovoj karijeri.

Uzori i uticaji

Njegove rane fotografije, posebno one između 1932. i 1950, imaju karakter dokumentacije gradskog života i socijalnih beleški još uvek raslojenog društva. Otud su na njima aristokratski prijemci, odbljesci Belle Epoque, opojno zavodljivog negdašnjeg doba; otud Tračevi Elze Maksvel (kontroverzne junakinje pariskog

visokog društva, animatora nezaboravnih te-revenki u hotelu "Ric", i vodeće zagovornice slobodnog lebzijskog života između dva svetska rata). U atmosferi poantičenih girlandi, gizdavih krinolina, bisernih naušnica, šuštave svile, i uz zvuke Debisija, kao da je otrgnut prizor iz vile nekog rimskog patricija. Pa, otvaranje izložbe u galeriji Šarpantije – 1949 – jedna slična forma.

Uticaji na ukus fotografije Robera Duanoa su znatno su dublji nego što se to obično ističe. On je prohod više ideja koje su utemeljene

© Robert Doisneau/Rapho "Simon de Bovoar u kafeu Du mago", Pariz, 1944

epohom Fin de sieclea. Ali to nije samo doslovno prenošenje slika iz sećanja, već i jednog duha koji se gradi nakon propasti Pariske komune. Fluid melanholije već se javlja na slikama Ežena Atžea (Eugen Atgét) čiji je Pariz

© Robert Doisneau/Rapho "Žorž Brak u Varenzevilu", 1959

"pust kao mesto zločina"; zatim se sreće u vizurama Brasaja (Brassai), s kojim će Duano, od 1946, neko vreme saradivati u agenciji Rapho, i koji će na njega nesumnjivo uticati. Gospodica Anita (na naslovnoj strani), na igračici u "La Boule Rouge" ("Crvena kugla" – jedno od onih 'opasnih' mesta po kojima je Pariz stekao titulu grada u kome se sve sme!), direktan je odjek, s ogledalima u pozadini – neka vrsta hommagea Brasajevom ciklusu "Tajni Pariz četrdesetih godina XX veka". Lik mlade igračice, tih i smiren, sa neprimetnim osmejkom kao u kakve Mona Lize modernog doba, istovremeno je i renesansan po obliku figure i sfumatu inkarnata. Ima tu refleksija umetnosti prethodnog vremena – nisu pouke Andre Vinjoa bile uzaludne.

Pravila igre

Iako nastale u rasponu od 1932. do kraja osamdesetih, Duanoove vizure najviše odišu duhom pete decenije – gotovo sve one su, u stvari, jedan isti Pariz koji se ne menja, Pariz koji obiluje galskim humorom, dosetkom, katkad razgaljenom, često i nostalgичnom, ali nikad surovom, neljudskom ili morbidnom. Veliki hroničar pariskih predgrađa ("banlieue") Duano slika obične ljude, ljubavne parove, usamljenike za bar-skim pultom, umornog radnika koji ispija svoje pivo, ribara na Seni, razmenu pogleda u kafeu. On posmatra ljude kao svoju sabraču, uživlja se u njihove živote, prati ih i saoseća. I sve to

daje u pojedinačnim delima. "Lovim samo slike a ne reportaže", umeo je da kaže.

Na njegovim slikama nema, čak ni u tragovima, žestokih društvenih turbulencija koje su nesumnjivo postojale u to vreme, i koje je on morao da doživi. Nema šezdesetosmaških previranja, iščupane kaldrme, buntovnih studenata, hipika, a ni crnpurastih likova kakvima Pariz obiluje. Neko je jednom rekao, kritikujući Duanoov izbor i pogled, da "nije u vezi sa konfliktnom realnošću". To je, zapravo, istina. Duanove vizure su jedna kreativno pozitivna slika, ne slika realnosti, već takva kakvu je priželjkivao da postoji. "Izmislio sam sopstvena pravila igre u kojoj su mi humor i skromnost služili kao granice koje ne treba preći. Ishod nije nimalo objektivn. Osnovna vrlina tog lažnog svedočenja jeste to što je ono davalo malo svetlosti karakteru prestupnika"

© Robert Doisneau/Rapho "Braća, ulica Doktor Lesen, XIII kvart", Pariz, 1934

Valjda zato se stiče utisak da fotograf, po završenom okidanju, diže pogled sa rolleflexa i upućuje svojim nepoznatim modelima, zatečenim u neobičnim situacijama, osmeh praštanja. On je sa njima – njihov. Rečju, Duano je slikar jednog lirskog Pariza, galskog u potpunosti, i kada je osmehnut, i kad je zaljubljen i kada se nostalgично osvrće na ono što je nepovratno iščezlo.

Režija ili život

Kontroverzno je ocenjivan: kovan u zvezde od poštovalaca da je "pesnik s kamerom", "humanista", ili "najbolji fotograf 20. veka" (Lionel Dival), ili obrnuto, da je "prazan i povr-

© Robert Doisneau/Rapho

"Brodolomnik iz Chalkwella", 1950

© Robert Doisneau/Rapho "Motociklisti, Bulevar Brin", Pariz, 1953

© Robert Doisneau/Rapho "Frizerke na suncu", Pariz, 1966

šan", "lak i isuviše sentimental". Tokom pedesetih godina prihvatana je njegova česta režija – kasnije su mu i to zamerali. Odista, mnoga njegova dela nisu stvarni život, već vešta inscenacija. U stvari, njegove žanr-fotografije odlikuju dva postupka. U jednom on je lovac na zatečene prizore; u drugom, oblikovao je život na svoj način.

Ranih šezdesetih godina XX veka Amerika luduje za Parizom. Magazin *Life* moli pariske fotoagencije (a dve su vodeće, Rapho i Magnum) da se orijentišu na jednu ne previše originalnu temu: prolećne romanse u Parizu. Duano je, kao i drugi, lovac na ljubavnike. Međutim, teško je naći baš takve scene po porudžbini, i on se do-

© Robert Doisneau/Rapho "Stoj na rukama", Pariz, 1934

fotografi

seća, angažuje mlade glumce da bi inscenirao ono što želi da postigne. Oni se ljube na pitoresknim lokacijama grada. Jedna od prvih takvih slika jeste čuveni Poljubac ispred Otel de Vil (gradske skupštine Pariza koja se prepoznaje u pozadini). Scena je "uočena" iz nekog restorana, tu je i polukružni stočić, što bi trebalo da uputi posmatrača na pariske kafee, još jedan zaštitni znak grada ljubavi. Ta fotografija postaje čuvena sredinom pedesetih godina kada je kao poster prodavana širom sveta. Postaje simbol romanse, za mnoge i nostalgичni znak jednog prohujalog vremena, mladosti, ljubavnih susreta, ukradenih poljubaca. Duano je s njom dospao u mnogobrojne istorije fotografije, ali i na sud, 1994. godine, jer se jedan od modela dosetio, sa zakašnjenjem od četrdesetak godina, da naplati dodatni honorar. Nije uspeo, jer je tokom vremena Poljubac postao – javno dobro!

Delo Roberta Duanoa danas se nipošto ne može posmatrati samo na nivou foto-dokumentacije, jer njegova osmišljenost je znatno dublja i zadire ispod površine prvobitne poruke. Njegove fotografije su promišljene metafore o životu. Poruke su ikonološki složene i nimalo slučajne. Još jedan pogled na slike-simbole: Simon de Bovoar u kafeu De mago. Piše, možda rediguje konačnu verziju svog dela o feminizmu (objaviće ga tri godine kasnije). Sala je prazna, Pariz je pod nemačkom okupacijom, a na zavesi su simboli omrznutog režima, kukasti krstovi. (Koliko se to slaže sa progresivnim uverenjima pisca?)

Deca na trgu Iber, sever Pariza, blizu Porte de la Chapelle. Tri ozbiljna radoznala lika. Na nogama skoro vojničke cipele; pedesete su, Pariz se još nije oporavio. Njihova lica i gestovi postavljaju pitanja: devojčice zavodljivog lika gleda direktno u oko kamere; mlađa je primetno raščupana. Gamen pronicljivog oka traži odgovor u šarama ispucale kaldrme. Tu su policijski telefon, kafeterija, frizernica, kaldrma - znak do znaka! A u svemu mladost i bezizlaz. Kalkva li sudbina čega ove likove?

Još je tipičnih primera Duanoovih uličnih fotografija, snimljenih tokom četrdesetih i pedesetih godina s obiljem naracije. Na primer, "Braća". Zagrljeni, zaplašeni, zbunjeni. Zar se sme hodati na rukama po sred kolovoza? Pa, Harmonikaš. Slepac. Svira, a da ga ne slušaju, jer svi su mu okrenuli leđa zauzeti tombolom. Jedan jedini, samouvereni beležnik " s odrazom svoje karijere u očima", ne haje za slikanje; usmerio je pogled nekud preko ramena fotografa, u daljinu, u budućnost, u ko zna šta! Zatim Kućepaziteljka. Pogled zavodi čista struktura mondrijanske podele fasadnog platna na kasete; polukrug bicikla i četka uza zid, znaci su ljudskog prisustva. Svetlost, poput nebeskog blica, neumoljivo je frontalna – sve

© Robert Doisneau/Rapho "Deca sa Trga Eber", Pariz, 1957

© Robert Doisneau/Rapho "Školsko obaveštenje", Pariz, 1956

© Robert Doisneau/Rapho "Harmonikaš, ulica Muftar, V kvart", Pariz, 1951

© Robert Doisneau/Rapho "Tračevi Elze Maksvel", Pariz, 1952

© Robert Doisneau/Rapho
"Kućepaziteljka s naočarima, ulica Žakob", Pariz, 1948

je to forma, forma... Ali, balkon iznad spontano širi ešalone, kao ruke. Eto poruke: Dobrodošli, izvolite, udite! Ali, kako? Tu je opaka vratarka koja kao da je pandan onom poslastičaru s kutlačom Avgusta Zandera (August Sander). Slika – a složen dokument i struktura jednog zida i jednog vremena.

Tu je i jedna slika, vrlo čuvena, u kojoj se spaja ono najbolje što je Rober Duano umeo i mogao: Žak Prever u parku! (Opet režija, ali kakva!). Park nije baš najzgodnije mesto za stočić i čašicu. Za psa jeste. I za parolu iznad glave. Na njoj piše nešto nečitko a moglo bi ovo: Vive la Poesie et la Photographie! Zaista, slika slavi i jedno i drugo!

Konačno, on sâm – Rober Duano, na fotografiji nepoznatog autora. Vilžuf, 1949. Periferija, prirodno okruženje fotografa. Levo je direk koji stremi nekud u samo nebo. Iza fotografa, na tarabi su dva natpisa (poslastica za semiotičare: ništa nije slučajno!); desno je Modern Cinema, a uz glavu, niko drugi do Raphael! Ko zna, možda i u tome ima neke simbolike.

"Izvesni" je postao vrlo određeni Rober Duano! Njegovo ime već dugo se ne može spojiti s tom sarkastičnom metaforom koja upućuje na njegovu tobože skrajnutu ulogu "slučajnog svedoka". Naš junak slavi fotografiju u njenom najpoetičnijem vidu. Jedan je od poslednjih, takvih. Ne skrajnut, nego od najvišeg ugleda, velikog dela i odličnog mesta u istoriji fotografije druge polovine 20. veka.

Goran Malić

Gospođe Francine Deroudille i Annette Doisneau, ćerke Robera Duanoa, ustupile su nam prava publikovanja fotografija objavljenih u ovom broju časopisa. Ovim putem posebno se zahvaljujemo na njihovoj pomoći i razumevanju. Takođe, zahvaljujemo se Francuskom Kulturnom Centru koji nam je obezbedio press materijal.

Mesdames Francine Deroudille et Annette Doisneau, les filles du photographe, nous ont accordé les droits de publication des photos de Robert Doisneau qui paraissent dans ce numero. Nous les remercions specialement pour leur aide et leur comprehension

HOMO FABER

Ovo je najjednostavniji oblik dokumentarnog opisivanja u kojem treba prikazati postupak izrade određenog proizvoda i napraviti priču o tome

Naslovna strana uvek simbolizuje sadržaj određenog projekta, bilo da su u pitanju ilustrirani časopisi, novine, odnosno neke fotomonografije. Tako je i u slučaju "homo fabera". Termometar koji pokazuje temperaturu na kojoj se peče hleb deo je osnovne priče. Likovnim elementima na fotografiji i kompozicijom ostavljen je prostor za osnovni tekst

"Fotografija nije slučaj – ona je koncept", naglašava Ansel Adams. "Rafalni pristup fotografiji – pravljenje velikog broja negativa s nadom da će jedan uspeti – krucijalan je za postizanje ozbiljnih rezultata."

Preko fotografskih vežbanja, kao što je "homo faber", želimo pre svega da mlade fotografske stvaraoce upoznamo i zainteresujemo za istraživački rad. Budući da smo sva vežbanja u okviru naše "škole" formirali u dva pravca, dokumentarni i kreativni izraz, ova vežba služi kao uvod u dokumentarnu fotografiju. Kasnije ćemo videti da se, ovako formulisani pravci fotografskog izraza, dele opet prema svojim specifičnostima u nove kategorije. Od trenutka oblikovanja određene ideje potrebno je da stvorimo uslove za njenu realizaciju. U isto vreme, moramo posedovati određeni broj korisnih informacija čije će prikupljanje formirati materiju koju ovde možemo nazvati

Realizacija projekta

Tema za realizaciju vežbe bila je priča o hlebu. Činjenice koje se moraju znati kada je u pitanju realizacija ovakvog projekta jesu: opisati postupak izrade određenog proizvoda i napraviti priču o tome. Za realizaciju koristimo fotoaparata od 35 mm, s mogućnošću korišćenja više objektivna različitih žižnih daljina. Snimanje će se obaviti za onoliko vremena koliko je potrebno za beleženje kompletnog procesa proizvodnje. Koristiće se visokoosetljivi fotografski negativski materijal (crno beli). Prilikom fotografisanja i same izrade fotografija moramo imati u vidu da ćemo ovu vežbu predstaviti u obliku makete knjige. Knjiga je uzeta

Gvozdena konstrukcija i traka za masovnu proizvodnju (fotografija levo), a kao suprotnost vide se samo noge majstora koji ručno prave pecivo (fotografija desno)

"građom". Informacije, pretočene u "građu", biće naša osnova za samu priču. Uzećemo u obzir da je reč o najjednostavnijem fotografskom beleženju određenih radnji upotrebljavajući najjednostavniji fotografski jezik. Za primer koristimo rad i ponašanje studenata treće godine studija fotografije na FPU u Beogradu. Za izučavanje fotografije na visokoj školi samo koncipiranje ovakve vežbe bila je, s jedne strane, potpuna novina, a insistiranje na formiranju istraživačkog koncepta stvorilo je dodatne probleme. (Primer visoke škole uzet je sasvim slučajno, ali karakteriše problem usavršavanja profesionalnih fotografa i to ne samo kod nas.)

kao oblik predstavljanja fotografija na istom nivou kao što je priča ispričana kroz dokumentarni film. Fotografija kao medij, koju je društvo odabralo kao oblik prenošenja činjenica, ne donosi jednostavno reprodukciju stvarnog oka jer tu predstavu ponovo prerađuje i to jeste, s jedne strane, ključni postupak modernog društva – postupak koji ima jasno definisane okvire, koji su ponekad propisani i određenim zakonima. U obliku fotografskih slika, stvari i događaji dobijaju nove upotrebne vrednosti i nova značenja koja prevazilaze razlike između istinitog i lažnog. Usavršavanje procesa formiranja određenog pogleda i manipulacija tako dobijenim

mr Mitar Trninić

Majstor koji pravi kifle (fotografija levo) i pekar koji govori o tome kako je svakoj posvećena posebna pažnja (fotografija desno)

rezultatima pokreću posebno osetljivu oblast edukacije. S jedne strane, ovo je važna faza usavršavanja, s druge, problem se mora istražiti i materijalizovati u što kraćem vremenu. Vreme je veoma važna komponenta jer stvara dodatni prostor za analizu koja vodi do saznanja. Moramo još jednom da napomenemo da je "homo faber" praktična vežba koja svojom koncepcijom čini srž vizuelnog predstavljanja određene priče i u isto vreme ostavlja fotografu dovoljno prostora da stvori (oblikuje) informaciju prema svom shvatanju. Cilj ove vežbe nije da proizvede i aktivira posebno osetljivo čulo, već je cilj da se na osnovu jednostavno složene priče prenese jednostavna informacija o procesu stvaranja.

Redovni pratioci Festivala dokumentarnog filma, koji se održava svake godine u Beogradu, imali su prilike ranijih godina da vide zapise o izgradnji raznih mostova, brana i železara. Bilo je to vreme socijalizma. Kada se takvi filmovi raščlane, blizu smo sadržaju – formi knjige koja čini "homo faber". Tako oblikovana knjiga od fotografskih zapisa liči, odnosno, jeste svojevrsni scenario. Ako već govorimo o filmskim stvaraocima i kolika je važnost scenarija, postavimo pitanje da li i fotografi moraju imati sličnu osnovu? Odgovor za početnike jeste decidan – moraju! Koje podatke takav scenario mora da sadrži?

Rekli smo na početku da je ideja bio hleb. Autor je morao da stvori predstavu o tome šta želi kroz priču o hlebu da kaže. Bilo je potrebno obaviti razgovore s ljudima iz gradske pekare, u ovom slučaju u pitanju je bila pekara u Pančevu. Objekat je odabran slučajno, u principu sve gradske pe-

kare izgledaju isto i slično su opremljene. Radnja priče, smeštena u pomenuti prostor, nije pružala autoru veće mogućnosti fotografskog izraza. Kao paralela za to, fotografisana je atmosfera jedne male pekare u mestu Kovilj u kojoj se ceo proces izvodi ručno i prave se ogromni hlebovi, takozvane "cipovke" od tri kilograma. Preko ove paralele o različitim načinima proizvodnje, autor je želeo da iskaže svoj stav o urbanom načinu života. Fotografija – komentar kojim se završava ova knjiga nametnula se sama kao ilustracija smisla života modernog čoveka. Ako želite da svoju priču dramatičujete u određenom pravcu postavljajući paralelne atmosfere, neizbežno ćete se naći u situaciji za koju je komentar najbolje rešenje. Uzmite za primer izvanredni Kunderin roman "Šala" koji se na kraju pretvara u komentar, u stvari je običan vic.

Šta i kakvu priču mora da ima "homo faber"?

Odgovor je sledeći: ovo je najjednostavniji oblik dokumentarnog opisivanja jer nije reportaža nekog događaja. Odabrani prostor i proces

proizvodnje uslovljavaju vreme u kojem će priča biti realizovana. Još jedan praktičan savet – za mladog autora najbolje je da izabere proces oblikovanja nekog predmeta koji ima veći broj operativnih radnji. Zašto?

Preko opisa radnji veoma je praktično vežbati sve oblike "vizuelne" priče. Za iskusne čitaoce crtanih stripova ova vežba jeste krajnje jednostavna. Praktično, crtani strip je putokaz za realizaciju ove vežbe. Širokim kadrovima na početku opisuju se prostor u kojem će se priča realizovati. Za tu priliku možete koristiti sve vrste širokougaonih objektivna. Dramaturgija se upotpunjuje preciznim opisom prostora. To znači da ćemo koristiti manje osetljivi fotografski materijal i obavezno stativ. Na takav način "čitljivost" scene je potpuna. U priči o hlebu na početku vidimo duge linije za proizvodnju i ogromne tunele za pečenje. Široki uglovi koriste se uvek kada treba sugerisati masovnu proizvodnju – mašine vladaju nad čovekom. Čovek se oseća nelagodno i ostavlja utisak nemoći. S druge strane, scene iz male koviljske pekare imaju onaj specifičan miris koji govori o nostalgiji. Preko lica starog pekara ispred peći sugerise se osnovna priča koju smo naveli na početku.

Ponovo se vraćamo u atmosferu masovne proizvodnje. Prazne palete predstavljaju iščekivanje i proces proizvodnje biće završen – za taj dan. Kupci će automatski uzeti i upotrebiti proizvod (fotografija levo). Čovek za malim stolom govori o tome da je cela proizvodnja pod određenom normom i kontrolom (fotografija desno)

U isto vreme, pored visoke temperature, dok se peče hleb, majstor pekar ima vremena da se osveži i tačno odredi vreme za pečenje hleba. Velika drvena lopata objašnjava da se svakoj vekni poklanja pažnja

Odgovor na pitanje kako

U ovom slučaju, kako se pravi hleb! Na red dolaze scene koje su odgovori. Koristimo objektivu duže žižne daljine, sve one iznad 50 mm. Sada već možemo koristiti film veće osetljivosti, zbog takozvanog "krupnijeg zrna". Otvaraju se mogućnosti za dramatičnim pokretnim scenama koje ubrzavaju ritam prikazanog događaja. Imamo mogućnost da krupnim kadrovima opišemo direktno oblikovanje predmeta. Kada već govorimo o upotrebi više vrsta objektivu, pristalica sam rada s osnovnim objektivima. Takozvani zum objektivu omogućavaju izvanrednu kompoziciju i korišćenje kompletnog polja negativu prilikom povećanja. S druge strane, ovi objektivu čine nas, tako da kažem, "nepokretnim" jer zbog svojih mogu-

seban odnos kada su u pitanju akteri. Istim efektom usmeravamo pogled gledaoca prema tački interesa i tako s malo likovnih elemenata rešavamo osnovne zakone poruke.

Prostor za nova istraživanja

"Homo faber" je zadatak kojim se vežba i čitanje fotografije. Fotografija, sama po sebi, jeste dvodimenzionalna vizuelna poruka, a već smo jedanput rekli, fotografija je istog nivoa kao i znak. Znak je simbol događaja koji se dogodio i na tu činjenicu možemo da reagujemo emotivno ili da čitamo kao čistu informaciju. Sve zavisi od stepena iskustva koje želimo da se ostvari. Da li je potrebno da na fotografiju gledamo izričito iz ugla analize? Kada smo već kod ovako izrečenog mišljenja, moram da napomenem da je fotografija novi sistem u

reči opisuje, odnosno omogućava da gledačeva mašta "izbije" u prvi plan. Vizuelna komunikacija čiji je rezultat fotografija jeste kompleks čiji jezik mora da se istražuje i da se vežba. Vežbanjem se otvaraju mogućnosti za brzo i tačno prenošenje informacija onda kada je to potrebno smanjujemo prostor za "negativno" manipulisanje. Pesnici i pevači rađaju se i to je "Božiji dar", a fotografski sistem može da poseduje svako! Biti profesionalni fotograf znači svesno i odgovorno koristiti mogućnosti tog kompleksa, a to mora da se uči.

Fotografskim realizovanjem projekta "homo faber" došli smo na pola puta priče koju smo želeli da prezentujemo. Vizuelizovali smo osnovnu ideju i sada nam preostaje da joj damo

Fotografija levo: Komentar scena. Govori o novom čoveku – potrošaču. Sve što je moglo biti iskorišćeno – upotrebjeno je, ostalo se odbacuje. Gorko iskustvo savremenog čoveka Fotografija desno: Romantika ili povratak vremenu koje smo olako odbacili i zaboravili

čnosti vezuju nas za jedno mesto, a istraživanja raznih uglova posmatranja i beleženje interesantnih atmosfera čine nedostupnim. Objektivu veće žižne daljine – teleobjektivu imaju zadatak da nam određene događaje "približe" u tehničkom smislu. Kada je dramaturgija likovna, korišćenjem teleobjektivu postižemo poseban odnos između prednjeg i zadnjeg plana. Kombinacijom otvora blende, zatim oštro-neoštro, postižemo i naglašavamo po-

okviru vizuelnih informacija koji je društvo formiralo radi svog usavršavanja i, prema tome, fotografiji je pripala uloga da registruje činjenice! Sve ostale vizuelne komunikacije do pronalaska fotografije govorile su o pretpostavkama. Kada ovaj stav prenesemo na vežbu o kojoj govorimo, vratimo se ponovo na pomenuti strip. Rekli smo da je ovaj vid vizuelnih komunikacija pogodan kao pomoćno sredstvo pri realizaciji projekata jer kombinacija crteža i

konačan oblik. Rekli smo da ova priča treba da ima oblik knjige. Za ovakvu tvrdnju imamo više razloga. Pre svega, to je mogućnost da na jednom mestu sklopite i prezentirate određenu poruku kroz neku priču. Zatim, ovakvim vežbanjem, otvara se prostor za nova istraživanja i, konačno, kroz skup ovako oblikovanih priča upućujete poruku i iznosite svoje mišljenje.

U sledećem broju "homo faber" – knjiga.

Fotografije: Mitar i Ana Trninić

OLYMPUS
THE VISIBLE DIFFERENCE

Novi Olympus μ [mju:] 300 DIGITAL:

UHVATI SVAKI TRENUTAK

3.2 miliona piksela u vodootpornom* kućištu.

Život je dragocen.
Nemoj gubiti ni trenutak.

www.olympus.co.yu

EKSPONOMETRIJA II

upadno i odbijeno svetlo, merni instrumenti

Da bismo odredili intenzitet osvetljenja scene, koristimo metode merenja upadnog i odbijenog svetla u zavisnosti od situacije i postavke svetla

mr Vladimir Červenka
fotograf Muzeja grada Novog Sada

Ekspozimetar u fotoaparatu

Merni instrument ugrađen u telo fotoaparata koji meri odbijeno svetlo kroz objektiv ima sve osobine klasičnog ekspozimetra, a istovremeno pruža brojne prednosti. Prva i najbitnija jeste laka optička kontrola vidnog polja kroz zuher fotoaparata. S promenom objektiva vidni ugao fotočelije automatski se menja u zavisnosti od žižne daljine i uvek, kod integralnog načina merenja, adekvatno pokriva sve reflektujuće površine koje se nalaze u kadru. Kod starijih modela fotoaparata najrasprostranjeniji bio je integralni način merenja, što znači da je vidno polje fotočelije identično slici koju vidimo u zuheru. Kasnije je došao do izražaja centralno-zonski način merenja kod kojeg je vidni ugao fotočelije znatno manji od vidnog ugla objektiva (obično pokriva 12% vidnog polja) i meri svetlo samo u centralno obeleženom delu tražila. Prednost zonskog merenja jeste u tome što omogućava lakše merenje, kako ukupnog, tako i lokalnog odbijenog svetla. Nove generacije fotoaparata često imaju i mogućnost merenja spot svetla (vidni ugao fotočelije 1° do 3°), koje služi isključivo za merenje lokalnih površina, zadržavajući sve prednosti spotmetra. Većina savremenih fotoaparata opremljena je ekspozimetrom koji omogućava merenje svetla na integralni, zonski i spot način. Kod integralnog merenja vidno polje podeljeno je na pet ili više polja, što omogućava preciznije merenje svetla. U sprezi s automatikom, ugrađeni ekspozimetar omogućava manuelno ili programirano određivanje elemenata ekspozicije – prednost blende, ekspozicije i razni drugi programi koji umnogome ubrzavaju i olakšavaju pripreme radnje i omogućavaju brže reagovanje pri snimanju.

Spotmetar

Merni instrument opremljen objektivom koji omogućava optičku kontrolu vidnog polja fotočelije, čiji je vidni ugao 1° do 3°, nazivamo spotmetar. On služi isključivo za merenje reflektovanog svetla lokalnih površina. Njegovu funkciju možemo da okarakterišemo najbolje pojmom "analizator kadra", a vrednosti očitanih podataka treba uvek prihvatiti kao informaciju o lokalnim ekspozicijama pojedinih površina. Profesor M. Miletin definiše ga u idealnom smislu kao denzitometar scene. Različitim metodama merenja možemo ga koristiti za: određivanje ekspozicije pomoću refleksije svetla poznatih ili nepoznatih površina i na osnovu merenja ljudskog lica; merenje raspona kontrasta scene; korekciju osvetljenja površina u kadru; određivanje faktora relativnog zacrnenja površina i utvrđivanje belih i crnih graničnih modula osvetljenja. S tehnikom merenja kod pojedinih metoda upoznaćemo se u sledećim nastavcima ovog teksta.

Merenje upadnog svetla

Metoda merenja upadnog svetla bitno se razlikuje od metode merenja reflektovanog svetla. Konstrukcijski instrument za merenje upadnog svetla (luksmetar) razlikuje se od mernog instrumenta za merenje odbijenog svetla po tome što je ispred fotočelije postavljena bela difuzna površina širokog vidnog ugla, koja propušta na fotočeliju 18% svetla koje pada na

Ekspozimetar Sekonic Studio Deluxe L 28c pogodan je, pre svega, za merenje upadnog svetla i ima mogućnost merenja odbijenog svetla. Analogni mehanički kalkulator s kazaljkom pruža dobru preglednost izmerenih podataka

nju. Da bismo odredili intenzitet osvetljenja scene, merni instrument postavljamo neposredno uz ravan čeoone površine predmeta koji snimamo, fotočeliju usmeravamo prema objektivu kada određujemo osvetljenje (elemente) ekspozicije, odnosno, prema pojedinim svetlosnim izvorima kada merimo intenzitet osvetljenja prilikom nameštanja svetla, odnosno stvaranja "svetlosne konstrukcije". Možemo slobodno reći da ekspozimetar metodom merenja upadnog svetla meri svoje sopstveno osvetljenje! Već smo pomenuli da su moderni ekspozimetri prilagođeni za merenje, kako odbijenog, tako i upadnog svetla. Jednostavnim nameštanjem difuzne površine ispred fotočelije dobijamo instrument za merenje upadnog svetla. Razlikujemo dve vrste difuznih površina: kalote – simuliraju osvetljenje trodimenzionalnih predmeta, a obično su poluloptastog ili sličnog trodimenzionalnog oblika i pločice – ravne ili blago ispupčene površine koje simuliraju osvetljenje ravnih površina. Kalota je pogodna, pre svega, za brzo određivanje osnovnih elemenata ekspozicije, ali moramo računati na određena odstupanja u pravcu podekspozicije posebno zbog toga što pri merenju može da utiče i svetlo koje ne osvetljava predmet, i pri merenju osvetljenja ravnih površina. Pločicu koristimo za merenje osvetljenja pojedinih površina objekta i intenziteta osvetljenja glavnog, dopunskog i pomoćnog svetla, a na osnovu izmerenih podataka određujemo osnovne elemente ekspozicije.

Merenje upadnog svetla kalotom: svetlo je desno bočno, izmerene vrednosti su: ekspozicija – 30, blenda – 2,0 8

Merenje upadnog svetla pločicom: pod istovetnim svetlosnim uslovima kao u prethodnom slučaju. Izmerene vrednosti su: ekspozicija – 30, blenda – 1,4 9, odnosno skoro jednu blendu manja nego u prethodnom slučaju zbog, tzv. kosinusnog uslova

Ovaj način je tačniji, ali i komplikovaniji zbog toga što se elementi utvrđuju na osnovu više izmerenih podataka pomoću kojih proračunavamo konačnu vrednost ekspozicije. U nastavcima teksta posebno ćemo se osvrnuti, zbog njene složenosti, na tehniku merenja svetla pločicom.

Pri merenju osvetljenja pod istim uslovima kalotom ili pločicom često se dešava da izmerimo različite vrednosti, a razlika može da bude dosta velika. Tipičan slučaj jeste, na primer, reprodukcija dvodimenzionalnih predmeta – tekst, slika i sl. kada je predložak osvetljen bočnim svetlom, vrednosti izmerene kalotom imaju uvek sklonost ka podekspoziciji, dok pločica daje pravilnu ekspoziciju. U ovom slučaju do izražaja dolazi, tzv. kosinusov uslov – što je ugao pod kojim osvetljava površinu veći, osvetljenje površine je manje, pločica registruje te promene s velikom tačnošću, dok kalota ima sklonost ka podekspoziciji. Kalota je namenjena, pre svega, merenju osvetljenja trodimenzionalnih predmeta i scena, dok je pločica pogodnija za merenje osvetljenja ravnih površina.

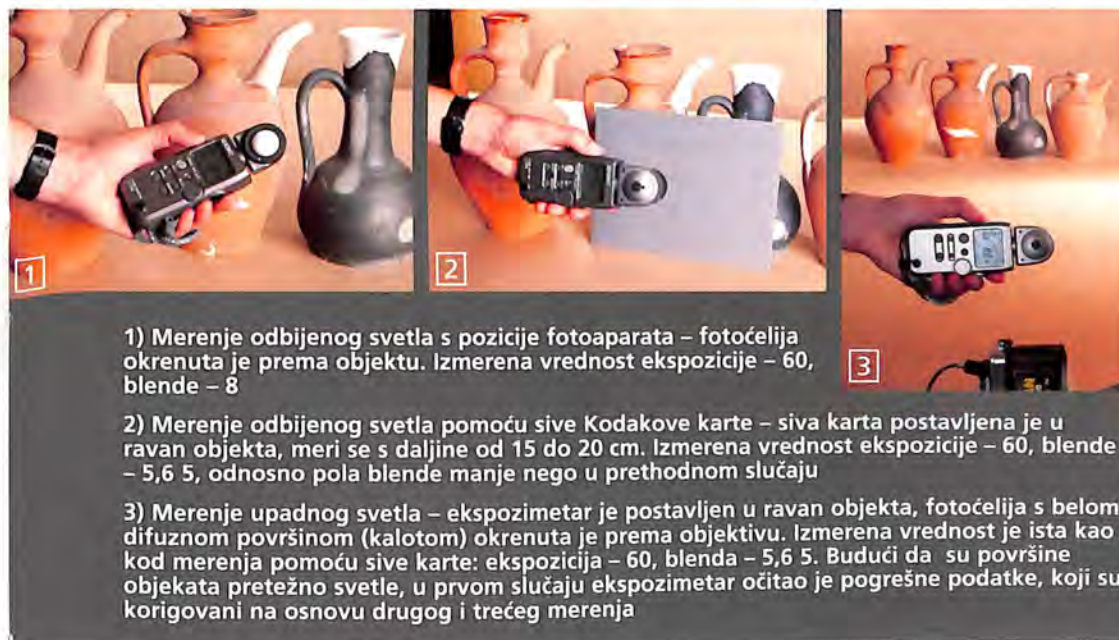
stavan čim pređemo na rad sa srednjeformatnim kamerama, kod kojih se merni sistemi retko ugrađuju u telo kamere, već se isporučuju kao dodatni pribor i najčešće se ugrađuju u prizmu, ili pri radu s velikoformatnim kamerama koje nemaju ugrađene merni instrumente, a malo je sistemskih rešenja koja nude ekspozimetar kao dodatni pribor poput npr. Sinar-sixa koji meri svetlo u ravni mat šajbne. Takođe, u svim situacijama kada svetlosna realnost odstupa od standardne sive, ili kada počnemo da radimo sa svetlosnim konstrukcijama, odnosno da snimamo u studiju, a pogotovo ako koristimo hladnu fleš rasvetu, zasebni ekspozimetar postaje nezamenljiv pribor fotografa. Kompaktni ekspozimetri, pogotovo skuplji tipovi, imaju mnogo veći merni raspon od ugrađenih instrumenata i omogućavaju merenje ekstremno dugih i kratkih ekspozicija u pogoršanim svetlosnim uslovima. Tu se postavlja pitanje preciznosti merenja dugih i kratkih ekspozicija koje izazivaju manje zacrnjenje u osetljivoj sloju emulzije od ekspozicija u normalnoj oblasti – otprilike od 1s do 1/125s (tzv.

tljivost pri niskim nivoima osvetljenja; velika površina selenske čelije uslovljava veći vidni ugao merača – do 60°; ekspozimetar može da bude opremljen samo s mehaničkim meračem s kazaljkom i kalkulatorom. Koristi se pretežno za izradu jeftinijih instrumenata, ali i neki od vrhunskih tipova opremljeni su ovom čelijom – stariji tipovi Sekonica.

Footoppor CdS menja svoj električni otpor u zavisnosti od intenziteta osvetljenja. Neophodno je napajanje strujom – baterija. Osobine: mnogo osetljiviji od selena – pogodan za merenje nižih nivoa osvetljenja; sporo reaguje – potrebno je više vremena da bi se kazaljka konačno zaustavila, pogotovo pri nižim temperaturama (do desetak stepeni); vidni ugao je povoljniji – do 30°; mogućnost "zaslepljenja" pri izlaganju jakom svetlu – može da bude potrebno i nekoliko sati da se čelija regeneriše, zato ga ne treba izlagati jakom svetlu, osim kada merimo i treba češće kontrolisati nulti položaj kazaljke. Koristi se za izradu instrumenata svih kategorija cena.

Silicijumske fotočelije veoma su dobri senzori za merenje svetla. Osobine: imaju visoku osetljivost na svetlo tako da omogućavaju merenje veoma niskih nivoa osvetljenja – do EV – 4; osetljivost na plavu je povećana; reakcija fotočelije je veoma brza, što omogućava merenje bleska fleša, zato se s ovim čelijama susrećemo, pre svega, kod skupljih instrumenata i flešmetara. Očitavanje izmerenih vrednosti obavlja se pomoću mehaničkog kalkulatora, LED diodama ili digitalno. Analogni mehanički kalkulator sa kazaljkom karakterističan je uglavnom za jeftinije tipove ekspozimetara, ali ga veoma često susrećemo i kod kvalitetnih instrumenata (Lunasix 35, Sekonic L – 3988 i dr.) zbog toga što ima dobru preglednost izmerenih podataka.

Digitalni LC displeji karakteristični su kod novijih tipova ekspozimetara, robustniji su, nešto jeftiniji i manje su osetljivi na udarce pošto nemaju mehanizam s kazaljkom koji je jako osetljiv na udarce. Lošija preglednost očitanih podataka uravnotežena je analognom skalom za očitavanje izmerenih vrednosti pomoću indeksa. Kod nekih ekspozimetara kalkulator je opremljen i skalom za očitavanje intenziteta osvetljenja u luksima ili futkendima, ponekad je tablica s istim vrednostima smeštena na leđima instrumenta. Ove vrednosti očitavaju se isključivo merenjem upadnog svetla jer merenjem odbijenog svetla očitavamo pogrešne podatke. Pojedini proizvođači nude uz svoje modele razne dodatke pomoću kojih ih možemo koristiti u laboratoriji, makrofotografiji, reprofotografiji, medicini i dr. Telekonverter sužava vidni ugao fotočelije od 15° do 1°, dok pomoću bustera možemo meriti osvetljenje mat šajbne velikoformatnih kamera ili u tražilu maloformatnih kamera i mikroskopskog okulara

1) Merenje odbijenog svetla s pozicije fotoaparata – fotočelija okrenuta je prema objektu. Izmerena vrednost ekspozicije – 60, blende – 8

2) Merenje odbijenog svetla pomoću sive Kodakove karte – siva karta postavljena je u ravan objekta, meri se s daljine od 15 do 20 cm. Izmerena vrednost ekspozicije – 60, blende – 5,6 5, odnosno pola blende manje nego u prethodnom slučaju

3) Merenje upadnog svetla – ekspozimetar je postavljen u ravan objekta, fotočelija s belom difuznom površinom (kalotom) okrenuta je prema objektivu. Izmerena vrednost je ista kao kod merenja pomoću sive karte: ekspozicija – 60, blenda – 5,6 5. Budući da su površine objekata pretežno svetle, u prvom slučaju ekspozimetar očitao je pogrešne podatke, koji su korigovani na osnovu drugog i trećeg merenja

Na pitanje koja je metoda merenja svetla bolja, nemoguće je dati egzaktni odgovor. Svaka ima svoje prednosti, a obe metode uzajamno se dopunjuju – vrednosti izmerene jednom metodom uvek možemo proveriti drugom. S vremenom i s praksom stiče se iskustvo na osnovu kojeg lako možemo da se odlučimo kojoj metodi da damo prednost u određenim okolnostima.

Postavlja se pitanje čemu zaseban ekspozimetar kada većina fotoaparata ima ugrađen merni instrument koji meri precizno, a u sprezi je s automatikom koja odraduje sve zadate poslove u vezi s ekspozicijom? Kod snimanja pri "standardnim" uslovima (scene s osobinama standardne srednje sive površine) savremenim fotoaparatom malog formata svakako nije potreban. Eksterni ekspozimetar postaje neizo-

Schwarzschild efekat) – tako da izmerene podatke u oblasti dugih i kratkih ekspozicija prihvatamo kao polazni podatak koji korigujemo produženjem ekspozicije, o čemu ćemo govoriti detaljnije u nekom od sledećih nastavaka.

Vrste fotočelija

Osobine mernog instrumenta uslovljene su osobinama fotoosetljivog senzora – fotočelije koja u zavisnosti od intenziteta osvetljenja proizvodi nekakav električni signal.

Selenska čelija je najrasprostranjenija i "istorijski" prva, a koristi se i danas. Ona, zapravo, proizvodi struju koja pobuđuje merni instrument tako da nije potrebno električno napajanje. Njene osobine jesu: jednostavna konstrukcija, a samim tim niža cena, nema veliku ose-

Merni instrument	Merni indikator	Metoda merenja	Fotočelija	Merni opseg	Osetljivost filma	Otvor blende	Vremena ekspozicije	Napajanje	Dimenzije	Masa	Pribor
Gossen Sixtino 2	Kazaljka	Upadno i odbijeno svetlo	Selen	EV - 5 do 17	ISO 6 do 3.200	f/1,4 do f/22	4 min do 1/1000 s	Nema	47 x 60 x 27,5	40 g	Nema
Gossen Lunasix 35	Kazaljka	Upadno i odbijeno svetlo	Silicijumska	EV - 4 do 17	ISO 0,8 do 50.000	f/0,7 do f/128	8 h do 1/8000 s	2 x 1,35 V	71 x 110 x 36	170 g	Veći izbor
Pentax Zone IV Digital spotmetar	LCD	Upadno i odbijeno svetlo - fleš	Silicijumska	EV - 1 do 20	ISO 6 do 6.400	f/1 do f/128	4 min do 1/4000 s	6 V	46 x 144 x 83	250 g	Nema
Sekonic Auto Leader L - 188	Kazaljka	Odbijeno svetlo	CdS	EV - 3 do 18	ISO 6 do 12.000	f/1 do f/64	8 s do 1/2000 s	1,5 V	81 x 52 x 19	50 g	Nema
Sekonic Digi Lite FL - 318B	LCD	Upadno i odbijeno svetlo - fleš	Silicijumska	EV - 1 do 20	ISO 3 do 8.000	f/1 do f/190	30 min do 1/8000 s	1,5 V	64 x 121 x 23	110 g	Dodatak za spot merenje 5"

DODATNA OPREMA ZA COOLPIX 5000

Digitalna foto-laboratorija III

Veoma korisni i jednostavni za upotrebu, razni dodaci za "malog" Coolpixa učine da on "poraste" i postane ozbiljna alatka za rad

Milan Živković

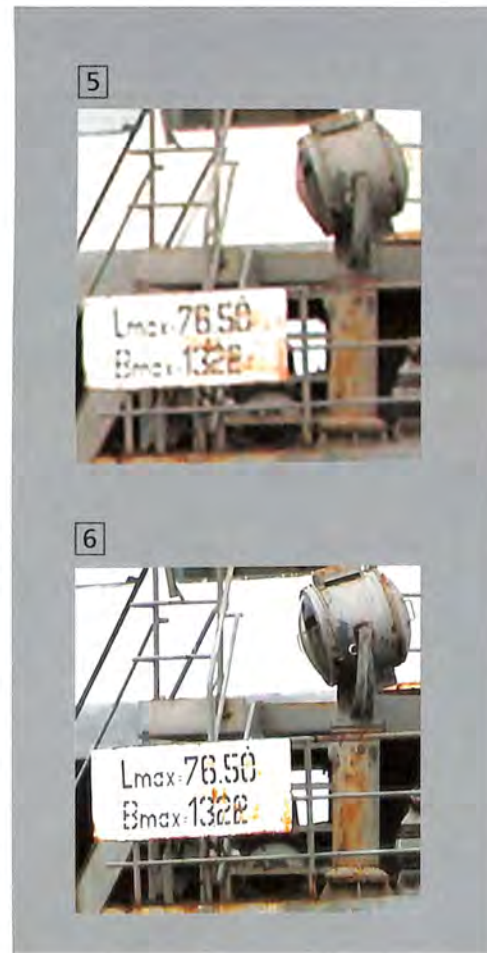

U više navrata smo u priči o digitalnim aparatima, a posebno Coolpixima, pričali o tome šta sve postoji od dodatne opreme i kako ove fotoaparate prati ceo sistem dodataka koji povećava mogućnosti ovog aparata do neverovatnih granica. Sada ćemo pokazati šta se sve može snimiti upotrebom optičkih dodataka – konvertera. Dodatke uz pomoć odgovarajućih adaptera jednostavno zavrnete (kao filtre) ispred objektiva. Zatim uđete u meni aparata i podesite koji od konvertera koristite kako bi se optika prilagodila promeni.

Optički dodaci, konverteri

Prva fotografija u nizu (1) pokazuje snimak šlepa uz upotrebu wide (širokougaonog) konvertera. Snimak ispod (2) snimljen je "golim" objektivom postavljenim na najšire, a treća slika (3) sa zumom u telepoložaju bez dodataka. Poslednji snimak (4) pokazuje koliko snažno i kvalitetno radi telefoto 3x konverter kojim je snimljen detalj s broda u zadnjem planu. Kako su zakoni fizike neumoljivi, još uvek nije moguće sliku povećavati koliko god mi to želimo (mada takve stvari super funkcionišu u SF filmovima). I tako, isto kao i kod klasičnih aparata, izvlačenje detalja sa slike neće vam dati željene rezultate. Pogledajte samo razliku u kvalitetu dva detalja na slikama 5 i 6 – prvi detalj jeste povećan isečak sa slike snimljene bez, a drugi uz upotrebu telefoto dodatka. Svaki od dodataka spaja se s aparatom uz pomoć jednog od dva adaptera koji služe i za ostale dodatne delove Coolpixovih dodataka kao što su dodatak za kružnu rasvetu namenjen makrofotografiji ili dodatak za presnimavanje dijapozitiva. Što se mene tiče, montirao sam širokougaoni dodatak i skoro da ga i ne skidam s fotoaparata jer se pokazao izuzetno funkcionalnim – pogledajte snimke potpalublja broda (str. 38, fotog. 1) gde je prostor izuzetno ograničen (zum zadržava svoju funkcionalnost, dok kod telefoto dodatka pretvara objektiv u fiksni teleobjektiv). Isto tako još dva dela opreme pokazala su se izuzetno funkcionalnim – jedno je senilo za LCD panel kojim je olakšano snimanje po jarkom suncu, a drugi je MB-5000 Battery Pack koji omogućava korišćenje običnih alkalnih ili akumulatorskih baterija. S nekoliko se-

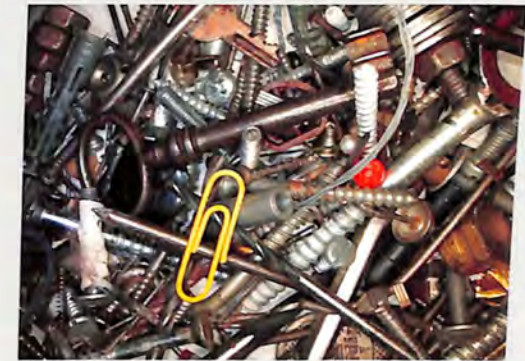
tova NiMH ili Li-jonskih baterija i parom memorijskih kartica stičete autonomiju, a uz korišćenje leptop računara pri snimanju i više hiljada fotografija. Ovakav sistem rada pokazao je svoju pravu vrednost pri odradivanju najraznovrsnijih fotografskih poslova. Ponovo ćemo istaći prednosti ovakvog rada jer klijentu za koga radite možete odmah pokazati snimljeno i na licu mesta korigovati sve eventualne greške. Ako pogledate brojeve snimaka koje aparat generiše, videćete da je do sada moj Coolpix snimio više od 5.000 fotografija. Većina tih snimaka bili su razni poslovi koji najčešće ne zahtevaju neku ekstremno visoku rezoluciju slike. Podelite taj broj sa 36 i pomnožite cenom dijafilma, razvijanja i skeniranja...

1

2

3

Macro cool light

Macro cool light predstavlja jedinstven deo dodatne opreme koju je moguće koristiti uz Coolpix generaciju Nikonovih digitalnih fotoaparata. Veoma korisna naprava koju je moguće koristiti na terenu zbog toga što pored klasičnog ima napajanje iz dve CR-2 3V baterije. Domet svetla koje stvara osam dioda nije preterano veliki, ali ovaj izvor svetla nije ni zamišljen kao zamena za blic ili dodatnu rasvetu. U području u kome je i primerena upotreba Coollight dodataka, a to je makropodručje, ova sprava daje ravnomernu, kružnu rasvetu koja je dovoljno jaka da razbije senke ukoliko snimamo napolju, a svetlo ovog uređaja koristimo kao dodatno. Ipak, najbolje rezultate daje uz upotrebu stativa, pogotovu ukoliko ste fotografski perfekcionista i želite maksimalno kvalitetne rezultate. Stativ postaje neophodan jer ukoliko ne želite da podižete

osetljivost ili koristite maksimalni otvor blende, svetlo ipak nije toliko jako da bi moglo da vam pruži parametre snimanja iznad 1/60 i blende 3,5. Kao što se na fotografijama (1, 2, 3) može videti, kvalitet rasvete je izuzetan, pa ukoliko deo svog vremena trošite snimajući male objekte, tada je ovakav deo opreme zaslužio svoje mesto u malom džepu vaše fotografske torbe. Ipak, nije sve savršeno jer je snimanje objekata s refleksnim površinama otežano, da ne kažemo skoro potpuno onemogućeno refleksima koji se javljaju (4). Položaj svetlećih dioda je takav da se one nalaze blizu ose objektiva i tako reflektuju svetlo pravo u objektiv. Ovo se može prevazići lako, upotrebom svetlosnog tunela oblika kupe napravljenog od pausa, ali ovakav metod dodatno gubi svetlo, pa je upotreba stativa ili još bolje reostativa neizbežna. Moramo pomenuti još jednu lošu stranu, a to

je nemogućnost uključivanja lampi pojedinačno ili bar po četvrtinama. Na taj način bi kontrola svetla bila potpuna. Naravno, sami možemo da pokrijemo deo led dioda jednostavnim parčetom kružno izrezanog kartona, ali lampe koje rade iza kartona i dalje troše baterije. Macro cool light se uz male modifikacije i malo pomoći bravara koji će napraviti adapter može iskoristiti za sva makrosnimanja ili kao kružno svetlo za mikroskop.

4

Diaduplikator adapter

Još jedan način gde ova rasveta daje maksimalne rezultate jeste uz korišćenje diaduplikator adaptera. Da bismo prosvetlili difuzor i film koji presnimavamo, potrebno je ravno i intezivno svetlo. Obična sijalica u kući daje bez korekcije bele boje smeđe-crvene tonove, a ako okrenete ovu spravu ka nebu, da biste iskoristili sunce kao izvor svetla, boje će pobeći ka plavoj gami. Stoga, ukoliko rešite da iskoristite veoma korisnu spravu – diakopir, i još ukoliko ste uz sve ovo i fotograf koji je karijeru započeo dok digitalni aparati nisu bili ni u povelju, pa vam u kući stoje poprilične količine raznih negativa i dijafilmo-va, ovaj dodatak prava je stvar za vas. Reprodukovanje dijapozitiva je izuzetno brzo, faktički se svodi na brzinu snimanja samog Coolpixa jer dok aparat snima na memorijsku karticu, vi menjate dijapozitiv ili pomerate adapter za filmove na sledeći snimak. Tada je i pomenuta rasveta u punoj funkciji jer ukoliko jednom odradite balans belog (nažalost, podešavanja za macro cool light nisu u meniju samog aparata), možete ga sačuvati u jednom od priseta koji su vam na raspolaganju.

1

2

Dijapozitiv zrikavca digitalizovan je uz pomoć diaduplikatora (1) i filma skenera (2). Namerno je izabran snimak s velikim razlikama u kontrastu i s puno crne. Vidimo neznatnu razliku u kvalitetu u korist film skenera, ali to se

moglo i očekivati jer je ova naprava zamišljena kao dodatak koji će vam pomoći u radu, a ne kao potpuna zamena za skener. Kada su u pitanju dobro izbalansirani snimci, onda su u ove razlike minimalne

1

2

3

Digitalna laboratorija – distorzija i gradijent

Sada ćemo iskoristiti snimak potpalublja (1) kao osnovu za seobu u našu digitalnu laboratoriju. Pri upotrebi širokougaoog dodatka, a i pri snimanju, digitalni aparati koji nemaju izmenljivu optiku imaju jednu lošu osobinu – blago krive sliku uz rubove. Kada pogledate potpurno gredu, videćete da ona nije ravna. Ali uz malo dovitljivosti i upotrebe naših digitalnih alata i to se može dovesti u red. Alat kojim ćemo ispraviti ovu grešku nalazi se u delu Filters > Distort > Spherize. Selektovaćemo celu sliku (Ctrl+A), iskopirati je u novi Layer komandom Ctrl+C i zatim Ctrl+V (ili jednostavno prevući), aktivirati filter i postaviti vrednost klizača na -20 (2). Dobijena slika je sada s ispravljenom gredom, ali je ostatak slike sada deformisan. Selektovaćemo zato donji deo slike, omekšati selekciju za 10 piksela i pritisnuti taster Del. Na taj način smo obrisali donji deo slike. Spustimo zatim slojeve – Layer > Flatten Image, selektujemo ponovo celu sliku i povećamo je komandom Scale tako da uklonimo ivicu rešetke i tamni deo plafona (3).

5

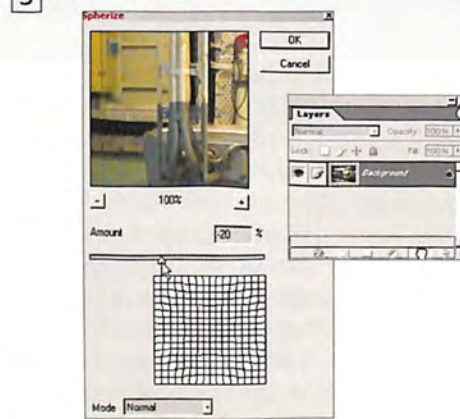
6

7

pomoć alata za selekciju (Magic Wand, Selection Tools ili Lasso). Ali, setite se samo našeg prvog alfa kanala – sačuvane selekcije. To je mesto gde ćemo ovaj put napraviti najmekši mogući prelaz. Napravićemo novi kanal – klikom na crni trougao na kartici Channels > New Channel, a zatim ćemo u toj selekciji napraviti gradijent (4). Stisnite za početak taster G i / ili Shift + G da biste izabrali alat za pravljenje gradijenta – ista skraćenica (short-

cut) koristi se i za Paint Bucket Tool. Ukoliko vam nisu u upotrebi osnovne boje (crna i bela), pre ovoga pritisnite taster D (pritisak na taster X menja mesta boji za podlogu i boji koja je u upotrebi). Gradijent povucite od donje ivice slike prema gore do mesta koje treba da bude kraj selekcije (za povlačenje upravno na ose slike držite pritisnut taster Shift dok povlačite gradijent). Zatim učitamo selekciju sa Select > Load Selection > Alfa 1 i primenimo opciju Levels. Sada možemo i malo bolje da se upoznamo s alfa kanalima. U njima ćete sačuvati selekciju koja vam može zatrebati ili ćete selekciju dodatno obrađivati. Na alfa kanal možete primeniti skoro sve efekte i filtre koje program ima u sebi. U ranim varijantama Photoshopa, dok nije bilo raznih Pluginova, u alfa kanalima izvođeni su svi potrebni efekti – od generisanja senki, do posebnih efekata koji se dobijaju kroz opcije Image > Calculations (probajte nešto da napravite na taj način).

Ponekad možemo iskoristiti i Magic Wand alatku i to tako što njome selektujemo najtamnije partije slike, iskoristimo opciju Select > Select Similar, omekšamo selekciju sa Feather i primenimo Levels. Na taj način smanjen je kontrast između svetlih i tamnih delova na fotografiji majstora koji remontuje motor na boku broda (ceo proces prikazan je na fotografijama 5, 6 i 7) ili na fotografiji pramca. Izrez same fotografije urađen je na kraju (fotografije gore).

4

OLYMPUS
THE VISIBLE DIFFERENCE

Novi Olympus *U*[mju:] 400 DIGITAL:

UHVATI SVAKI TRENUTAK

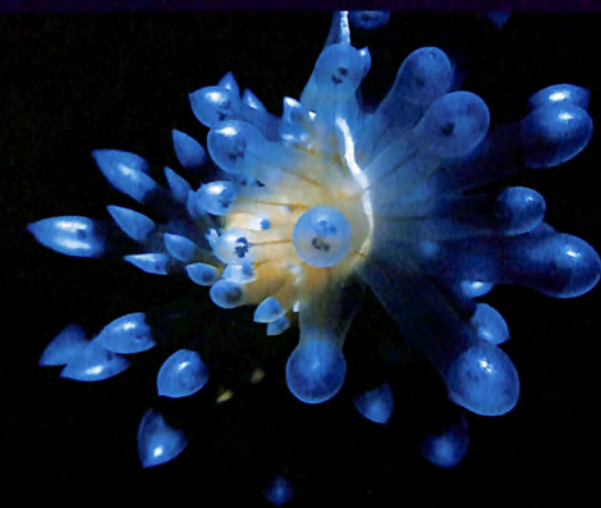
4 miliona piksela u vodootpornom* kućištu.

Život je dragocen.
Nemoj gubiti ni trenutak.

www.olympus.co.yu

Otkrivanje dubine

PLANETARIJUM, Crna Gora, Nikonos V, 35 mm, s makroprstenom 1:1, 1/60, f22, Fujichrome Velvia 50 ASA

◀ SIMBIOZA, Crna Gora, Nikonos V, 28 mm s predlećom, 1/60, f 4, Fujichrome Provia 100 ASA

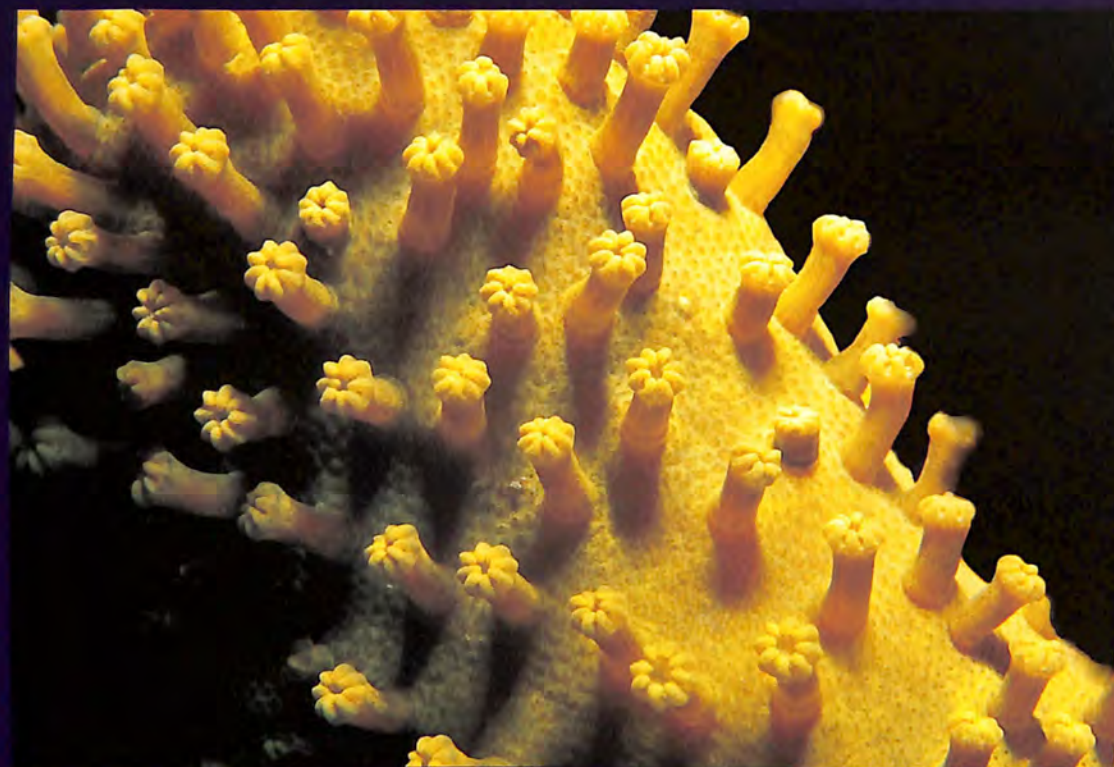
Vladan Milisavljević

Fantastični svet morskog dna prepun je neobičnih oblika, boja i tekstura raznovrsnih algi, riba, zvezda, školjki, meduza... Njegovu lepotu prenosi vam čarobni svet podvodne fotografije

Zaustavite dah, opustite se, oslobodite misli i krenite s nama na magijsko putovanje kroz "veliko plavetnilo". Tik ispod same površine vode moćna i nepredvidiva snaga mora transformirati se u nepreglednu tišinu morske dubine. I dok tonemo polako, oko nas se prelivaju najfiniji valeri azurno plave boje. U samom vrhu razbija ih snaga sunčevih zraka i pretvara u mlečno belu boju koja potpuno zaslepljuje. Što dublje tonemo, tišina je veća, boje se "gase", a naša percepcija postaje suptilnija, istančanija, osetljivija na sitna stvorenja koja nečujno paraju vodu. I odjednom, kao bljesak munje što razbija crno nebo, zaslepljujuća svetlost blica razotkriva novi, čudesan svet morskog dna, prepun živih boja i maštovitih oblika.

U ovaj svet vodi nas Vladan Milisavljević, ronilac od svoje desete godine kada je počeo da lovi ribu na dah i fotograf od tinejdžerskih dana, mada je prva znanja o radu u laboratoriji dobio još od

PESNICE, Crveno more, Nikonos V, 35 mm s makroprstenom 1:1, 1/60, f22, Fujichrome Velvia 50 ASA

SAMAC, Halkidiki, Grčka, Nikonos V, 35 mm s makroprstenom 1:1, 1/60, f 5,6, Fujichrome Velvia 50 ASA

SPIRALA, Crna Gora, rt Veslo, Nikonos V, 35 mm s makroprstenom 1:1, 1/90, f22, Fujichrome Velvia 50 ASA

svoga dede kada je imao sedam godina. Logično je da su se njegove dve najveće ljubavi ubrzo spojile i 1988. godine prvi put koristi podvodni fotoaparatus Nikonos V od svog prijatelja i budućeg kuma Slobodana Baranjina. Posle 3-4 godine i sâm je kupio isti fotoaparatus i njime i danas fotografije. Kako kaže, podvodna fotografija zamenila mu je podvodni lov i unela nova uzbuđenja i izazove u ronilački sport. Svoje znanje i iskustvo preneo je na skripte o podvodnoj fotografiji za koje se nada da će jednog dana naći svog izdavača i trenutno vodi kurs o podvodnoj fotografiji.

Povod za ovaj portfolio bila je izložba Vladanovih fotografija pod nazivom "Ultramarin" u Galeriji Progres 2001. godine, koja je naredne godine putovala po nekoliko gradova Srbije. Pored klasičnog predstavljanja, svoje fotografije često prikazuje kao slajd projekcije, obično uz muziku koja upotpunjuje ceo doživljaj. S istim fotografijama predstavio se i francuskoj publici u oktobru prošle godine u Antibu na Svetskom festivalu podvodnih slika i selektori ove manifestacije odlučili su da upotrebe i njegove fotografije za veliku slajd projekciju koja treba da otvori sledeći festival. Na prošlogodišnjem festivalu slajdove su projektovali na vodeni zid napravljen od raspršene morske vode, a za sledeći ... ko zna, maštovitost ne poznaje granice!

Tema ovih fotografija jeste podvodni makrosvet. Jedan od razloga da se posveti makrofotografiji jeste izražena likovnost i estetizacija uvećanih organskih oblika koji često dobijaju apstraktnu formu i pretvaraju se u, nama nepoznata, "kosmička" bića. Njihova amorfnost, transparentnost, intezitet kolora, nadrealnost sitnih detalja i neobičnih površina asociraju nas na neograničeni svet mašte i dečje crteže oslobođene svakog pravila na kojima nastaju najfantastičniji oblici i prizori. Ova asocijativnost zalazi u sferu podsvesne percepcije koja se često, na najneverovatniji način, poigrava s našim predstavama o svetu oko nas.

Drugi razlog jeste mnogo "prizemniji" i on je posledica Vladanove nemogućnosti da roni po najboljim i najegzotičnijim morima sveta jer, mora se priznati, ronjenje je veoma skup sport. Njegove najčešće destinacije jesu Crna Gora i Grčka (Santorini i Halkidiki), a ronio je i u Crvenom moru u Egiptu. Ipak, kao što vidite, i ova "obična" mora veoma su zanimljiva, samo treba da ih posmatrate "izbliza"!

U stvari, najveću fascinaciju za njega predstavlja neizvesnost o rezultatu, odnosno kako zaista izgleda to što je fotografisao, a ne neka određena lokacija. Konačna fotografija zavisi od tehničke opreme, ali i prirode samog mora. Ono se, u suštini, ponaša kao plavi filter i zato boje iz toplog dela spektra skoro da i nema. Na dubini

NUDIBRANHIJA, Malta, Nikonos V, 35 mm s makroprstenom 1:1, Fujichrome Velvia 50 ASA

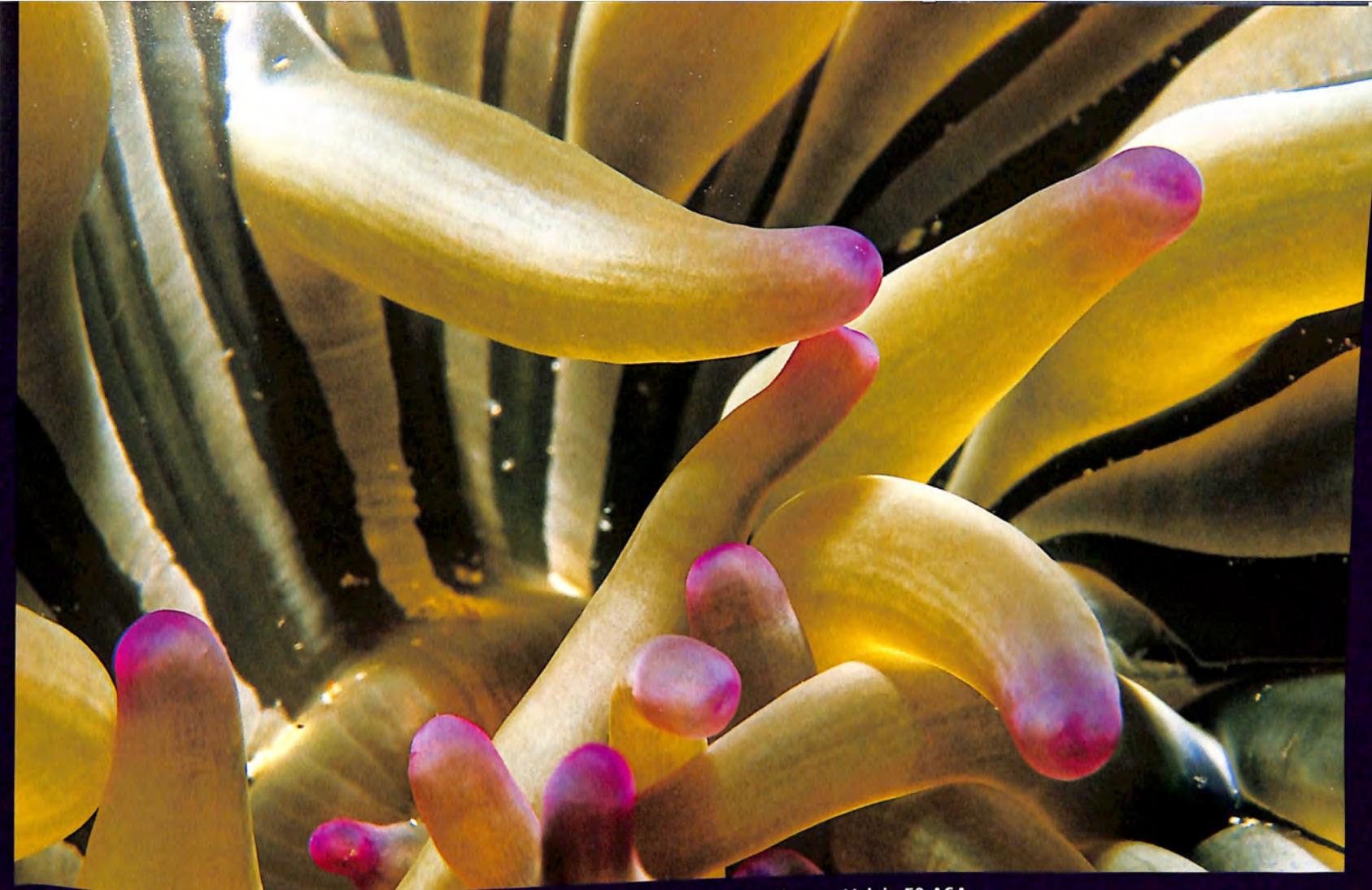
od 50 do 60 m sve je monohromatski sve dok svetlost blica ne razotkrije purpurni ili žuti omotač korala ili nekog egzotičnog stvora. Gustina vode utiče na mnoge parametre, prvenstveno na promenu žižne daljine objektivna, pa se tako objektiv od 35 mm pretvara u 50 mm. Minimalna daljina izoštravanja s objektivom od 35 mm iznosi 0,8 m, što nije dovoljno kod makrofotografije. Takođe, s obzirom na to da Nikonos V ima optičko tražilo, oština se podešava ručno, odnosno procenom udaljenosti, a to pod vodom nije tako jednostavna stvar.

Za uvećanje koristi makroprsten 1:1 i close-up dodatak za smanjivanje minimalne daljine izoštravanja. Najčešće upotrebljava blic jer, kako kaže, bez njega se mogu fotografisati samo pećine, brodovi i olupine. Za takva snimanja koristi film od 400 ASA, najčešća ekspozicija jeste 1/30 pri punom otvoru blende. Kod rada s blicem, koji koristi kod makrofotografije, minimalni otvor blende je f 22 zbog veoma male dubinske oštine od 5 mm. Kada želi da zabeleži i ambijentalno svetlo, radi s blendom f 8, ali se u tom slučaju dubinska oština smanjuje na svega milimetar, dva. Zanimljiv je način merenja svetla kod Nikonosa koji se zasniva na sistemu merenja preko sive karte. Svetlo prolazi kroz objektiv i odbija se od lamela zatvarača, koje su sive boje, i pada na fotočeliju svetlomera!

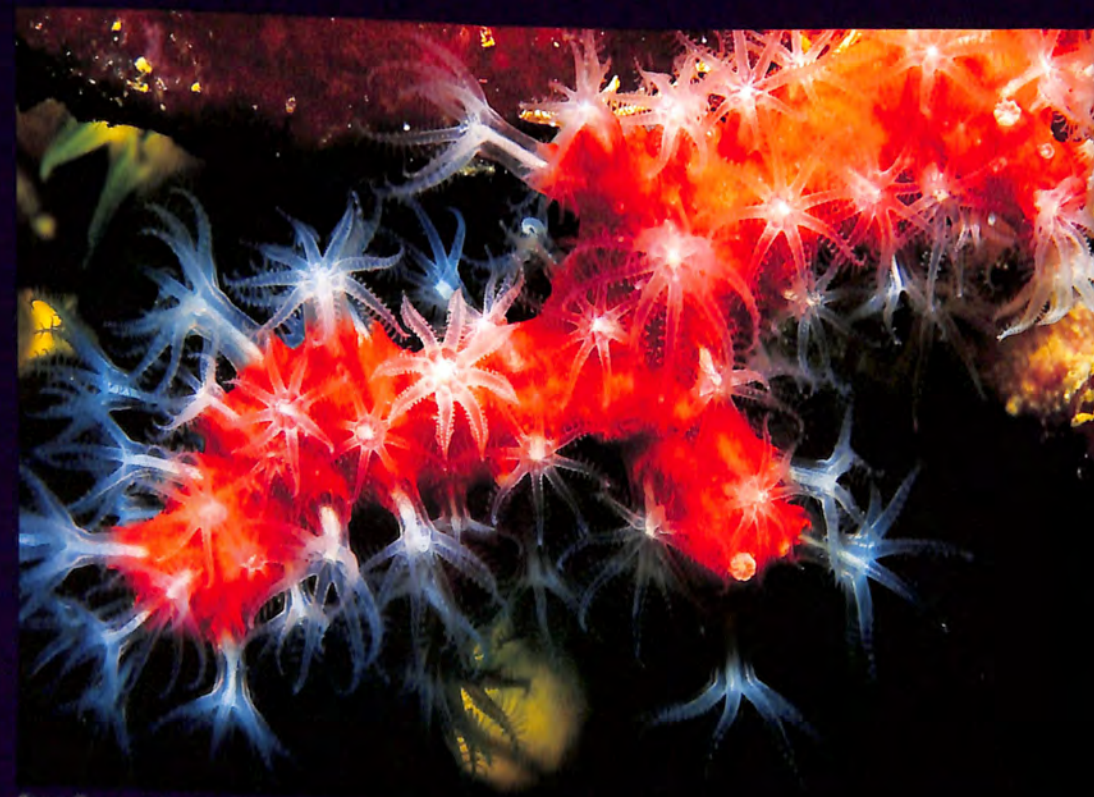
KRISTALIZACIJA, Crveno more, Nikonos V, 35 mm s makroprstenom 1:1, 1/60, f22, Fujichrome Provia 100F

DODIR, Crveno more, Nikonos V, 35 mm s makroprstenom 1:1, 1/90, f22, Fujichrome Velvia 50 ASA

Na snimanje obično nosi jedan Nikonos, a kada se ukaže prilika, obezbedi dva fotoaparata što je naravno idealno, a prosek uspešnosti fotografija jeste jedan kvadrat na film od 36 snimaka. Iako se Nikonos V odlikuje prostim sistemom rada (kompaktni, optičko tražilo, TTL merenje...), koji odgovara radu u dubini, Vladan planira da u budućnosti kupi podvodno kućište za svog Nikona F100, koje bi mu omogućilo da koristi autofokusne objektivne. Takođe, uz sferično staklo kućišta mogao bi da zadrži originalnu žižnu daljinu objektivne i minimalnu daljinu izoštravanja. No, kvalitetno kućište košta oko 2.000 evra i svaki port za objektiv između 300 i 1.000 evra!

Ako niste znali, savremeni pristup ronjenju (naravno rekreativnom) u svetu jeste da svi mogu da rone, čak i oni slabijeg zdravlja i fizičke kondicije. Minimalna starosna granica postoji i kreće se oko 14, 15 godina, ali donje granice nema, sve zavisi od vaših mogućnosti i spremnosti da se upustite u čarobnu avanturu. Vladan je završio DIF, za trenera podvodnih aktiv-

Crna Gora, rt Veslo, Nikonos V, 35 mm s makroprstenom 1:1, f22, 1/60, Fuji Velvia 50 ASA

CRVENA, Crna Gora, Nikonos V, 35 mm s makroprstenom 1:1 makro, 1/90, f22, Fujichrome Velvia 50 ASA

nosti, i ima zvanje instruktora sa dve zvezdice (maksimum je instruktor sa tri zvezdice). Član je Ronilačkog kluba "Bezbednost", u okviru kojeg organizuje kurseve za sve kategorije ronjenja. Posle dvonedeljne obuke na bazenu organizuju se ekscurzije na more gde polaznici kursa proveravaju svoje znanje, ali i hrabrost. Svi zainteresovani mogu se javiti Vladanu na telefon 063/ 345 - 200.

Takođe, podržava i Festival podvodnog filma, u okviru kojeg se održava i Foto-konkurs na temu Podvodna fotografija. Ove godine održaće se po sedmi put. Član je ULUPUDS-a, koji je njegovu prošlogodišnju izložbu ocenio kao jednu od najboljih. Ostvarenje svog podvodnog sna omogućava mu rad u sopstvenom ateljeu "Ultramarin-foto", gde se pretežno bavi komercijalnom fotografijom.

Kaže da su sreća i upornost bitni elementi za nastanak dobre fotografije. Nadamo se da će ga sreća i dalje pratiti na podvodnim ekspedicijama, a mi mu želimo mirno more i dobar dah.

Ivana Brezovac

Sada već, možemo reći, tradicionalna izložba fotografija Udruženja fotoreportera Makedonije predstavlja veoma dobar pregled zbivanja, kako na fotografskoj sceni, tako i na društvenom nivou. Godišnje ocenjivanje fotografija nastalih u protekloj godini svakako je odličan stimulans za tamošnje fotografe. To potvrđuje i izveštaj žirija u katalogu izložbe u kom je izraženo zadovoljstvo zbog "...dostignutih visokih standarda u sferi fotožurnalizma u poslednjoj dekadi, koji približuju makedonske fotografe svetskim standardima savremene novinske fotografije..."

© Georgi Ličovski – treća nagrada

eto
ja co pazuy

© Andrej Ginovski – druga nagrada

© Boris Grdanoski – diploma

Druga godišnja izložba UDRUŽENJA FOTOREPORTERA MAKEDONIJE

© Cedomir Nenkovic – gran pri "Živko Janevski"

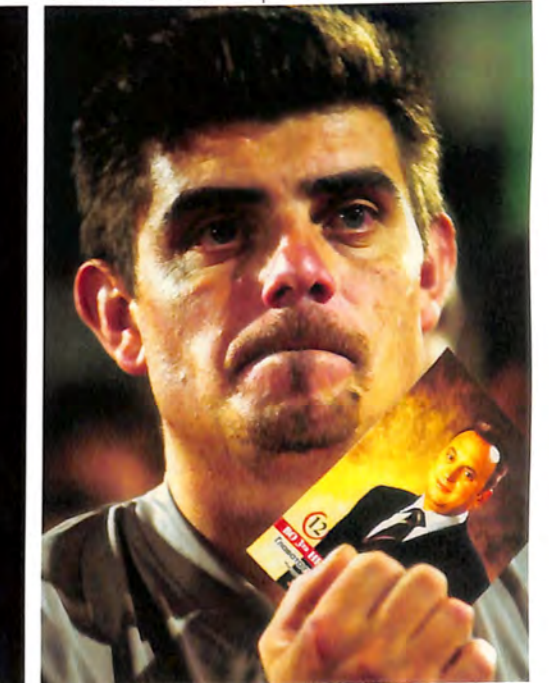
Žiri u sastavu: Dragan Todorovski – fotograf, Zoran Bojarovski – novinar i Nebojša Jakonov – novinar odredio je princip žiriranja po kojem su ocenjivane ukupne kolekcije autora bez obzira na to što se nagrade odnose na pojedinačne fotografije kako bi kvalitet pobedničkih fotografija bio "...rezultat profesionalnog, konstantnog angažovanja i posvećenosti ovoj vrsti fotografije." Celokupna izložba osmišljena je kao smotra radova članova Udruženja fotoreportera Makedonije i svaki autor morao je da se predstavi s najmanje tri fotografije. Na ovaj način Udruženje je želelo da izložba prikaže najznačajnije radove nastale u protekloj godini koji direktno korenspondiraju s trenutnom socijalnom, političkom i kulturnom situacijom u Makedoniji.

Od 739 fotografija 40 autora odabrano je oko dve stotine fotografija za godišnju izložbu u Daut – paša Amam galeriji u Skoplju. Dodeljene su tri glavne nagrade: gran pri Živko Janevski pripao je Čedomiru Nenkoviću za fotografiju "Krštenje u reci Treska", druga nagrada dodeljena je Andreju Ginovskom za fotografiju "Komiti", a treću nagradu dobio je Georgi Ličovski za fotografiju "Predizborni fer-plej". Zbog visokog kvaliteta fotografija žiri je odlučio da dodeli i tri specijalne diplome: Borisu Grdanoskom za fotografiju "Praznici" i dvoma mladim autorima: Maji Janevskoj za fotografiju "Deveti dan štrajka u Sasi" i Vlatku Perkovskom za fotografiju "Portret učesnika na mitingu".

© Maja Janevska – diploma

© Vlatko Perkovski – diploma

© Jasna Suša

© Goce Solev

© Darko Moraitov

elementi dizajna

PERSPEKTIVA I

Osećaj dubine prostora naziva se perspektiva i stvara se uz pomoć paralelnih linija koje se spajaju u beskonačnoj tački i time kreiraju dijagonale koje nas vode ka planu slike ili van njega

Većini od vas verovatno je poznato da se pojam perspektive razvio još na prelomu 13. i 14. veka, u periodu pozne gotičke umetnosti. Iz želje i potrebe da prikažu realnost što vernije po uzoru na starogrčku i rimsku umetnost, umetnici su se usredsredili na prikazivanje dubine prostora i plastičnosti figura koja je stvarala osećaj trodimenzionalnosti. Začetnik prikazivanja realnog prostora, kakvog ga poznamo i danas, jeste italijanski slikar Đoto (Giotto): "Njegovi jednostavni, veliki oblici, čvrsto okupljanje figura, ograničena dubina njegove "pozornice", svi ti činioći doprinose da prizor dobije unutrašnju povezanost kakvu nikada do tada nismo sreli." Đotova umetnost izgledala je čudeno za njegove savremenike i često su je shvatali kao samu realnost. U prvoj polovini 15. veka, u periodu rane renesanse, paralelno u Flandriji i Firenci, razvijeno je naučno prikazivanje perspektive koje je omogućavalo fizičko izračunavanje veličine prostora i odnosa veličina unutar prostora. U periodu visoke renesanse, s umetnošću Leonarda da Vinčija, Ticijana (Tizi-

an), Rafaela (Raffaello), Bramantea i Michelandela (Michelangelo) ona je dostigla svoj vrhunac. Za razliku od svojih prethodnika iz perioda rane renesanse koji su se osećali sputani pravilima harmonije, perspektive, itd. oni su ih preobratali u kreativni alat i podredili svojoj želji i potrebi da uvedu novu dramu i retoriku koja će uticati na osećanja posmatrača.

Građenje treće dimenzije

Vizuelna umetnost jeste, po samoj svojoj prirodi, dvodimenzionalnog karaktera, ali upotrebom određenih estetskih elemenata kao što su tekstura, forma, svetlo, linija, skala i prostor kreiramo "doživljaj" trodimenzionalnog prostora. Naravno, najvažnije je kako ćemo organizovati i upotrebiti ove estetske elemente, čemu nas uče elementi dizajna. Utisak treće dimenzije možemo postići na mnogo načina: kroz proporciju, dominaciju, ritam itd., ali osećaj dubine prostora i prezentaciju prostora najbolje postižemo upotrebom perspektive.

U umetnosti zapadnoevropske civilizacije taj osećaj stvaran je uz pomoć paralelnih linija koje su se vizuelno spajale negde u beskonačnosti i

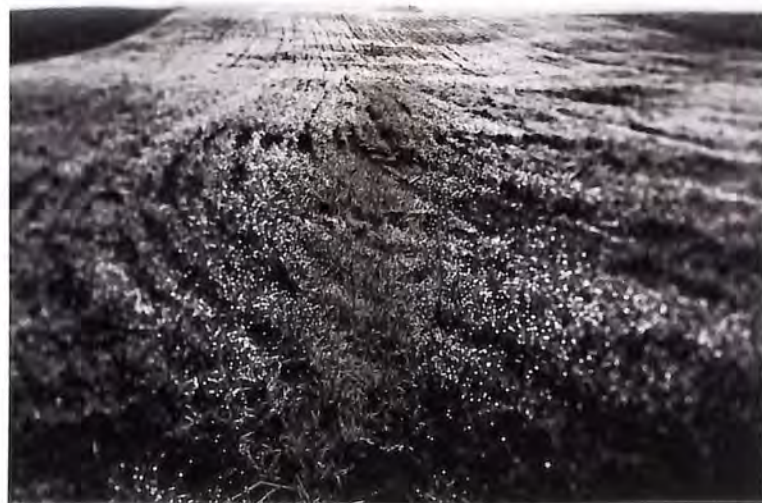
TATE MODERN – Iako ova fotografija prikazuje prostor i koristi dijagonale za prikazivanje dubine prostora, spletenost planova i neobičan ugao snimanja poremetili su našu percepciju. Možemo reći da su ovde primenjeni i centralni način (renesansni) prikazivanja perspektive i pomoću preklapanja, što je karakteristično za istočnjačku umetnost. Fotografija je neobična iz tog razloga što u jednoj sceni prikazuje i dvodimenzionalnu i trodimenzionalnu projekciju prostora. Gledalac ima osećaj da lebi iznad prostora jer je teško odrediti težište fotografa

samim tim kreirale dijagonale. Bitan je bio osećaj prostora koji se nastavljao van realnog prostora same slike. Iako se slika smatra univerzalnim jezikom, ona ipak ima svoje specifičnosti u zavisnosti od kulture u kojoj je nastala.

POLEGLO ŽITO – Ogroman nedosežan prostor vojvodanske ravnice prikazan je upotrebom gradacije veličine i parcijalnom oštrinom koja je formirala zakrivljene linije koje vode do šumarka u zadnjem planu fotografije. Time je stvorena iluzija treće dimenzije i gledalac stiče utisak kao da se šeta po poleglog žitu. Virtualno je prenesen u realni prostor (fotografija levo)

KAPI ROSE – Još jedan primer vojvodanskog pejzaža koji je u svojoj osnovi skoro dvodimenzionalan, dok mu dubinu daju zakrivljene linije žita koje se spajaju u centralnoj tački pri vrhu fotografije. Ipak, najsugestivnija je centralna linija (vertikala a ne dijagonala po pravilu centralne perspektive), koja je formirana parcijalnom oštrinom, odnosno, izoštrena je samo centralna vertikala i ona nas vodi do tačke horizonta (fotografija desno)

Fotografije | Brezovac

Specifičan jezik kultura

Znamo da su estetski elementi zajednički za dvodimenzionalnu umetnost uopšte, ali njihova primena se razlikuje. Karakterističan primer za to jeste prikazivanje prostora i perspektive u dvodimenzionalnoj umetnosti Kine i Japana. Renesansno predstavljanje prostora takoreći ne postoji jer oni ne teže "kopiranju" realnosti, već njenoj reprezentaciji. Priče i događaji, umesto na jednoj slici (kao u zapadnoevropskom slikarstvu), prikazivani su na takozvanim skrol slikama koje su se "čitale" zdesna nalevo. Na njima su se mešali događaji, godišnja doba, različiti uglovi perspektive istog objekta... dakle, i vreme i prostor. Ipak, postojalo je i hijerarhijsko prikazivanje, pa je tako kod prikazivanja Bude primenjivano pravilo da je njegov lik najveći i da se nalazi u vrhu slike (po zapadnoevropskoj umetnosti u zadnjem planu!). Ostale figure po gradaciji znatno su manje (bez obzira na to što se nalaze u prvom planu slike) i okrenute su prema Budi. Iz ovoga vidimo da je tako prikazan ugao gledanja Bude, a ne posmatrača! Ako se podsetimo vizantijskih ikona, po čijem modelu su rađene i dalje se slikaju ikone i kod nas, videćemo da se na njima primenjuje vrlo sličan princip. Postoji uvek jedna centralna figura, koja se za razliku od istočnjačkog prikazivanja nalazi u prvom planu i zauzima dve trećine prostora. Sve ostale figure su joj podređene, a prostor u kojem se scena dešava ne postoji ili je nebitan. Takođe, u umetnosti starog Egipta prostor gotovo nije ni postojao, a figure i objekti ređani su jedni iznad drugih imitirajući planove u realnom prostoru – u prvom redu nalazili su se likovi iz prvog plana itd. Možete se zapitati kako to da postoji toliko različitih načina prikazivanja istog pojma, u ovom slučaju, prostora? To proističe iz toga što svi vidimo svet oko sebe na isti način, ali ga na različite načine doživljavamo i prezentiramo. Zašto smo se uopšte osvrtni na tradicionalno zapadnoevropsko i istočnjačko slikarstvo kada u fotografiji, koju karakteriše univerzalni vizuelni jezik, ne postoje takve drastične razlike?

Komunikacija kroz umetnost pomalo podseća na zakone marketinga. Veoma je važno da znate kojoj ciljnoj grupi se obraćate da biste uspostavili željenu komunikaciju. Poznavanje, prvo sopstvene istorije i kulture, kao i mnogih drugih pomoći će vam da uspostavite tu komunikaciju. Iako pojam perspektive predstavlja način za prikazivanje prostora i dubine unutar dvodimenzionalnog prostora slike, odnosno fotografije, bitno je znati da taj doživljaj kod gledaoca možete stvoriti i korišćenjem drugih elemenata koji će podsvesno ostaviti takav utisak na njih. Jedan od primera za to jeste i već pomenuto ređanje objekata jedan iznad drugog ili upotrebom parcijalne oštine koju vidimo na primerima dva vojvodanska pejzaža.

Linije koje usmeravaju

Vratimo se sada na renesansno prikazivanje perspektive koje je ipak najčešći način prezentacije dubine prostora. Osnovni elementi za njeno građenje jesu linije koje nas vode i usmeravaju ka planu slike ili van njega. Kao što smo već rekli, paralelne linije imaju tendenciju da se vizuelno približavaju jedna drugoj, odnosno da se spajaju u beskonačnoj tački. Pored linija, ključnu ulogu ima optičko smanjivanje objekata, što su dalji od našeg oka. Najtipičniji primeri za to jesu drveće, ograde, telefonski stubovi i žice, prozori i zgrade u nizu, ljudi u redu... Oni u isto vreme formiraju liniju – dijagonalu koja daje osećaj dubine. Taj odnos linija i veličine objekta Rudolf Arnhajm naziva gradijentom. On ga definiše kao "postepeno uvećavanje ili sma-

CIENFUEGOS, Kuba, 2001 – Na ovom primeru perspektiva je prikazana dvema dominirajućim dijagonalama koje su u tolikoj meri sugestivne da ne ostavljaju nikakvu opciju za drugačiju percepciju slike, osim one koju je autor želeo. Obe dijagonale vode ka vertikali u sredini fotografije koja nas nagoni da se na njoj zaustavimo jer predstavlja centar fotografije. Dubina prostora ovde je više psihološka jer se nastavlja van granica plana fotografije, u zamišljenoj beskonačnoj tački gde se dve dijagonale spajaju

njivanje nekih percepcijskih kvaliteta u vremenu i prostoru". Da pokušamo da pojasnimo ovu definiciju: vratimo se na već poznati Pragnanz zakon po kojem naš um teži da pojednostavi i lakše primi ogroman broj informacija oko nas. Da bismo se organizovali u vizuelnom metežu koji nas okružuje, usvojili smo neka pravila, pa tako, promene u veličini objekta, kako se udaljuje od našeg oka, vidimo kao dijagonalne ili zakrivljene linije. Kada su paralelne, one kreiraju osećaj dubine i samim tim predstavljaju uprošćeno viđenje jedne prilično složene situacije. Naravno da osećaj dubine možemo stvoriti i jednostavnom repetitijom jednog te istog oblika koji se neznatno razlikuje u veličini. U tom slučaju krucijalna je usmerenost linija ko-

ja nas vodi ka planu slike, ili van njega. Iz ovoga proizlazi da veća razlika između veličine objekta stvara i veći osećaj dubine prostora. Najvažnije pitanje koje se postavlja jeste kako možemo da utičemo na osećaj dubine u našoj fotografiji?

Ugao gledanja

Jednako kao i u proporciji, to postižemo odabirom ugla snimanja, udaljenošću od scene ili objekta koji fotografišemo i namenskom upotrebom objektivna. Važno je naglasiti da je upotreba objektivna direktno uslovljena razdaljinom od objekta snimanja jer ako zadržite istu poziciju snimanja a menjate samo objektivna, veoma je verovatno da ćete upotrebom objektivna duže žižne daljine potpuno eliminisati osećaj prostora. Isto tako, neadekvatnom

upotrebom možete dezorijentisati gledaoca. Najočigledniji i najčešći primer za to jesu fotografije visokih zgrada načinjene širokougaonim objektivima. Da biste snimili celu zgradu i popunili ceo kadar, morate prići zgradi relativno blizu. Posledica toga jesu, već svima poznate, rušeće linije zgrade jer postepeno smanjivanje veličine objekta kako se udaljuje od našeg oka vizuelno kreira dijagonale koje se spajaju u beskonačnoj tački. Dakle, u ovom slučaju, dobijamo iskrivljenu sliku perspektive koja se razlikuje od realne situacije. Različiti načini prezentacije perspektive direktno su povezani s kulturološkim i istorijskim nasleđem, o kojem smo govorili u uvodnom tekstu, a predstavimo ih u sledećem broju kroz prikaz centralne i izometrijske perspektive

Kenneth Kobre

FOTONOVINARSTVO – blic vesti

Snimanje blic vesti zahteva od fotografa da bude hladne glave i sposoban da radi pod snažnim pritiskom u veoma stresnim situacijama

Džojls Maršal (Joyce Marshall), stalnu reporterku Fort Worth Star-Telegrama, alarmirali su jednog ranog jutra dežurni u Redakciji rekavši da jedna osoba drži svoju ženu kao taoca u jednoj sedmospratnoj radnji u blizini Arlingtona i da ode tamo da vidi o čemu je reč. Ne stigavši ni da se očeslja, niti da opere zube, ona se odmah uputila prema tom mestu. Pomislila je da je to možda, kao i mnogo puta do tada lažni alarm. Međutim, posle desetak kilometara vožnje naišla je na policijsku prepreku. Parkirala je svoja kola, uzela opremu i kod prvog policajca proverila kakva je situacija. Pozvala je i Redakciju da bi joj doneli objektiv od 600 mm pošto je u međuvremenu saznala da su se već čuli pucnji, da je reč o supružnicima koji su se tek razveli i da je muž saznajući za pozitivnu odluku suda o razvodu izašao iz centra za lečenje zavisnika od droge, držao svoju bivšu suprugu kao taoca i još nekoliko ljudi, preteći da će je ubiti pištoljem koji je stalno držao uperen u njenu glavu. Za svaki slučaj Džojls se smestila u zaklon iza jednog automobila s jasnim pogledom na izlog radnje iščekujući bilo kakvu situaciju koju bi mogla da snimi. Ali se ništa nije videlo. Prostor oko radnje je bio već sasvim opasan policijskim kordonom, zainteresovani prolaznici su se okupljali u sve većem broju da bi posmatrali razvoj događaja i ona je uvidela da ne sme da se pomena sa svog mesta ni po koju cenu, iako nije imala kod sebe ni vode ni hranu. Ako bi se pomerila, ne bi je propustili više kroz kordon. Vreme je prolazilo, sunce je već bilo tačno ispred nje i obasjavalo direktno njen teleobjektiv. Džojls je morala da se snalazi. Od nekog odbačenog kartona napravila je tubus koji je pričvrstila na objektiv parčetom lepljive trake koje je našla na jednom nogaru od stativa. I baš kad je završila taj posao, policija je uspela da se dogovori sa Stefenonom (Stephens), tako se prezivao čovek, da oslobodi druge taoce iz radnje. Prilikom preuzimanja talaca policija je ostavila otvorena vrata od radnje i Džojls je uspela da u jednom trenutku snimi fotografiju na kojoj Stefen drži uperen pištolj u glavu svoje bivše supruge. Potom se ništa nije događalo što bi moglo da se snimi. Vreme je prolazilo. Vec je počeo da pada i mrak i Džojls

se odlučila da u aparat stavi crno-beli film. Prvo je svetlomer podesila na 400 ASA, ali je ubrzo odlučila da podigne osetljivost na 1.600 ASA. I onda, u jednom trenutku ugledala je neku senku koja je promakla kroz vrata. Su-pruga je uspela da pobegne. Ubrzo potom i Stefenon je izašao na vrata, sada s pištoljem uperenim sebi u glavu, preteći da će se, dok izbroji do trideset, ubiti. Džojls je uspela konačno da napravi fotografiju na kojoj se jasno vidi da je okidač pištolja nategnut, a Stefenon je posle tog vremena stvarno povukao obarač i izvršio samoubistvo. Džojls, međutim, nije više gubila vreme snimajući leš na zemlji. Odjurila je u Redakciju da bi razvila filmove. Urednici su smatrali da su slike isuviše surove za naslovnu stranu, ali su u novinama objavili veliku fotografiju Stefensa s uperenim pištoljem sebi u glavu i drugu, onu snimljenu kroz otvorena vrata u veoma nepovoljnim svetlosnim uslovima kada je pištolj bio uperen u glavu supruge.

Prestupi prave naslove

Zločini ili prestupi, bilo kao ovaj opisan ili, na primer, neredi u Bostonu, uvek su interesantni. Oni pogađaju, kako porodice i okolinu prestupnika, tako i žrtava. Skoro svaki prestup biće interesantan za medije, svejedno da li je reč o pljački svega 100 USD s benzinske pumpe ili

o ubistvu. Jedino će prostor koji se posvećuje tome zavisiti od toga koliko je značajan prestup, prestupnik ili oštećena osoba.

Fotografi koji su se specijalizovali za blic vesti imaju, svaki ponaosob, karakterističnu opremu koja je različita u zavisnosti od situacije. Oni najčešće ne koriste iste objektivne i opremu za pokrivanje neke prirodne katastrofe kakvu koriste, na primer, za snimanje ubistva. Džim Mekmilan (Jim MacMillan) *The Philadelphia Daily News*, snima uglavnom dnevne događaje i njegovu opremu čine tri aparata s objektivima od 500 mm f/4 (uz koji ponekad koristi i telekonverter 1,4 X ili 2 X), zumom 20–35 mm i 80–200 mm, koje nosi tako da su mu u svako doba dostupni. Kent Porter (Kent Porter), *Santa Rosa Press Democrat*, iz severne Kalifornije, na primer, često je izveštavao s mesta velikih šumskih požara. On kaže da je najčešće koristio objektiv od 300 mm, ali i da je najdramatičnije fotografije vatrogasaca napravio objektivom od 20 mm iz maksimalne blizine. Sem Kostanca (Sam Costanza) *New York Post*, prati najčešće na svojoj radio-stanici noćnu policijsku komunikaciju i za ta snimanja koja radi blicem koristi uvek jeftine bli-ceve, a ne originalne pošto mu se često dešava da se vrati sa snimanja s blicem na kojem je polomljena papučica u jurnjavi. Njega često tera i policija s mesta događaja, ali on se već

Ponekad i na sasvim uobičajenom događaju može da nastane neočekivana i dobra fotografija kao ova koju je Saša Maričić snimio na jednom kontrolnom punktu makedonske policije kod Tetova. Na tom punktu bilo je još puno fotoreportera, ali je Saša jedini zabeležio bombu u ruci atentatora.

© Saša Maričić, Publika, Podgorica

© Robert Cohen / Kenneth Kobre: Photo Journalism – The Professionals' Approach

Samo mesec dana pre nego što je tornado odneo krov ove kuće, ona je bila opisana u stručnom časopisu. Stranica časopisa dobro je poslužila fotografu da se na veoma zanimljiv način reši prikazivanje posledica nevremena

toliko izveštio da skoro uvek ima sliku za crnu hroniku novina za koje radi, a s policijom nikada ne započinje verbalni duel, nego odlazi čim ga upozore. Mnogi iskusni fotografi, međutim, izbegavaju upotrebu blica i kažu da to može dodatno da iznervira policajce. I Mekmilan izbegava ubeđivanja s policijom koja često zabranjuje pristup ljudima iz medija s raznim izgovorima kao što je, na primer, zaštita njihove privatnosti. Policajci su naročito nervozni ako se nešto desilo nekom njihovom kolegi ili maloj deci. Često su njihovi razlozi za udaljanje medija s mesta događaja zakonski neosnovani, ali ne savetujemo da reporteri pokušaju da ignorišu upozorenja. Mnoge policijske jedinice prave često dva kordona. Jedan dalje za građanstvo i jedan bliži za pripadnike medija i kroz ovaj drugi najčešće se ne može proći bliže sceni, ali je to uglavnom i opravdano zbog istražnih radnji policije.

Kent Porter je jednom, kada je na lice mesta stigao pre policije, ugazio u krv ubijenog i potom bio čak i osumnjičen kao saučesnik ubistva zbog tragova njegove obuće. Najvažnije jeste da se pravilno proceni situacija. Nekada je najbolje da se odmah po dolasku na lice mesta uradi nekoliko snimaka bez pitanja, a nekada će, opet, biti neophodno da se za snimanje traži odobrenje nadležnog oficira na lice mesta. Ako ste već tu i imate odobrenje, najvažnije jeste da se naoružate strpljenjem i da čekate razvoj događaja. Konstancia kaže da se načekao u tim situacijama. "Čekaš na medicinsko osoblje koje stiže i pregleda povrede, ili inspektore koji pronalaze oružje, ili na policijskog fotografa koji će da snima žrtvu." kaže on, i dodaje da je snimanje blic vesti često vezano za događaje koji podižu nivo adrenalina, ali još češće se dešava da scenu morate da napustite snuđeni i s bolom u nogama od

predugog stajanja i iščekivanja. Savet Kenta Portera jeste da se pre odlaska s mesta snimanja uvek preslišate da li ste radeći poput detektiva sve zabeležili, imate li imena svih učesnika i sagovornika s kojima je razgovarao kolega novinar, da li ste snimili glavnog inspektora i, na kraju, imate li široku fotografiju celog mesta događaja. On kaže da u takvim situacijama uvek radi tako kao da mu je potrebna čitava priča o događaju s početkom, sredinom i krajem.

Za razliku od novinara – pisca koji detalje o događaju može da sazna i kasnije od policije, očevidca ili izveštaja istražitelja, fotograf mora da bude blagovremeno na licu mesta. Čak bi bilo dobro da je tamo i za vreme neke kriminalne radnje, ali ni kriminalci baš ne vole kada su fotografisani dok čine prestup. Često se događa da i reportere napadnu demonstranti ili policija (na slične situacije naši novinski fotografi navikli su se u protekloj deceniji, pa je i priredivač ovih redaka više puta iskusio, kako "dužinu i savitljivost" pendreka, tako i tvrdoću kamenja koju su bacali demonstranti). U sličnim se situacijama fotografi moraju snalaziti, zaštititi se, a ipak se s lica mesta vratiti s fotografijama.

Fotoreporter mora da bude mentalno spreman na to da se data situacija može lako pretvoriti u nasilje širih razmera i da se tada na neki način sam zaštititi. Posle objavljivanja video snimka belog policajca koji brutalno prebija crnca Rodnija Kinga, izbili su veliki neredi u Los Anđelesu gde se sukob i desio. Sledećeg dana, kada se zaključilo da će neredi da rastu, AP je pozvao svog "specijalistu" za neredi Džona Gapsa (John Gaps) da se priključi ekipi. Na aerodromu ga je dočekao kolega, takode stalni fotograf te agencije, s iznajmljenim koli-

ma, ali bez imalo iskustva u sličnim situacijama. Uputili su se u središte događaja, do jedne robne kuće sa skupocenim elektronskim aparatima koju su demonstranti upravo razbijali i pljačkali. Gapsov neiskusni kolega je još iz automobila počeo da snima kroz prozor pre nego što je ovaj stigao da ga upozori da neko od demonstranata može da pomisli da su oni policajci u civilu. Odmah potom pritrčala im je grupa naoružanih Latinoamerikanaca i opkolili su vozilo. Gaps je otvorio vrata, podigao ruke i samo im je pružio fotoaparat, Nikon 8008 sa zumom, objašnjavajući da su novinari i da odustaju od snimanja. Kada je ovaj uzeo aparat, Gaps je pritisnuo papučicu gasa, na šta je jedan od njih podigao pištolj uperivši ga pravo u njega i povukao okidač. Prozor od auta se raspršio, a pošto se put ispred njih nekim slučajem oslobodio, odjurili su s punim gasom. Samo je slučaj hteo da metak nije pogodio nijednog od njih, nego se zabio u zadnje sedišta auta. Zaustavili su se tek dva bloka dalje i tek su tada imali vremena da proveru da li je neko povređen. U sličnim situacijama ni neprobojni prsluci neće biti od pomoći.

Požari

Veoma važno područje u radu fotoreportera jeste snimanje požara. Više od 500.000 domova zapali se godišnje. Požari izbijaju i u fabrikama, robnim kućama, prodavnicama, preduzećima, upravnim zgradama, školama gde su u tom trenutku učenici često u učionicama. Često dolazi i do toga da se automobili ili kamioni zapale na putu, a u sušnim periodima su česti i veliki šumski požari. Pored ogromne materijalne štete koju prouzrokuju, u njima često bivaju izgubljeni i ljudski životi. Fotografije požara najčešće mnogo rečitije prikazuju, kako emocije, tako i veličinu i sâm prizor od bilo kog teksta. Ako požar izbiće na nekom višem spratu solitera i imate fotografiju nekoga ko sa tog sprata iskače kroz prozor, čitalac će steći pravi utisak o stvarnoj visini i opasnosti. Fotografije požara uvek navode na pomisao da se tako nešto može i nama dogoditi i da moramo preduzeti sve mere opreza da do toga ne dođe. Najbolji način da se za neki požar sazna na vreme jeste slušanje radio veze vatrogasaca i policije. Potom, veoma je važno i dobro poznavanje ulica i puteva i dobro snalaganje po već spremnim kartama da biste u najkraćem roku stigli na lice mesta. Pri tom, morate voditi računa da vatrogasne jedinice imaju prednost u saobraćaju i da se ne parkirajte baš vi tako da ste zagradili prilaz hidrantu. I uvek razmišljajte o tome da možete da se izvučete čim budete imali dovoljno snimljenog materijala i pre nego što vatrogasci počnu da se pakuju, jer najčešće tada više nećete moći da prodete od njih. Kada se stigne na lice mesta, poželjno je da se napravi nekoliko opštih snimaka mesta i onda da se usredsredite na psihološku stranu doga-

daja. Tu često nastaju veoma dobre fotografije, kako onih koji su pogođeni požarom, tako i vatrogasaca, pa čak i posmatraca. Teleobjektiv će vam tada biti od velike koristi. U tim situacijama treba voditi računa i o ekonomskoj strani štete. Zatim, čitaocima treba pojasniti koliko bi šteta bila da je požar zahvatio neke okolne objekte. Često će biti potrebna i fotografija nekog od oficira i njih je najbolje snimiti tako da se u pozadini vidi sam požar. Povratak na to mesto sledećeg dana veoma doprinosi još boljim fotografijama. Tada se iz zgarišta izvlače prostalet stvari i, na primer, fotografija osobe koja iz pepela izvlači nagoreli iskvašeni porodični album najčešće će kazivati mnogo više od bilo koje fotografije same vatre.

Ako snimate neki požar, neophodno je zabeležiti i tačan naziv lokacije, imena i broj stradalih i koliko je vatrogasaca učestvovalo u gašenju, ima li povređenih, u koju su bolnicu prebačeni itd. Često će to biti osnovni podaci o tome u Redakciji i oni moraju da budu tačni. Otežavajuća okolnost pri snimanju požara jeste da oni većih razmera najčešće izbijaju noću i samim tim je i tehnika snimanja otežana. Najčešće će rešenje biti u dužoj ekspoziciji i s dosvetljavanjem prednjeg plana blicem. Svi reporteri s kojima smo pričali rekli su da zbog duže ekspozicije kao naslon za aparat najčešće koriste krov automobila ili stub od ulične rasvete. Većina uspeva da u tim uslovima koristi i teleobjektive.

Neke situacije se mogu predvideti. Nasilje je očekivano već od prvog dana otvaranja srednje škole za crnce u Južnom Bostonu gde je policija upotrebila na kraju palice da bi rasterala demonstrante koji su se protivili otvaranju škole. I fotografi su u tom koškanju dobili po sebi poneku kamenicu, a među njima je bio i autor knjige koju priređujemo. Ni policija, međutim, tom prilikom nije štedela fotografe, pa su i od njih dobili poneki udarac pendrekom

© Kenneth Kobre / Kenneth Kobre: Photo Journalism - The Professionals' Approach

Snimanje nesreća i prirodnih katastrofa

Česti veliki naslovi u novinama jesu oni o nesrećama raznih vrsta. Čitaoci će u vezi s tim naslovima očekivati i fotografiju s lica mesta. To ne moraju da budu samo drumske nesreće. Dešavaju se pucnjave, trovanja, tuče, nesreće na poslu. Prilikom snimanja tih događaja treba se usredsrediti na ljudsku stranu nesreće. Uvek treba snimiti celo mesto događaja. Čitaoci uvek žele da i sami izvuku zaključak na osnovu fotografije o tome šta se desilo. Često će simbolične fotografije bolje opisati događaj. Fotografija zgaženih dečjih kolica na kolovozu će, na primer, mnogo snažnije uticati na posmatrača od fotografije samog deteta koje je nastradalo. Treba uvek pokušati da se snimi i uzrok zbog čega je došlo do nesreće. Ako je to klizavica, onda se može snimiti deo mokrog puta, a u pozadini da su slupani automobili. Na mnogim nesrećama, međutim, kao što su nemiri ili ubistva, to neće biti moguće. Posle saobraćajnih nesreća nastaju najčešće duge kolone vozila na putu i one uglavnom postaju dobar motiv za fotografije. U takvim situacijama učesnici često reaguju na najrazličitije načine i njihovo pažljivo posmatranje i fotografisanje će sigurno dovesti i do dobrih fotografija. Ali, uvek treba voditi računa o tome da je svaka nesreća, bilo kog da je obima, za same učesnike uvek tragedija.

Biti na licu mesta

Snimanje blic vesti zahteva od fotografa da bude hladne glave i sposoban da radi pod snažnim pritiskom u veoma stresnim situacijama. Tu neće oprema biti od presudnog značaja, već čelični nervi i smiren karakter. Naravno, pre stizanja na lice mesta treba se potpuno pripremiti. U aparatu treba uvek imati film, blic da bude s punim baterijama i već na aparatu da bi se odmah po pristizanju moglo započeti s fotografisanjem. U stvari, blagovremeno stizanje na lice mesta jeste za fotoreportera najveći izazov i najteži zadatak. Ako ste na severnom delu velikog grada, a čuli ste da se dogodila nesreća u južnom delu, najverovatnije ćete dok stignete na mesto događaja zateći samo još nepočišćeno staklo od vetrobrana ili farova, videćete da su vozila prve pomoći već odavno otišla i da su šlep službe već obavile posao. Zato u osnovnom priboru fotografa koji se prevashodno bave ovakvim događajima treba pored fotoaparata, bliceva i objektivna da se nađe i skener radio i detaljna mapa područja u kome se radi. Stenli Forman (Stanley Forman), trostruki dobitnik Pulicerove nagrade, kaže da svoj grad poznaje bolje od svog dlana i da je ta činjenica doprinela da se blagovremeno pojavi na licu mesta na kome su nastale nagrađene fotografije. Svi fotografi koji se bave blic vestima kažu da je ipak najteže kada se radi u situacijama kada je sva

Fotografije © Imre Szabó

Retko se dešava da se profesionalni fotograf slučajno nađe u prilici da bude na licu mesta. Priredivač ovih redova je na ovaj atentat naišao vozeći svoj auto u centru Beograda i pritom je od mesta eksplozije bio udaljen svega petnaestak metara. Budući da on uvek nosi sa sobom pripremljen i spreman fotoaparat, mogao je da reaguje blagovremeno i da snimi osobu - žrtvu atentata kako izlazi iz svog vozila i pada.

komunikacija, ili većina van funkcije, do čega dolazi, na primer, prilikom velikih poplava, ili zemljotresa. U tim slučajevima treba pokušati kod policije, jedinica za spašavanje, medicinskih ekipa ili Crvenog krsta. Ako ništa drugo, portparoli tih organizacija će moći da vam daju tačne informacije o tome šta se događa, a ponekad ćete možda uspeti da ih odobrovoljite da povezu i vas na lice mesta. Do mesta pomorskih nesreća praktično i ne postoji drugi način dolaska osim aviona ili helikoptera spasilačkih jedinica.

Jednom je Den Wurzel (Den Wurzel), nekadašnji šef biroa UPI fotografa za Novu Englesku, rekao da kada naiđe veliko nevreme i kada se svi sklone na sigurno, tada nastaje ono vreme kada fotografi koji se bave blic vestima nastupaju i započinju svoj rad.

Novinski fotografi na snimanja nose najčešće nekoliko tela fotoaparata, dva ili tri, na kojima drže različite objektivne. Sem Konstanca ima uvek uz sebe, pored svega, i mali džepni automatski aparat (idiota) za svaki slučaj. Jedno je opšte pravilo. Nikada nemojte da ispućate poslednji kvadrat! Najgore što bi moglo da vam se desi jeste da u odsudnom trenutku morate da menjate film u aparatu i da zbog toga ostanete bez dobre fotografije.

NORITSU

Da li je ovo Vaša nova digitalna mašina za izradu fotografija?

Predstavljaju Vam je

NORITSU i FOTO DEMI

Sa zadovoljstvom ćemo Vas informisati o:

- posebnim digitalnim prednostima
- izuzetnoj ceni u odnosu na tehničke mogućnosti
- velikoj ponudi korišćenih Noritsu MiniLab sistema
- izvanredno povoljnim mogućnostima kreditiranja

pozovite: FOTO DEMI
Pariske Komune 15a
11070 Novi Beograd

Tel/Fax (381) 11 672-356, (381) 11 676-371

O ČASOPISU

Zaboravljeni list – do sada neobrađivan u literaturi – "Fotograf" dragocen je izvor za upotpunjavanje slike na razmeđu treće i četvrte decenije XX veka, pretežno u krugovima profesionalnih fotografa Srbije, Hrvatske, delimično Slovenije i Crne Gore

Zaglavlje lista *Fotograf*. U skladu sa "saveznom" koncepcijom lista izvedeno je duhovito dizajnersko rešenje s preplitanjem ćirilčnih i latiničnih slova (F, G i R)

"Izbacimo kukolj iz pšenice" rečitiji su od svog sadržaja. U tekstu "Preveliki broj obrtnika" govori se o stvaranju neke vrste fotografskog proletarijata. "Rezignirano gledamo mi fotografski majstori kako nam pred nosom oduzimaju kruh naši para-

siti – nadriobrtnici, kojih ima dvije vrste: jedni se isključivo bave time, drugi, uz svoju zaradu (na drugom poslu!) još i fotografiraju pa se sa nepravdom nazivaju amateri; mi ih za razliku od prvih nazivamo nadriamateri" (...). Ali, kad zatreba, "amateri-fotografi" mogu biti i kolege. U noći između 24 i 25. januara 1929, nepoznati ljubitelj fotografije obio je atelje A. Stankovića Baubina u Skoplju i odneo kameru Mentor i foto-pribor. Pokradeni fotograf ograđava da je pre jedne i po godine već bio zle sreće: neki drugi (ili isti), lopov odneo mu je i jednu "rajzekameru". Pet meseci docnije, noćni poštovaoci fotografske opreme posetili su i atelje "Original", Josifa Mutavdžića u Prizrenu, i odneli kameru Zeiss Ikon. Oba fotografa, u odvojenim oglasima, mole "kolege amater-fotografe da ako vide pomenutu opremu... prijave policiji". Ali "kolegijalna" ljubav je bila privremena. Udruženje fotografa se iznenada dosetilo kako da se oslobodi amatera; obratilo se predstavkom Ministarstvu vojske i mornarice da im zabrani rad u kasarnama, jer "među njima ima antidržavnih elemenata (špijuna)."

Nakon toga, u rubrici Dopisi uredništvu protestuje "jedan od sudbonosno pogođenih", Raka Ruben, fotograf iz Beograda. "Služio sam vojni rok u našoj vojsci – piše on – žitelj sam ovd. Opštine, a i cela moja porodica je poznata kao patriotska (...) pa molim da se Udruženje zauzme kod nadležnih kako bi nam se omogućio rad po kasarnama." U odgovoru, Fotografsko udruženje tvrdi da je pisac teksta "ili skroz nepismen ili želi malo reklame", i savetuje "neka nagradu za svoj patriotizam g. Ruben zatraži od ljudi koji su za to nadležni."

Švarcung iz munjare

Stručni tekstovi su sažeta enciklopedija fotografske tehnike i tehnologije onoga vremena. Pretežno su tretirane teme iz fotohemije, i nema broja koji ne donosi recepture, zanimlji-

ve detalje iz laboratorije, savete, odgovore na pitanja iz ateljejske prakse. Naslovi tekstova kao "Beline na slikama kod sumpornog toniranja"; "Čuvanje negativa koji su pojačani živom"; "Skraceni postupak za bromo-uljeni tisak"; "Sumporno toniranje papira za plinsko svetlo" i dr. govore o interesovanju fotografske publike između dva rata. Tekstovi su većinom nepotpisani. Odličnu seriju napisa, iz broja u broj, potpisuje beogradski fotograf Emil Malar, svedočeći o svom izvrsnom poznavanju fotografske tehničko-tehnološke problematike. Povremeno su obrađivane nefotografske teme, npr. grafičke umetničke tehnike: bakrorez, akvatinta, litografija, algrafija, heliogravura, ofset; tu su i napisi o reprodukcijama fotografiji, o cinkografiji i pravljenoj klišea. Uz to, iako ređe, javljaju se tekstovi o fotofiziци, optici i kompoziciji slike. Najređi su napisi iz istorije fotografije, pri tom nisu sasvim pouzdani, uglavnom (slabi!) prevodi s osloncem na stranu, najviše nemačku literaturu (prepoznaje se Štenger, izuzetno cenjeni teoretičar fotografije između dva svetska rata!).

Rubrika "Kratke vesti" samo se tako naziva, a donosi poduže članke sasvim različitog karaktera: "Doznajemo se da je sv. Luka Evangelista proslavljen 31. novembra 1928. u Beogradu kao fotografska slava (domaćin je bio Milan Savić!); da Konzulat Kraljevine Jugoslavije u Milanu traži veći broj fotografija zbog turističke propagande: planine, reke, lov i ribolov, narodne nošnje... sve u prilog naše nacionalne stvari". Među vestima se potkrade i poneki praktični savet, npr. ovaj: "smeđe mrlje s nokata odstranjujemo tako što ruke, nakon razvijanja filмова, umočimo u sirćetnu kiselinu."

Rubrika "Berza" nudi brojne informacije o foto-opremi. Oglasi su mala istorija danas zaboravljenih proizvođača kamera (Mentor, Klapp Ango) i objektivna (Goerz Dagor; Rodenstock Euryplan; Voigtlaender Helios...). Tu je i ponuda – potražnja ateljea, šegrta i pomoćnika. Posebno su na ceni specijalisti za retuš (negativ i pozitiv, "po američanskoj metodi"...). Fotograf Dimitrije Kocić iz Čacka nudi na prodaju atelje "dobro uređen, na najlepšem mestu u varoši, zbog odlaska na more" (april, 1928). Kocić se, izgleda, predomislio, i nije prodao atelje, jer tri godine docnije (br. 11, 1931) oglasom traži fotografskog pomoćnika koji govori nemački (?!), a atelje mu "raspolože električnom instalacijom za noćno snimanje". Zanimljiv je oglas potpisan s "fotografska pomoćnica". Ova odista univerzalna dama sebe toplo preporučuje kao "prvorazrednu silu sa dugogodišnjom praksom koja sve radnje (?) samostalno obavlja, i želi svoje sadašnje me-

sto promeniti." Ponude slati na Foto-atelje "Slavija", Dubrovnik. Rubrika ne oskudeva ni ličnim vestima, među kojima su i bračne ponude, ili informacija da je fotograf Laforest (Herceg Novi) zbog starosti takoreći skoro oslepeo i treba mu vredan pomoćnik da vodi radnju. S obzirom na to da je Redakcija u Zagrebu, u listu je zastupljen lokalni rečnik, čak i u tekstovima koji se (valjda zbog bratstva-jedinstva) štampaju ćirilicom: "munjara" je električna centrala, "pipa" slavina za vodu, a "cjedilo" ili "sito" je domaći naziv za želatinski filter u boji. U časopisu inače prevladava nemački stručni žargon. Ko ne zna, saznaće:

Atelje S. Pijade, Beograd. "Portret Beogradanke" između 1925. i 1930. Iz zbirke Miloša Jurišića

"šihata" je nanos fotoosetljivog sloja na filmu ili papiru, "kibla" je doza za razvijanje, "šlager" je veo ili mrena, "švarcung" je zacrnjenje, a "blajher" izbeljivač. Za fotoreportere, i amateru sa "lajkama", uz očito nipodaštavanje i jednih i drugih, kaže se da su "šnel"- fotografi ili "knipseri" (knips je okidač, dakle "skljocaroshi"!)). Sreću se i pojmovi kao "šajner" (Scheiner) – oznaka za osjetljivost filma (današnji ekvivalenti su DIN ili ASA); "pina-kriptol" (zeleni ili crveni), tj. boja za ručno nanošenje na negativ ili pozitiv radi senzibilizacije; "šamoa" (chamois) je žutookerasti ton fotopapira;

"gasliht" – svetlost proizvedena gasnim lampama (za koju su proizvođeni i naročiti "kunslit" fotopapiri). Uporedo s požutelim prstima od razvijanja, sve do sredine šeste decenije XX veka ovaj rečnik bio je zaštitni znak fotografskih zanatlija.

Početak kraja

Srpski fotografi pokrenuli su inicijativu za stvaranje Saveza, pa su, prirodno, bili najviše zainteresovani da se organizacija, i časopis, održe. Sekretar Uroš Vlahović gladi česte nespornizme, pokušavajući da razuveri čak i "pojedine članove Uprave" da Savez nije nametnuta ustanova, već potreba svih. Tri godine kasnije izgleda da je Savez više poslužio pojedinim udruženjima nego celini. "Jer, kada se u jedan pokret uvuku lažni prijatelji – piše Vlahović – oni mogu biti opasniji od neprijatelja."

Od broja 17 (1931), list delimično menja koncepciju, okreće se pretežno lokalnim temama, uvodeći tematski razudenu rubriku "Razno", koja se ne bavi fotografijom ni u najširem vidu. Time je nagovešten kraj Saveza fotografa. U januarskom broju, 1931, Redakcija ćirilicom čestita Novu godinu čitaocima "srpsko-pravoslavne vjere", a već u br. 11, 1932, "Fotograf" je "stručni vjesnik zajednice fotografa Saveza hrvatskih obrtnika". Menja se zaglavlje i izbacuju ćirilčna slova iz naslova. O razlozima za raskidanje saradnje s "bratskim" udruženjima nema nijedne reči. Da li je list i dalje slat čitaocima širom zemlje, nije poznato. Do poslednjeg broja koji smo pregledali (9, 1935), među oglašivačima nema firmi iz Srbije.

Na kraju, nameće se logično pitanje: zašto o ovom listu nije ranije pisano. Po svemu sudeći, uzrok tome je neshvatljiv animozitet istraživača prema fotografiji koja je nastajala u redovima profesionalnih fotografa, tzv. zanatlija. Ti krugovi nisu anketirani jer se, s pijedestala sumnjivog elitizma, još smatra da je sva pamet u krugovima fotografa amatera. Otuda su i neki "fotočuljci" iz tih jezgura naduvani do granica njihovih ispraznih opni, jer su, zaboga, dolazili iz redova umetnika, književnika... – dok je celokupan korpus profesionalne fotografije između dva svetska rata sveden na citiranje nekoliko, uvek istih, imena. I pored očiglednih manjkavosti, "Fotograf" je značajan jer o jednom razdoblju fotografske istorije južnoslovenskih zemalja daje dragocene podatke, navodi izvore, imena, događaje i svedoči o svojstvima medija. Osim toga, bio je u svoje vreme jedino fotografsko glasilo u Jugoslaviji, pa je i tako opravdao svoju funkciju i ulogu.

Goran Malić

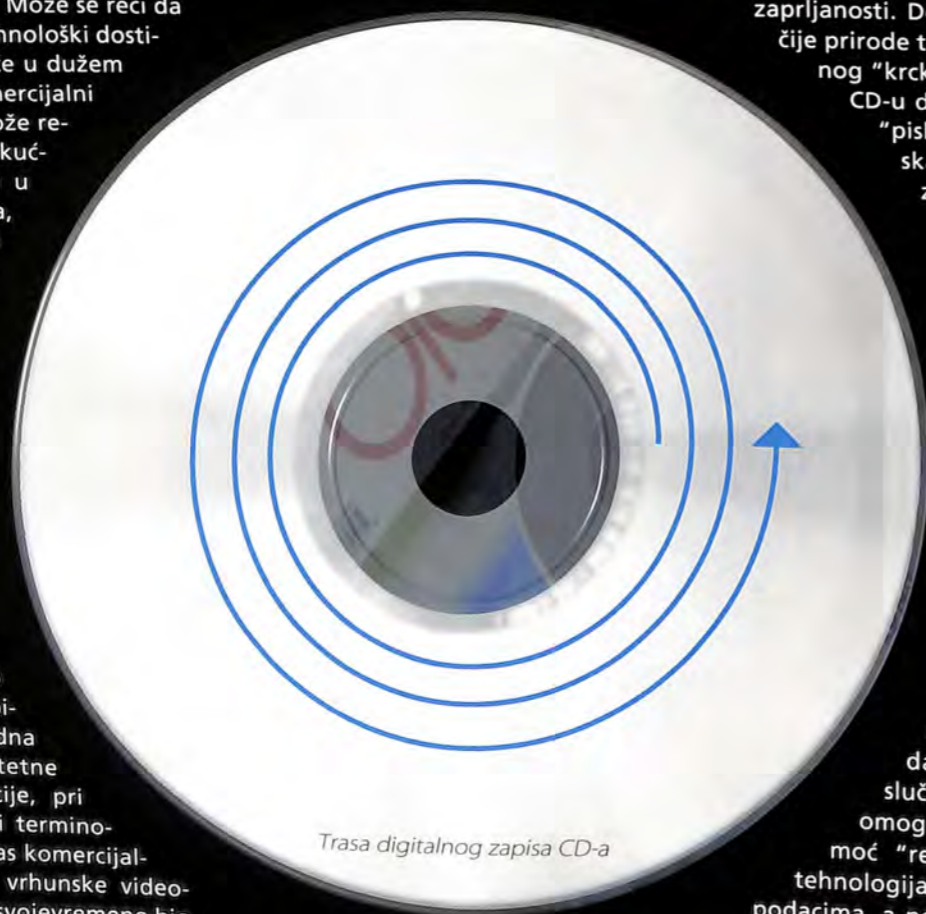
MOŽE LI CD DA "KRCKA"?

Ogrebotine na radnoj površini CD-a mogu uzrokovati preskakanje i "pisak" na muzičkim kompaktnim diskovima.

Šta će se pak desiti sa CD-om na kome se nalaze podaci, na primer arhiva slika?

Fabrički kompaktni diskovi, "originali", kako smo videli u prethodnom broju našeg časopisa, imaju izuzetno dobra svojstva kao nosioci muzičkog ili drugog digitalnog zapisa. Mehanička priroda "ispupčenja i udubljenja" i preciznost izrade daje im atribut skoro savršenog nosača informacije. Ovom savršenom imidžu umnogome doprinosi izvanredna ekonomičnost i dostupnost ovog medija. Može se reći da je u svim aspektima CD tehnološki dostigao punu "zrelost" i da će u dužem periodu biti glavni komercijalni digitalni medij. Isto se može reći i za CDR, u domenu "kućne" varijante, pogotovu u smislu arhivskog medija, uz relativna ograničenja koja slede iz fotohemijske prirode zapisa i nivoa preciznosti koji može varirati.

Dalja tehnološka evolucija CD-a poslednjih nekoliko godina u intenzivnom je razvoju, u obliku digitalnog video-diska, DVD (digital video disc). S njim se, i praktično i terminološki, dogodila slična stvar kao s pojavom CD-a: anticipirana je njegova prevashodna namena nosioca kvalitetne digitalne video-informacije, pri čemu je ona definisala i terminološki aspekt. DVD je danas komercijalni medij za distribuciju vrhunske video-produkcije, kao što je to svojevremeno bio CD u domenu muzičke produkcije. Veoma slično CD-u, DVD počinje da osvaja i druge i opštije domene primene kapacitativnog i pouzdanog nosioca digitalne informacije, s opcijama pisanja i tako dalje. Bitnija razlika u odnosu na CD (uz iste dimenzije, izgled i sl.) jeste znatno sitnija struktura zapisa, koja shodno tome daje znatno veći kapacitet (oko sedam puta više od CD-a). Aktuelnost je u praktičnom smislu, a na-

Trasa digitalnog zapisa CD-a

ročitno u segmentu foto-arhiva, i dalje na strani kompaktnog diska (a verovatno će još dosta vremena ostati tako).

Glavna pitanja koja se danas postavljaju kod primene CDR tehnologije u svrhe arhiviranja uglavnom su vezana za očekivanu trajnost, sigurnost i pouzdanost ovih arhiva, s jedne strane, i na efikasne načine

i tehnike arhiviranja, s druge strane. Pođimo od trajnosti.

Postoji li nešto što, uprkos svim sjajnim osobinama CD-a, može učiniti da i on počne da "krcka"? Postoji. Ogrebotine (na donjoj, radnoj površini) na CD-u mogu uzrokovati neželjeno prelamanje svetla laserskog snopa i mimoilaženje s optičkim senzorom. Slično se može javiti i kod veće zaprljanosti. Doduše, zbog sasvim drugačije prirode tehnologije, neće biti klasičnog "krckanja", već će na muzičkom CD-u doći do iznenadne pauze ili "piska", a može doći i do "preskakanja" delova muzičkog zapisa.

Šta će se pak desiti s CD-om na kome se nalaze podaci, na primer arhiva slika? Kod kreiranja tehnologije i standarda zapisa na CD-u vodilo se računa o mnogim aspektima, pogotovu o mogućnostima grešaka pri čitanju. Budući da je kompaktni disk planiran kao pouzdan medij, na njemu je primenjena tehnologija takozvane korekcije greške. Drugim rečima, na CD se upisuje dodatna informacija koja, u slučaju greške pri iščitavanju, omogućava "oporavak" uz pomoć "rezervne" informacije. Ova tehnologija primenjuje se kod CD-a s podacima, a ne kod muzičkog CD-a. Razlog jeste to što će se mala greška na muzičkom CD-u manifestovati kao kratak prekid ili pisak, nakon čega će se nastaviti reprodukcija, dakle nešto s čime se "može živeti". Kod CD-a s podacima gubitak malog dela zapisa može (ne mora) značiti i nepovratan gubitak većeg jedinstvenog segmenta značajne informacije (fotografija, na primer) čiji je to jedini primerak, pa je "oporavak" iz ovakve situacije očigledan. Tehnologija korekcije greške, s obzi-

rom na dodatnu informaciju koja se upisuje, smanjuje efektivni kapacitet CD-a, te zbog toga, kao i zbog "gušće" trase zapisa kod muzičkog CD-a, postoji razlika u kapacitetu za identičan fizički medij: kapacitet CD-a s podacima od 702 MB može "poneti" 800 MB muzičkog zapisa.

Tehnologiju korekcije greške treba shvatiti kao izuzetno efikasnu, ali ne i svemoćnu. Na primer, ako su oštećeni i delovi diska s dodatnom informacijom, tada ona ne može biti od pomoći.

Srećom, svi pomenuti problemi mogu se javiti samo kod znatnijih oštećenja. U načelu, CD je izuzetno imun na sitne ogrebotine i nečistoću i, što je mnogo važnije, nikada ne dobija izobličenje ili šum. Zaprjlanost se brzo i jednostavno eliminiše prostim brisanjem, a čak i za jače ogrebotine postoji rešenje koje može biti vrlo efikasno: poliranje.

Najefikasnije je, naravno, preduprediti ovakve probleme. Uz korektno manipulisanje, brigu i skladištenje, CD je savršeno trajan i pouzdan.

Pitanje trajnosti CDR medija (kompaktni diskovi na koje se može pisati) sadrži i tehnološki aspekt trajnosti i pouzdanosti samog materijala od koga je sačinjen fotoosetljivi sloj, glavni nosilac digitalnog zapisa koji se generiše fotohemijskom reakcijom. Precizan odgovor na ovo pitanje veoma je teško dati pošto su realna vremenska iskustva s ovim materijalima manja od deset godina, a procene se daju na osnovu tehnoloških parametara i eksperimenata tehnikama veštačkog starenja. Veći proizvođači garantuju trajnost i do 120 godina, ali ove podatke ne treba prihvatiti bezrezervno, uprkos nesumnjivom i svakodnevnom napretku tehnologije.

U svakodnevnoj praksi postoji mnogo faktora koji, mimo svih navedenih, mogu izazvati, i izazivaju, mnogo problema i dilema. Neretko se dešava da korisnici ne mogu iščitati disk koji je, recimo, neposredno pre toga normalno korišćen na nekom drugom mestu i nekom drugom kompjuteru, tj. CD čitaču. Ili, slično, stari disk koji je desetinama puta, na različitim mestima, bez problema "hteo da se pročita", a recimo, danas, na našem računaru "neće ni da se otvori". Pomenuli smo koliko su CD čitači i pisari precizni uređaji i koliko je delikatna i minuciozna struktura digitalnog zapisa na kompaktnom disku. Od kvaliteta, preciznosti i tehničkog stanja uređaja može umnogome zavisiti i njegova performansa čitanja i pisanja, samim tim i mogućnost da se "izbori" sa zapisom koji ima geometrijska i druga odstupanja od standarda. Ovakve probleme, koliko

god u praksi bili neugodni i frustrirajući, ne treba a priori tretirati kao nerešive jer se, po pravilu, mogu rešiti. Pitanje je samo na koji način, za koliko vremena i uz pomoć kojih alata. Nekad je dovoljno samo promeniti uređaj (CD čitač), a nekad je potrebno i više upornosti, te se nakon tri bezuspešna pokušaja na tri različita čitača, na četvrtom bez problema "otvori" problematični disk.

Pomenućemo da uspešnost čitanja problematičnih CD-ova može zavisiti i od softvera kroz koji se pristupa disku. Takođe, postoje i specijalizovani softverski paketi (alati) koji pružaju mnoštvo opcija za rešavanje ovakvih vrsta problema. Svrha dosadašnje priče jeste da se bliže upoznamo s osobinama kompaktnog diska da bismo mogli da razvijemo i što racionalniju i komforniju strategiju pravljenja arhiva. Digitalna tehnologija, uz mnoge blagodeti, donosi i bitno drugačiju organizaciju i tehnologiju rada, posebno u oblasti fotografije i digitalne slike. Ove specifičnosti, u uslovima loše organizacije, mogu znatno degradirati komfor, a nekad i doneti mnogo glavobolje u radu. U uslovima dobre organizacije pak ovi problemi mogu se u potpunosti izbeći, a prenos iz analognog u digitalni bio bi bolji. Organizacija arhiva jedan je od ključnih segmenata u digitalnom svetu fotografije, a posebno svetu digitalne fotografije (fotografije dobijene digitalnim aparatima). U kontekstu svega rečenog, daćemo nekoliko saveta koji se odnose na CD kao medij za arhivu:

- odabrati kvalitetan i pouzdan CDR medij prema sopstvenom pređašnjem iskustvu, ili, ako ga nema, uz konsultacije s kolegama i prijateljima koji to iskustvo imaju. Veća cena ne mora da znači i bolji kvalitet, pogotovu što je tržište veoma bogato i dinamično, a proizvođači izlaze s novijim serijama koje su često i bolje i povoljnije. Ime proizvođača (brand) ne mora, ali često jeste određena garancija kvaliteta. Neproverene medije svakako ne treba koristiti;
- diskovima treba rukovati pažljivo, bez preterivanja u bilo kom smislu. Treba izbegavati mogućnost stvaranja znatnijih ogrebotina i uvek čuvati diskove u odgovarajućim kutijama ili koricama, mimo divarajućim izloženosti sunčevom zračenju i velikim temperaturama;
- ako se javi problem s čitanjem CD-a, i pri tome je on jedini i važan arhivski primerak:
  - ponoviti pokušaj čitanja;
  - ako to nije moguće, pogađati pažljivo donju površinu diska i očistiti je od prašine, masnoće ili otisaka prstiju;
  - ako ni ovo ne da rezultat, pokušati

čitanje na drugom čitaču (kod prijatelja, na poslu i sl.);

- ako površina diska ima puno ogrebotina, ispolirati je pažljivo uz pomoć prikladne paste (potražiti savet od upućenijeg kolege ili specijaliste);
- pokušati čitanje uz pomoć specijalizovanih softverskih alata (ako je potrebno, potražiti stručnu asistenciju);
- nakon uspešnog iščitavanja problematičnog diska, napraviti odmah njegovu kopiju na novom mediju;
- postoji još mnogo načina i tehnika da se s problematičnog diska "izvuče" bitna sadržina. Nekad je potrebno i mnogo vremena i truda za to, ali je izuzetno redak i malo verovatan scenario u kome se baš ništa ne može uraditi;

• sve iole važnije arhive, zbog eliminisanja rizika i izbegavanja gubitka vremena, treba raditi u duplikatu – dakle, umesto jednog diska, dva diska. Pri tome, jedna kopija jeste radna arhivska kopija, a druga čisto arhivska;

• ako je izgledno da će se arhiva često koristiti, treba napraviti posebnu (treću) radnu kopiju CD-a. S obzirom na to da je, objektivno, cena CDR medija pristupačna, ovde zaista nema mesta štednji.

ARHIVE

Svako ozbiljnije arhiviranje slika trebalo bi da sadrži nekoliko planskih faza:

1. odabir medija;
2. kategorizaciju arhive po vrsti i značaju;
3. definisanje formata fajlova u kome će se čuvati slike. Ovo pretežno znači da li će se primenjivati kompresija ili ne, i koji stepen kompresije primeniti;
4. ako predstoji digitalizacija (skeniranje) foto-materijala, preliminarno definisati kvalitet i rezoluciju u kojoj će se skenirati. Ovo može u velikoj meri definisati veličine fajlova, samim tim i potrebe za kapacitetima, takođe i razmatranje u kontekstu prethodne tačke;
5. ako se radi digitalnim aparatom, dakle izvorno digitalnim slikama, za danas uobičajene uslove veličine fajlova nisu od većeg značaja, te će u tom kontekstu arhiviranje obuhvatiti fotografije u izvornim rezolucijama i kvalitetu;
6. odabir načina i tehnike katalogizacije buduće arhive, s planom prikladne identifikacije slika;
7. prikladan sistem identifikacije ili numeracije samih kompaktnih diskova, označavanje diskova, korica i kutija, eventualno štampanje mini-grafičkog kataloga u sklopu korica i sl;
8. pripremu i organizaciju digitalnog materijala na računaru za fazu pisanja na CDR.

Srdan Vuković

CANON EOS 10D

Novi jednooki refleksni digitalni fotoaparati s telom od legure magnezijuma i efektivnom rezolucijom od 6,3 miliona piksela koji poseduje i mnoge unapredene osobine preuzete od EOS 1D/1Ds, a direktan je naslednik veoma popularnog EOS D60

Nažalost, prošle godine nismo imali priliku da vam prikazemo veoma uspešan jednooki refleksni digitalni fotoaparati Canon EOS D60 koji se pojavio u prodaji početkom prošle godine, a sada vam već predstavljamo njegovog direktnog naslednika Canon EOS 10D. Ova Canonova serija digitalnih fotoaparata započeta je pre oko dve godine s Canonom D30 koji je imao rezoluciju od 3,25 miliona piksela, a bio je specifičan po ugrađenom CMOS senzoru i ceni koja je bila dostupna za one fotografe s "pličim" džepom, što do tada nije bio slučaj. Danas imamo Canon EOS 10D koji je nasledio mnoge osobine od vrhunskih Canonovih profesionalnih fotoaparata EOS 1V i EOS 1D/1Ds, ali po znatno nižoj ceni.

Konstrukcija i dizajn

Novi Canon EOS 10D na izgled identičan je svom prethodniku D60, ali za razliku od modela EOS D30 i D60 kod kojih je samo struktura tela bila metalna, a telo od plastike, sad je ono mnogo robustnije i otpornije na udarce jer je napravljeno od legure magnezijuma. Prostor za ugrađeni blic je nešto širi, kao i prostor oko bajoneta za objektiv, rukohvat je dovoljne dubine i držanje je veoma komforno. Raspored komandi izmenjen je tako da su tri dugmeta na gornjem delu umesto vertikalnog rasporeda sada horizontalno raspoređena iznad kontrolnog LCD displeja, pa su funkcionalnija, a glavni prekidač kojim se uključuje fotoaparati pomeren je na donji deo zadnjeg dela fotoaparata.

Na desnom gornjem delu nalazi se kontrolni LCD displej koji na dosta pregledan način pruža sve potrebne informacije o postavljenim elementima za fotografisanje, a može biti osvetljen omogućavajući lakšu kontrolu rada

kada se fotografiše u noćnim uslovima. Na zadnjem delu na levoj strani nalazi se novi TFT LCD monitor veličine 1,8 inča od 118.000 piksela koji daje veoma ostru i svetlu sliku s mogućnošću podešavanja njegove svetloće u pet nivoa.

Upravljački meni takođe je unapređen i omogućava jednostavno podešavanje željenih parametara, a svaka dodatna funkcija detaljno je opisana, što olakšava njihovo postavljanje. Povalno je što upravljački meni podržava 12 stranih jezika za razliku od prethodnog modela koji je podržavao samo četiri strana jezika, međutim, to za nas nije važno jer se među njima ne nalazi srpski. Pritiskom na dugme INFO u svakom trenutku vidimo sve postavljene parametre, dok pri prikazu snimljenih fotografija vidimo malu fotografiju s označenim delovima koji su preekspozicionirani, parametre s kojima je snimljena fotografija i histogram. Svaku snimljenu fotografiju moguće je uvećati do 10 puta kako bismo mogli detaljnije da proverimo oštrinu snimljene fotografije. Zahvaljujući boljoj konstrukciji mehanizma za ogledalo i poboljšanju motora koji pokreće fo-

toaparati, njegov rad daleko je tiši i kašnjenje pri okidanju smanjeno je na oko 190 m/s, za razliku od D60 gde je bilo 240 m/s.

Senzor i rezolucija

Ugrađeni CMOS senzor s efektivnom rezolucijom od 6,3 miliona piksela identičan je prethodnom modelu, ali je po tvrđenju Canona proces njegove izrade poboljšani, što je rezultiralo poboljšanjem kvaliteta slike. Njegova veličina je 15,1 x 22,7 mm, s veličinom piksela 7,4 x 7,4 μ i istom proporcijom od 3:2 kao 36 x 24 mm format, tako da se objektivima koji se koriste kod fotoaparata od 35 mm žižna daljina smanjuje za 1,6 puta. Ovo je dobro za korisnike teleobjektiva koji će, npr., dobiti od objektiva od 300 mm, koji odgovara formatu 36 x 24 mm, objektiv sa žižnom daljinom od 480 mm, ali, npr., kod širokougaonog zum objektiva EF 16-35/2,8 USM dobijamo ekvivalentnu žižnu daljinu 25,6-56 mm. Ostaje pitanje da li će Canon kao i Nikon s objektivom 12-24 mm i Olympus s najavljenim 4/3 sistemom napraviti širokougaone za objektiv za digitalne fotoaparate koji bi u svakom slučaju zbog jeftinije optičke konstrukcije bili daleko

Za složene svetlosne situacije možemo koristiti bracketing balansa belog u rasponu +/- 3 (levo korekcija -3, desno korekcija +3)

povoljniji, a imali bi manju žižnu daljinu. Fotografije se mogu snimati u maksimalnoj rezoluciji 3.072 x 2.048 piksela, a moguće je fotografisanje i u nižim rezolucijama 2.048 x 1.360 i 1.536 x 1.024 piksela u kompresovanom JPEG formatu koji podržava EXIF 2.2 standard u dva različita stepena kompresije (Fine i Normal). Pored kompresovanog moguće je snimati i u "sirovom" RAW formatu, uz pomoć programa koji se dobija uz fotoaparati može se konvertovati u neki od poznatih formata. Pored ovoga moguće je istovremeno fotografisanje u RAW i JPEG formatu, a vertikalno snimljene fotografije mogu se automatski okretati. Program za pretvaranje fotografija snimljenih u RAW formatu omogućava nam sledeća podešavanja: digitalnu korekciju ekspozicije +/-2 EV s korakom 0,1 EV, balans belog, kontrast, zasićenost boja, tona boja, oštine i profila boja.

Automatski balans belog možda nije idealan za sve situacije, ali nam je ostavljena mogućnost da pored sedam unapred definisanih vrednosti možemo birati balans belog prema vrednostima datim u Kelvinima (od 2.800K do 10.000K s korakom od 100K) kao kod "velikog brata" EOS-1Ds. Na raspolaganju je, takođe, i Bracketing balansa belog kod koga fotoaparati od jedne ekspozicije snima na memorijsku karticu tri fotografije s normalnim i korigovanim balansom belog u rasponu od +/-3.

Normalan izbor osetljivosti podešava se između ISO 100 - 1.600, a moguće je i povećanje na ISO 3.200 koje je označeno sa H na kontrolnom displeju. Nivo šuma kod povećanja

osetljivosti poboljšani je tako da su fotografije snimljene s osetljivošću podešenom na ISO 100 i ISO 200 skoro identične, šum je tek nešto povećan na osetljivosti od ISO 800 i ISO 1.600. Treba istaći da je nivo šuma za ISO 1.600 identičan onom koji je imao D60 s osetljivošću ISO 800. Iz priloženog se može videti da je proces redukcije šuma kod povećanja osetljivosti i te kako unapređen. Kod automatskih režima rada i u programima sa scenama osetljivost se automatski postavlja na ISO 100, 200 ili 400 zavisno od svetlosnih uslova.

Kvalitet snimljenih fotografija je odličan, s dosta vernim prikazom boja i oštrinom, a novina je pored standardnog profila (sRGB) i Adobe RGB. Moguće je fotografisati devet fotografija brzinom od 3 snimka u sekundi. Brža obrada snimljenih fotografija, kao i bolji kvalitet postignuti su zahvaljujući novom Canonovom DiGiC procesoru, koji je predstavljen prošle godine na Fotokini na modelima Powershot G3 i S45.

Autofokus i ekspozicijski sistem

Sistem za automatsko izoštravanje unapređen je i sada umesto tri autofokusna polja ima sedam s identičnim rasporedom kao i kod analognih EOS 30/33. Centralni senzor je kristalnog tipa, pa je samim tim i najosetljiviji, dok su ostalih šest senzora linearni. Izbor autofokusnih polja može biti potpuno automatski ili manuelan pomoću točkica za izbor komandi, a novina preuzeta od EOS 1D/1Ds jeste dugme koje omogućava brzi povratak na prethodno odabrano autofokusno polje. Druga novina jeste opcija nazvana "AI Focus", koja omogućava automatsko prebacivanje s pojedinačnog izoštravanja (One Shot AF) na kontinualno (AI Servo AF) ako izoštrani statični objekat počne da se kreće. Autofokusni sistem omogućava praćenje pokretnog objekta koji se kreće brzinom od 50 km/h na udaljenosti od 8 m. Dodatno pomoćno svetlo za izoštravanje u lošim svetlosnim uslovima zamenjeno je stroboskopom ugrađenog blica koji se mora podići kada su svetlosni uslovi loši, a u automatici i u nekim programima sa scenama on se automatski aktivira.

Ekspozicijski sistem s poboljšanim algoritmom za proračun zasnovan je na procenjenom merenju u 35 zona, povezanim s autofokusnim sistemom. Nakon registrovanja položaja, veličine, udaljenosti, osvetljenosti objekta i pozadine fotoaparati određuje prosečnu ekspoziciju koja daje odlične rezultate u većini svetlosnih situacija. Za objekte koji su osvetljeni drugačije od pozadine možemo koristiti parcijalno merenje koje pokriva 9% centralnog dela tražila, a na raspolaganju je i merenje na čitavoj površini s naglaskom na centar. Od ekspozicijskih režima rada na raspolaganju su: P - program, koji dozvoljava korisniku promenu automatski izabrane kombinacije otvora blende i brzine zatvarača, Tv - prioritet brzine zatvarača, Av - prioritet otvora blende, M - ručno postavljanje, A-DEP program koji omogućava jednostavnu kontrolu dubinske oštine, potpuna automatika i šest programa sa scenama (portret, pejzaž, makro, sport, program za snimanje noćnih scena i plus programska opcija koja isključuje mogućnost korišćenja

Upravljački meni unapređen je i omogućava jednostavno podešavanje željenih parametara, a svaka dodatna funkcija detaljno je opisana. Pritiskom na dugme INFO u svakom trenutku možemo videti pregled svih postavljenih parametara

blica, što je prvi put viđeno kod analognog fotoaparata EOS 300 V). Automatski izmerena ekspozicija može se korigovati u rasponu od +/-2 EV s korakom od 1/3 EV. U složenim svetlosnim uslovima gde nismo sigurni u automatski izmerenu ekspoziciju možemo koristiti bracketing automatske ekspozicije i memorisanje izmerene ekspozicije. Merni sistem zaista je odličan, možda mu jedino nedostaje spot merenje. Brzina zatvarača kreće se od 30 do 1/4.000 s, normalna sinhronizacija kada se radi s blicem je 1/200 s, a moguća je i visoka sinhronizacija do 1/4.000 s.

Blic i baterija

Ugrađeni blic ima vodeći broj 13 (za ISO 100), pokriva polje objektiva od 28 mm, a aktivira se automatski ili malim dugmetom na levoj strani. Od spoljnih bliceva može da koristi samo novu EX seriju bliceva, koja pored visoke sinhronizacije omogućava i memorisanje izmerene blic ekspozicije. Fotografije snimljene s ugrađenim blicem su dobre, ali je primećna pojava efekta "crvenih očiju" i zatamljenih ivica kod žižne daljine od 28 mm, dok kod eksternih bliceva to nije slučaj i kvalitet je mnogo bolji.

Za pohranjivanje snimljenih fotografija koristi CompactFlash memorijsku karticu tipa I/II ili IBM MicroDrive. CompactFlash memorijska kartica biće formatirana u FAT 16 ili FAT 32 sistemu. Formatiranje u FAT 32 sistemu na-

menjeno je za CompactFlash memorijske kartice preko 2 Gb, a način formatiranja biće automatski izabran zavisno od tipa kartice. Napaja se energijom koristeći litijum-jonsku punjivu bateriju BP-511 od 7,4 V i 1.100 mAh, koja omogućava snimanje oko 650 fotografija pri temperaturi od 20°C i bez korišćenja ugrađenog blica. Odličan punjač za dve baterije koji se isporučivao uz D30 i D60 zamenjen je manjim, zgodnijim za nošenje, ali koji može da puni samo jednu bateriju. Na raspolaganju je i nosač baterija s vertikalnim rukohvatom BG-ED3, koji olakšava fotografisanje kada držimo fotoaparat u vertikalnom položaju, a u njega se mogu smestiti dve BP-511 baterije. Veza s računom uspostavlja se pomoću USB 1.0, koji podržava PTP (Picture Transfer Protocol), ali je Canon možda mogao da iskoristi noviju i bržu USB 2.2 ili Firewire vezu. Povezivanjem ovog fotoaparata s nekim od Canonovih štampača moguće je direktno štampanje bez posredovanja računara.

U osnovnom paketu s ovim digitalnim fotoaparatom dobijaju se: punjiva Li-jon baterija BP-511 i punjač CB-5L, kaiš, poklopac za objektiv, USB i video-kabl, Canonovi programi i Adobe Photoshop 5.0 LE.

Na kraju, možemo samo reći da je Canon zaista napravio odličan jednooki refleksi digitalni fotoaparat i to po nižoj ceni od prethodnog modela D60.

Boris Bjelica

TEHNIČKI PODACI

Tip: jednooki refleksi digitalni s izmenjivim objektivima

Priključak za objektiv: Canon EF bajonet
Uvećanje žižne daljine: 1,6 puta

Senzor: CMOS veličine 22,7 x 15,1 mm sa 6,5 miliona piksela (efektivno 6,3 miliona piksela)

Velicina slike: 3.072 x 2.048, 2.048 x 1.360 i 1.536 x 1.024 piksela

Način snimanja slika: RAW, RAW+JPEG, JPEG (EXIF 2.2)

Tražilo: pokriva 95% vidnog polja, korekcija dioptrije -3 do +1 m-1

Autofokus: CMOS senzor sa sedam AF polja ručno ili automatski biranih

Osetljivost: 0,5 do 18 EV za ISO 100

Monitor: 1,8 inča TFT LCD sa 118.000 p.

Brzina zatvarača: 30 s do 1/4.000 s i B

Sinhronizacija blica: 1/200 s

Osetljivost: ISO 100-16.000 (3.200 označeno sa H)

Tipovi ekspozicije: Auto, P- program, Av - prioritet otvora blede, Tv - prioritet brzine zatvarača, M - manuelno, A-DEP i šest programa sa scenama (portret, pejzaž, makro, sport, program za snimanje noćnih scena i plus programska opcija koja isključuje mogućnost korišćenja blica)

Merni sistem: Procenjeno u 35 zona, parcijalno (9% na centralnom delu) i merenje s naglaskom na centar

Korekcija ekspozicije: +/-2 s korakom 1/3 Auto Bracketing: +/-2 EV s korakom +/-1/3 ili 1/2 EV

Balans belog: automatski, šest manualnih opcija prethodno izmereni

Bracketing balansa belog: +/-3 nivoa

Kontrola dubinske oštine: moguća

Priključci: USB 1.1, video-izlaz (NTSC/PAL) i N3 daljinski okidač

Tip memorijske kartice: CompactFlash tip I i II i MicroDrive

Ugrađeni blic: GN 13 (ISO 100) i pokriva polje objektiva do 28 mm

Broj dodatnih funkcija: 17

Samookidač: 10 sekundi

Napajanje: punjiva Li-jon baterija BP-511/512 i CR2025 za datumar i back up

Dimenzije: 150 x 107 x 75 mm

Masa: 790 g

Cena: oko 2.400 evra (maloprodajna cena)

Informacije: PROFIFOTO, Beograd, tel 011/ 655-100, 655-257

Horizontalni raspored komandnih dugmadi iznad kontrolnog LED displeja omogućava mnogo funkcionalnije korišćenje

Na levoj bočnoj strani iza gumenog poklopa kriju se svi priključci (USB, video, sinhro za blic, i priključak za daljinski)

Prostor za punjivu Li-jon bateriju BP-511/512

Novina preuzeta od EOS 1D/1Ds je dugme za brzi povratak na prethodno odabrano AF polje

Povucite pravi potez

BEOGRAD, Tel: 011/655 100, 655 257

Fax: 011/655 658

1999.- €

you can

Canon

PROFI FOTO official distributor

NIKON F 75

Novi Nikonov amaterski jednooki refleksni fotoaparati koji treba da zameni prethodni model F65, ali s manjim dimenzijama i unapređenim tehničkim osobinama preuzetim od modela F80

Danas u, najblaže rečeno, pravoj poplavi novih digitalnih fotoaparata, pojava novog fotoaparata koji koristi film postala je prava retkost. U ovom broju imam priliku da vam predstavim novi Nikonov jednooki refleksni fotoaparati F 75. On je poboljšana verzija modela F65 s nekim preuzetim osobinama od naprednijeg modela F80, a treba da bude Nikonov odgovor na Canon EOS 300V u kojem smo pisali u broju 14.

Konstrukcija

Dizajn i kompaktna konstrukcija s malim dimenzijama podseća na Nikonov najniži u klasi refleksni fotoaparati F55 sa zaobljenim ivicama i točičem za izbor ekspozicijskih režima rada na levoj strani fotoaparata. Na desnoj strani nalazi se LCD displej koji prikazuje osnovne podatke o snimanju, a može biti osvetljen, što olakšava kontrolu rada kada se fotografirše noću. Držanje je komforno, osim za one korisnike s većim rukama, a samo rukovanje veoma je jednostavno. Telo je plastične konstrukcije, s metalnim bajonetom, a proizvodi se u dve boje – crnoj i srebrnoj, s datumarom ili bez njega.

Tražilo pokriva 89% vidnog polja s mat staklom od tečnog kristala na kojem se osim označenih pet autofokusnih polja nalaze i ozna-

ke o statusu filma i indikator o stanju baterija, a moguća je i korekcija dioptrije od $-1,5$ do $+0,8$ m⁻¹.

Merenje svetla

Od ekspozicijskih režima rada na raspolaganju su nam: P – program, koji dozvoljava korisniku promenu automatski izabrane kombinacije otvora blende i brzine zatvarača, S – prioritet brzine zatvarača, A – prioritet otvora blende, M – ručno postavljanje, AUTO – potpuna automati-

ka i pet programa sa scenama (portret, pejzaž, makro, sport, program za snimanje noćnih scena). Princip određivanja ekspozicije ostao je isti, ali je algoritam proračuna unapređen. Reč je

o tzv. matičnom merenju koje uzima prosečno očitavanje na površini celog kadra, sada u 25 mernih zona, na osnovu čega se određuje tačna ekspozicija koja je u najvećem broju situacija zadovoljavajuća. Koristeći dugme označeno sa "AE-L" možemo memorisati ekspoziciju i meriti parcijalno samo na centralnom delu površine slike. U dodatnim funkcijama moguće je izmeniti način merenja kod memorisanja ekspozicije na matično ili spot merenje koje pokriva oko 1% površine slike ili prečnik od 4 mm. Postavljanjem točičića za izbor ekspozicijskih režima rada u položaj "M", svetlost merimo samo na 12 mm centralne površine slike. Pored toga, moguća je korekcija ekspozicije u rasponu ± 3 EV s korakom 1/2 EV i Bracketing automatske ekspozicije s korakom od 0,5, 1, 1,5 i 2 EV ako sumnjamo da bi automatski izmerena ekspozicija mogla biti netačna. Osetljivost filma može se podešavati samo automatski u rasponu od ISO 25 do ISO 5000, dok kod filma bez DX-koda osetljivost se automatski postavlja na ISO 100.

Blic

Ugrađeni blic ima vodeći broj 12 (za ISO 100 i m), pokriva polje objektiva od 28 mm i aktivira se automatski kada nema dovoljno svetla u AUTO režimu rada i u nekim programima sa

scenama, dok se u ostalim ekspozicijskim režimima rada aktivira pritiskom na malo dugme koje se nalazi na levoj strani fotoaparata. Moguće je i isključiti mogućnost automatskog aktiviranja ugrađenog blica. Za tačno određivanje ekspozicije s blicem koristi 3D Multi-Senzor Balanced Fill-Flash sistem koji pomoću predbljeska, meranja u TTL senzoru sa pet segmenata i informacije o udaljenosti koju dobija od objektiva D i G serija određuje tačnu ekspoziciju. Na ovaj način glavni objekat je ispravno osvetljen blicem, dok ambijent zadržava prirodan izgled. Moguća je sinhronizacija na drugoj zavesici (Rear-Curtain Sync), "Slow Sync" (opcija koja omogućava korišćenje malih brzina zatvarača kod fotografisanja s blicem), redukcija efekta "crvenih očiju". Maksimalna brzina zatvarača kojom je moguća sinhronizacija jeste 1/90 s.

Autofokus

Za izostravanje koristi isti Multi-CAM900 autofokusni sistem sa pet autofokusnih polja od kojih je centralno krstasto, dok su ostala četiri polja linearna. Autofokusna polja biraju se pomoću džojstika na ledima fotoaparata, a oko džojstika nalazi se prsten za izbor režima rada autofokusnih polja. Možemo da biramo između dinamičkog autofokusnog režima rada s prioritonom na bliži objekat, dinamičkog autofokusnog režima rada koji koristi centralno polje i ručnog izbora željenog autofokusnog polja uz pomoć džojstika. Kod dinamičkog autofokusnog režima rada s prioritonom na bliži objekat sada imamo u tražilu tačno označeno polje koje je fotoaparati sâm izabrao. Aktiviranjem dodatne funkcije koja je označena kao 6-2 moguće je prebaciti izostravanje s glavnog prekidača na dugme za memorisanje ekspozicije (AE-L). U lošijim svetlosnim situacijama automatski se aktivira pomoćno svetlo za izostravanje.

Transport filma

Kada stavite film u fotoaparati, on će ga automatski premotati na kraj i prilikom snimanja premotavaće ga unazad tako da će snimljeni materijal uvek biti u kaseti, pa ako se slučajno otvore vrata, snimljeni deo filma neće se osvetliti. Transport filma je tih, a maksimalna moguća brzina snimanja jeste jedan i po snimak u sekundi. Za razliku od prethodnog modela F65, moguć je izbor režima rada transporta filma između pojedinačnog i kontinualnog, a postoji i mogućnost višestruke ekspozicije. Ne poseduje priključak za žičani okidač, ali ima ugrađen prijemnik za bežični okidač ML-L3.

Kao što smo već pomenili, ovaj fotoaparati poseduje i dvanaest dodatnih funkcija koje povećavaju mogućnosti ovog fotoaparata i bolju prilagodljivost različitim potrebama fotografa, a koje su do sada postojale uglavnom kod profesionalnih i poluprofesionalnih fotoaparata.

Za napajanje koristi dve litijumske baterije od 3V CR2, a kada koristimo nosač baterija MB-18 moguće je koristiti četiri alkalne ili Ni-MH baterije formata AA. Dodatni nosač baterija sada ima pored rukohvata vertikalni okidač, koji omogućava jednostavnije fotografisanje u vertikalnom položaju.

Novi Nikon F75 ne donosi ništa revolucionarno. Novo je telo veoma kompaktnih dimenzija, unapređen je i ima nove, poboljšane osobine, koje se mogu videti kod nešto skupljeg modela F80. Najkraće rečeno, za manje para dobijate slične mogućnosti koje imaju napredniji fotoaparati.

B. Bjelica

TEHNIČKI PODACI

- Tip fotoaparata:** 35 mm autofokusni SLR
- Priključak za objektiv:** Nikon F bajonet
- Tražilo:** pokriva 89% vidnog polja, podešavanje dioptrije $-1,5$ do $+0,8$ m⁻¹
- Izostravanje:** Multi-CAM 900 senzor sa pet AF polja ručno ili automatski biranih (osetljivost -1 do 19 EV za ISO 100)
- Merni sistem:** 3D Matrix s merenjem u 25 segmenata, centralno i spot u svih pet AF polja
- Tipovi ekspozicije:** Auto, P – program (fleksibilni), S – prioritet brzine zatvarača, A – prioritet otvora blende, M – manualno i pet programa sa scenama
- Brzina zatvarača:** 30 s – 1/2.000 s i T
- Sinhronizacija blica:** 1/90 s
- Ugrađeni blic:** GN 12 (ISO 100, m) i pokriva polje objektiva od 28 mm
- Korekcija ekspozicije:** ± 3 s korakom 1/2
- Auto Bracketing:** ± 2 EV s korakom 0,5, 1, 1,5 ili 2 EV
- Raspon osetljivosti filma:** 25 – 5.000 (DX)
- Kontrola dubinske oštine:** moguća
- Transport filma:** automatsko premotavanje filma s maksimalnom brzinom od jednog i po snimka u sekundi
- Broj dodatnih funkcija:** 12
- Samookidač:** 2 / 5 / 20 s
- Izvor energije:** 2 x CR2 ili 4 x AA (sa MB-18)
- Dimenzije:** 131 x 92,5 x 65 mm
- Masa:** 380 g (bez baterija)
- Cena:** 21.762 din (350 evra)
- Informacije o prodaji:** REFOT B, Beograd, Pčinjska 17, tel. 011/ 456-151

Zaštite Vaše dragocenosti!

Foto i video torbe i rančevi

REFOTB

Pčinjska 17, 11000 Beograd, YU
011 456 151, email: refotb@eunet.yu,
www.refot.com

NIKON COOLPIX SQ

Digitalni fotoaparata neobičnog dizajna sa dvodelnim telom, metalne konstrukcije, s efektivnom rezolucijom od 3,1 miliona piksela i 3 puta optičkim zum objektivom

Nikon je na tržištu već dugo vremena prepoznatljiv po originalnoj konstrukciji digitalnih fotoaparata sa dvodelnim telom. Prednost dvodelne konstrukcije omogućava fotografisanje iz različitih položaja, a objektiv je uvek zaštićen unutar tela objektivu bez obzira na to da li je fotoaparata uključen ili isključen.

Konstrukcija i dizajn

Novi Coolpix SQ takode je dvodelne metalne konstrukcije i neobičnog kvadratnog oblika, kompaktnih dimenzija i širine svega 25,5 mm. Telo se lomi na jednoj trećini gde su smešteni objektiv i blic, a u druge dve trećine nalazi se TFT LCD monitor od 1,5 inča sa 117.600 piksela i dugmad za kontrolu rada. Na bočnoj strani ovog dela nalazi se i poklopac iza kojeg se krije prostor za bateriju i za CompactFlash memorijsku karticu tip I. Raspored komandi je dobar i logičan, a toččić na gornjem delu fotoaparata omogućava jednostavan izbor željenog režima rada.

Zum objektiv ima uvećanje od 3 puta i pokriva žižnu daljinu od 5,6 do 16,8 mm (od 37 do 111 mm, ekv. 35 mm), svetlosne jačine f/2,7 - 4,8. Moguće je koristiti i digitalni zum do 4 puta. Minimalna daljina izoštravanja jeste 30 cm, a u makrorežimu rada od 4 cm. I ovaj digitalni fotoaparata kao Coolpix 2500 i 3500 nema optičko tražilo.

Autofokus i ekspozicija

Sistem za automatsko izoštravanje takode je unapređen, tako da sada imamo mogućnost izoštravanja u devet autofokusnih polja, čiji izbor može biti potpuno automatski ili ručno, uz pomoć džojstika na zadnjoj strani fotoaparata. Ono što je po meni najveći napredak jeste da se Nikon konačno odlučio da ugradi osvetlivač, čime je izoštravanje u veoma lošim svetlosnim situacijama olakšano. Ekspozicijski sistem zasnovan je na matriks merenju na čitavoj površini kadra, s novim algoritmom koji se koristi kod profesionalnih fotoaparata D1 i F5.

Na raspolaganju je i centralno i spot merenje, a moguća je i korekcija ekspozicije u rasponu +/-2 EV s korakom 1/3 EV. Osetljivost se postavlja automatski i ograničena je na raspon od ISO 70 do ISO 200, a balans belog pored automatike i pet unapred definisanih vrednosti moguće je izmeriti i memorisati. Pored potpune automatike, gde je moguć izbor samo rezolucije i kvaliteta slike, na raspolaganju su 15 programa s unapred definisanim scenama. Zatim, režim rada koji omogućava veći uticaj na postavljene elemente za fotografisanje kao što su: balans belog, način merenja svetla, BBS (Best Shot Selector) - koji se upotrebljava u situacijama kada pomeranje fotoaparata može dovesti do smanjenja oštine snimka, način snimanja (pojedinačno, kontinualno ili kontinualno sa 16 slika u jednoj), način izbora autofokusnih polja i izbor autofokusnog režima rada.

Rezolucija i baterije

Poseđuje 1/2,7 inčni CCD senzor s efektivnom rezolucijom od 3,1 miliona piksela, koja nam omogućava dobijanje fotografija u rezoluciji 2.016 x 1.512, 1.600 x 1.200, 1.024 x 738 i 640 x 480 piksela. Fotografije je moguće snimiti samo u JPEG formatu u dva stepena kompresije koje podržava EXIF 2.2 standard, a uz svaku fotografiju moguće je snimiti i kratak zvučni zapis u trajanju od 15 s, a i kratak film u trajanju od 40 s, takode sa zvukom. Kod kontinualnog snimanja moguće je snimiti sedam fotografija brzinom od dva snimka u sekundi. Kvalitet snimljenih fotografija s postojecim svetlom je dobar, jedino su fotografije snimljene s blicem kada je balans belog postavljen na automatiku, po mom mišljenju, nešto hladnijih tonova.

Koristi isti tip Li-jon baterije EN-EL2 kao i fotoaparati Coolpix 2500 i 3500. Ona omogućava oko 65 minuta neprekidnog rada, a moguće je koristiti i AC adapter koji se isporučuje zajedno s fotoaparatom. Baterija može da se puni u samom fotoaparatu kada se on postavi na postolje COOL-STATION MV-10, a na samom postolju postoji i mesto koje omogućava punjenje baterije i van fotoaparata.

Vreme punjenja potpuno prazne baterije jeste oko dva sata, a fotografije se prenose u računara postavljanjem fotoaparata u postolje COOL-STATION MV-10 koji je povezan s računara uz pomoć USB veze. Isporučuje se s punjivom Li-jon baterijom EN-EL2, postoljem za transfer i punjenje baterije COOL-STATION MV-10, AC adapterom EH-61, CompactFlash memorijskom karticom od 16 MB, USB i audio / video kablom, Nikon View 6 i Adobe Photoshop Elements 2.0 programima.

B. Bjelica

TEHNIČKI PODACI

Tip: digitalni s nepromenljivim objektivom
Senzor: CCD veličine 1/2,7 inča sa 3,34 miliona piksela - efektivno 3,1 milion piksela
Velicina slike: 2.016 x 1.512, 1.600 x 1.200, 1.024 x 768 i 640 x 480 piksela
Način snimanja slike: JPEG (High i Normal) i kratak film
Objektiv: 5,6 - 16,8 mm f/2,7 - 4,8 (odgovara 37-111 mm kod fotoaparata od 35 mm)
Izoštravanje: pasivni TTL AF sistem sa devet AF polja
Monitor: 1,5 inča (3,8 cm) TFT LCD sa 117.600 piksela
Tražilo: nema
Tipovi ekspozicije: Auto, 15 programa sa scenama
Merenje: matriks, centralno, spot
Brzina zatvarača: 2 s do 1/2.000 s
Osetljivost: automatska od ISO 70 do 200
Balans belog: automatski, pet manualnih opcija i prethodno izmereni
Korekcija ekspozicije: +/- 2 EV s korakom 1/3 EV
Tip memorijske kartice: CompactFlash tip I
Priključci: USB, audio/video izlaz (NTSC/PAL), AC adapter
Napajanje: punjiva Li-jon baterija EN-EL2
Dimenzije: 82 x 82 x 22,5 mm
Masa: 186 g (bez baterija)
Cena: 38.322 din (599 evra)
Informacije o prodaji: REFOT B, Beograd, Pčinjska 17, tel. 011/456-151

Jednostavno.

Nikon

...od sada i na kredit!
Pridružite nam se!

REFOTB

011 456 151, email: refotb@eunet.yu, Pčinjska 17, 11000 Beograd, YU

www.refot.com

CANON DIGITAL IXUS 400

Novi Digital IXUS ima sada efektivnu rezoluciju od četiri miliona piksela, trostruki zum objektiv i autofokusni sistem sa devet autofokusnih polja

Nova verzija IXUS-a skoro je identičnog izgleda kao prethodni V3, s nešto čistijim linijama i zaobljenim ivicama. Telo je napravljeno u kombinaciji od metala i keramike. Raspored komandi ostao je isti, osim što je dodat točnik za izbor režima rada i dugme FUNC, koje omogućava izbor osnovnih funkcija (slično kao i kod PowerShot G3). Rukovanje nije komplikovano, a prsten s polugicom oko okidača omogućava i pored malih dimenzija jednostavno zumiranje. Na zadnjem delu nalazi se TFT LCD monitor od 1,5 inča sa 118.000 piksela i s odličnim antirefleksnim slojem, a poseduje i optičko tražilo koje nema mogućnost korekcije dioptrije.

Objektiv

U ovo malo telo sad je upakovan trostruki zum objektiv koji pokriva žižnu daljinu od 7,4 do 22,2 mm, što odgovara kod klasičnih fotoaparata od 35 mm rasponu od 36 do 108 mm. Ima svetlosnu jačinu objektivu od f/2,8 do f/4,9, a poseduje i digitalni zum koji omogućava zumiranje do 3,6 puta. Poseduje 1/1,8 inčni CCD senzor s efektivnom rezolucijom od četiri miliona piksela, koji omogućava fotografisanje u rezoluciji od 2.272 x 1.704, 1.600 x 1.200, 1.024 x 738 i 640 x 480 piksela. Fotografije je moguće snimiti samo u JPEG formatu u tri stepena kompresije (Super - Fine, Fine i Normal), koji podražava EXIF 2.2. Kod kontinualnog snimanja moguće je snimiti osam fotografija maksimalnog kvaliteta brzinom od 1,5 snimaka u sekundi. Kvalitet snimljenih fotografija je dobar i sa zavidnom oštrinom, jedino su nekada fotografije snimljene s blicem preekspozirane. Uz svaku snimljenu fotografiju moguće je snimiti i jedan minut zvučnog zapisa, a možemo je veoma brzo uvećati do 10 puta kako bismo bolje prekontrolisali snimljenu fotografiju. Takođe, moguće je snimanje i kratkog zvučnog filma u rezoluciji 320 x 240 ili 160 x 120 u trajanju od 3 minuta.

Autofokus i ekspozicijski sistem

Za izoštravanje koristi A i AF sistem koji automatski bira jedno od devet autofokusnih polja, a na raspolaganju je i izoštravanje samo na centralnom AF polju. Kao i ostali fotoaparati iz IXUS serije, poseduje i pomoćno svetlo za izoštravanje, koje olakšava rad u lošim svetlosnim uslovima. Sem automatskog postavljanja osetljivosti, moguće je i ručno postavljanje na osetljivosti ISO 50, 100, 200 i 400, a balans belog pored automatike i pet unapred definisanih vrednosti moguće je izmeriti i memorisati. Dodatna podešavanja omogućavaju snimanje fotografija s povišenom i normalnom zasićenošću boja, smanjenom oštrinom, u sepija ili crno-belom tonu.

Pored merenja svetla na čitavoj površini snimka, moguće je merenje i s naglaskom na centralno i spot merenje, a izmerena ekspozicija može se korigovati u rasponu od +/-3 EV s korakom 1/3 EV. Od režima rada na raspolaganju je samo potpuna automatika gde je moguće podešavati samo rezoluciju i kvalitet, dok je kod manualnog režima rada ostavljena i mogućnost podešavanja balansa beloga, korekcije ekspozicije, osetljivosti, različitih efekata, načina merenja svetlosti i okidanja. Kao i ostali fotoaparati iz ove serije, podržava i mogućnost snimanja panorama. Redukcija efekta šuma slike automatski se aktivira za ekspozicije duže od 1,3 sekunde. S računom se povezuje uz pomoć USB veze, a kada se direktno poveže na neki od Canonovih štampača, moguće je i štampanje

bez posredovanja računara. Za napajanje koristi punjivu Li-jon bateriju. Od dodatne opreme na raspolaganju je AC adapter, punjač za automobile, podvodno kućište koje dozvoljava fotografisanje na dubinama do 40 m i torbica. Isporučuje se s punjivom Li-jon baterijom NB-1LH, punjačem baterije CB-2LS EH-61, CompactFlash memorijskom karticom od 32 MB, USB i audio/video kablom, CD-ROM s pratećim programima.

B. B

TEHNIČKI PODACI

Tip: digitalni s nepromenljivim objektivom
Senzor: CCD veličine 1/1,8 inča sa 4,1 milionom piksela - efektivno 4 miliona piksela
Veličina slike: 2.272 x 1.704, 1.600 x 1.200, 1.024 x 768 i 640 x 480 piksela
Način snimanja slika: JPEG (Super Fine, Fine i Normal) i kratak film
Objektiv: 5,6 - 16,8 mm f/2,8 - 4,9 (odgovara 36-108 mm kod fotoaparata od 35 mm)
Izoštravanje: pasivni TTL AF sistem sa devet automatski biranih autofokusnih polja
Monitor: 1,5 inča (3,8 cm) TFT LCD sa 118.000 piksela
Tražilo: optičko
Tipovi ekspozicije: auto i ručno podešavanje
Merenje: merenje u 256 zona, povezano s autofokusnim sistemom
Brzina zatvarača: 15 s do 1/2.000 s
Osetljivost: auto i ručno ISO 50/100/200/400
Balans belog: automatski, pet manualnih opcija i prethodno izmereni
Korekcija ekspozicije: +/-2 EV s korakom 1/3 EV
Tip memorijske kartice: CompactFlash tip I
Priključci: USB, audio/video izlaz (NTSC/PAL)
Napajanje: punjiva Li-jon baterija NB-1LH
Dimenzije: 87 x 57 x 28 mm
Masa: 222 g (bez baterija)
Cena: 46.644 din (717 evra)
Informacije: PROFIFOTO, Beograd, tel. 011/655-100, 655-257

PowerShot A60

2.0
Megapix

PowerShot A70

3.2
Megapix

Sve je Moguće

333.- €

394.- €

BEOGRAD

Tel: 011/655 100, 655 257

PROFIFOTO official distributor

you can
Canon

KODAK RETINE

I pored toga što nisu bile ravnopravne s najsavremenijim aparatima svoga vremena, pristupačna cena i odlična konstrukcija omogućile su im veliki tržišni uspeh

Retina (lat.) jeste mrežnjača, unutrašnji nervni sloj oka u kome se nalaze čulna telašca (šta-piči i čepiči). Pod uticajem svetlosnih zraka ova telašca primaju sve utiske koji se prenose u mozak preko ogranka optičkog nerva (drugi par moždanih živaca) – (Mala enciklopedija PROSVETA)

O Kodaku

Kodak je jedna od najvećih svjetskih korporacija kojoj je osnovna i glavna oblast proizvodnje fotografija i sve vezano za nju: fotoaparati, filmovi, papiri, hemikalije itd.

Kodak se uvek odlikovao masovnom proizvodnjom, a njegovi proizvodi imali su pristupačne cene tako da je proizvodnja proširena po celom svetu. Naravno, ovako masovna proizvodnja nije mogla da bude tehnički savršena. Zbog toga se pojavila potreba da se otvori novi vid proizvodnje u kojoj bi, i pored pristupačne cene, prvenstvenu ulogu imao visok kvalitet. I tako je George Eastman posle dobrog tržišnog istraživanja odlučio da kupi fabriku Dr Augusta Nagela koja se nalazi u Štutgartu.

Dr Augustus Nagel

Dr Augustus Nagel, genijalni konstruktor fotografskih aparata rođen je 1882. godine. Zajedno s Carl Drexlerom 1908. osnovao je fabriku fotoaparata Drexler & Nagel u Štutgartu.

U Prvom svetskom ratu konstruisao je kamere koje su se koristile u balonima i avionima. Pored vojnih, korišćene su i u civilne – kartografske i geografske svrhe. Dr Nagel imao je veliki broj priznatih patenata, a u svojoj trideset šestoj godini doktorirao je filozofiju. Uz kupovinu još nekoliko fabrika Dr Nagel je 1926. godine imao 1.500 zaposlenih. Fuzijom firmi Contessa-Nettel AG, Ernemann, Goerz i Ica 1926.

Retina I

godine stvoren je Zeiss Ikon AG. U ovoj firmi Dr A. Nagel postao je vodeći direktor. Aprila 1928. dr A. Nagel osnovao je svoju firmu s imenom Dr August Nagel – Fabrik für Feinmechanik sa 100 radnika, a krajem 1929. godine već ih je bilo 200.

U proizvodnom programu bili su fotografski aparati na ploče i za rolfilm pod imenima: Librette, Anca, Recomar, Fornidor i Vollenda. Ranca je bila kompaktni aparat formata 3 X 4 (1930), a 1932. Pupille, minijaturnih dimenzija sa Schneiderovim, Zeissovim i Leitzovim objektivima izazvala je opštu pažnju i simpatije, a imala je i refleksi dodatke.

I kada je pomenuti George Eastman, osnivač koncerna Kodak odlučio da proizvodnju fotografskih aparata proširi u, jednoj fotografski

tako važnoj zemlji, kao što je u to vreme bila Nemačka, stvorena je fabrika Kodak A.G. – Dr Nagel Werk, koja je proizvodila više tipova fotografskih aparata, ali ćemo se mi ovde zadržati samo na fotografskim aparatima s imenom Retina.

Retine

U vreme nastanka prve Retine vodeće svetske kompanije proizvodile su savršenije fotoaparate. Tako je Zeiss proizvodio fotoaparat pod imenom Contax, a Leitz već dobro poznatu Leicu.

Ovo su bili savršeni fotoaparati, ali im je cena bila izuzetno visoka tako da nisu bili pristupačni velikom broju ljubitelja fotografije koja je u to vreme bila u velikom zamahu. Nije ni čudo što su se ti početni modeli skupih fotoaparata proizvodili u veoma malom broju.

Svi modeli Retine bili su tehnički savršeno izrađeni, a mušterije su, zavisno od dubine svoga džepa, bile u mogućnosti da biraju koje tehničke osobine će biti smeštene u telo ovog relativno malog aparata. Verovatno je i to jedan od razloga tržišnog uspeha Retine i pored toga što ona ipak nije bila ravnopravna s najsavremenijim fotoaparatom svoga vremena.

Istorija Retina

Od samog početka 1934. godine, pa do kraja 1969. proizvedeno je više tipova fotoaparata pod imenom Retina. Istorija Kodakovih Retina počinje kupovinom fabrike Dr A. Nagela 1932. godine. Posle ove transakcije Dr Nagel ostao je u fabrici i radio na konstrukciji i u tehničkom razvoju Retina.

Prva Retina (model 117) proizvedena je 1934. godine i bila je prvi fotografski aparat koji je koristio, tada novu, kasetu za ulaganje filma pri dnevnoj svetlosti (Daylight Loading Cartridge – DLC). Istorij-

ski posmatrano, ova prva Retina vrlo je važna jer je zahvaljujući svojoj pristupačnoj ceni uz jednostavno korišćenje DLC kasete omogućila eksplozivni rast upotrebe fotoaparata od 35 mm sredinom tridesetih godina prošlog veka.

Retine su se proizvodile do 1941. godine kada je Nemačka vlada rekvirirala fabriku zbog svojih vojnih potreba.

Dr August Nagel umro je u oktobru 1943, a saveznički bombarderi porušili su fabriku u Štutgartu marta 1944. Posle godinu dana, maja 1945. godine, kontrolu nad ostacima fabrike preuzela je američka vojska i postavila za šefa fabrike Helmuta, sina dr A. Nagela. Sredinom novembra 1945. iz fabrike je izašla prva posleratna Retina I, model 10, a proizvodnja fotoaparata pod ovim imenom nastavljena je sve do 1969 (1977. godine).

Tipovi Retine

Osnovna podela među Retinama zavisi od toga da li su između tela i zatvarača s objektivom koristile meh ili tubus.

Retine s mehom imale su oznaku rimskim brojevima I, II, III i oznaku C ili c, kao i oznaku B, dok su Retine s tubusom imale primarno oznaku S, uz dodatak još nekih simbola koji su bliže označavali model.

Pored Retina, fabrika je proizvodila i tehnički nešto siromašnije aparate pod nazivom Retinette, kao i SLR Retine koje su imale numeričku oznaku i dodatak Refleks u nazivu. Ukupno, Kodakova fabrika u Štutgartu proizvela je preko 50 različitih modela Retina i Retinetta. Za detaljan prikaz svih modela bio bi potreban daleko veći prostor od ovoga kojim raspolažemo, zbog toga ćemo se zadržati samo na najznačajnijim i kolekcionarski najatraktivnijim Retinama.

Retina I

Kao što smo već pomenuli, prva Retina napravljena je 1934. Bio je to tip 117 s Xenarom 3,5/50 u Compur ili Compur Rapid zatvaraču. Aparat je bio s običnim tražilom, crno obojen, a metraž se podešavala procenom udaljenosti i podešavanjem udaljenosti. Uz jednostavnu automatiku premotavanja filma, ova Retina nije imala okidač na telu aparata, nego direk-

tno na zatvaraču. I podatak koji je važan za "biznis", napravljena je u 226.000 primeraka. I pored tako velike produkcije, kolekcionarska vrednost ove Retine je između 150 i 200 evra. Već sledeća Retina, tip 118, iako slična prethodnoj, daleko je jeftinija kod kolekcionara (50–150 evra za izuzetno očuvan primerak).

Retina I, tip 126 (1936) imala je hromiranu završnu obradu, a prvi okidač na telu fotoaparata pojavio se 1937. na modelu 141. Prvi posleratni model, tip 010 iz 1945. godine u početku ima objektiv bez antirefleksnog sloja, koji se kao velika novost ubrzo pojavio. Objektivi na ovom modelu bili su svi 3,5/50 s imenima Xenar, Ektar, Kodak, Anastigmat ili Rodenstock Ysari. Kolekcionarska vrednost tipa 010 jeste od 50 do 75 evra.

Retina I B (tip 018) dobila je zaokruženu formu 1954. godine, a model I B (tip 019/0) i svetlomer sa selenskom fotočelijom. Tip 019 iz 1958. je uz svetlomer dobio i novi tip tražila sa svetlećim graničnikom vidnog polja.

Retina IIa

Retina II

Osnovna razlika između Retina I i II jeste u činjenici da su modeli s oznakom II dobili i daljinar, što znači da se oština snimka više nije postavljala "odokativno", nego je postojala mogućnost da ona bude veoma precizno izmerena i podešena. Retina II (model 122) pojavila se 1936. Naravno, imala je daljinar, ali on još uvek nije bio u istom prozoru s traži-

Retina II f sa sklopivim poklopcem za AG-1 izmenjivu vakum bljeskalicu

lom. Takođe, beležimo i prvi objektiv velike svetlosne jačine, Xenon 2/50 mm. Ovaj model izrađen je u preko 71.000 primeraka, a kod kolekcionara vredi između 120 i 170 evra. Interesantno je da se na ovom modelu prvi put pojavila i poluga za brzo premotavanje filma, ali ona nije bila najsrećnije rešena tako da je sledeći model Retina II (142) bio bez ove poluge.

Retina II a (tip 150) – 1939. dobila je i šine za pribor, a tip 014 imao je savremeno polukružno dugme za uoštravanje i konusni prednji deo oko objektiva. Pojavljuje se i objektiv Rodenstock Meligon 2/50 i konačno stižemo do modela 2a, tip 016 koji ima polugu za premotavanje filma na gornjem desnom delu aparata, a tu su i "ušice" za kaiš koje omogućavaju da se aparat konačno može nositi i bez torbe. Ovo je ujedno i jedna od najlepših Retina starijeg tipa, a kolekcionari su spremni da za nju izdvoje 75–100 evra.

Retina II c, (tip 020) je kao novitet dobila zaokruženu formu, ali i mogućnost da se prednji deo objektiva skine i zameni odgovarajućim optičkim slogom, čime se dobijaju širokougaoni ili tele objektiv. Širokougaoni objektiv je bio 35 mm, a teleobjektiv 80 mm, što je dosta skromno, ali je ipak bilo korisno. S ovim dodacima morala su da se koriste posebna tražila. Poluga za premotavanje filma premeštena je na donji deo fotografskog aparata. Model II dostigao je vrhunac Retinom II C (tip 029) – 1958, koji je bio sličan modelu II c, ali je samo tražilo postalo daleko veće i u njemu su sada bili graničnici za objektivne žižnih dužina 35, 50 i 80 mm, čime se izgubila potreba za posebnim tražilima pri snimanju objektivna od 35 i 80 mm. Ova Retina označila je kraj u razvoju modela II, a paralelno s modelom II c (020) pojavila se i Retina III c. Navedimo još da je kolekcionarska vrednost Retine II c između 200 i 300 evra

Dodatna oprema za Retinu

Retina Ia i Retina II

Retina III c

Oznaka modela je 021 i za razliku od IIc dobila je svetlome (175 – 255 evra). Model 021/7 imao je poboljšani svetlome, kakav se nalazi na Retini III C. Model 028 je, kao i IIC (029), imao povećano tražilo s graničnicima za objektivne od 35, 50 i 80 mm. U zavisnosti od stanja, model III C vredi između 100 i 350 evra. Izrađeno je ukupno 68 hiljada primeraka Retine II C. I na kraju, šlag na tortu, Retina III C (tip 028/N) ručno je sklapana 1977. godine od preostalih delova u fabrici, tačno u 120 primeraka. Nikada nije bila u prodaji, deljena je na poklon Kodakovim VIP saradnicima prilikom proslave 50 godina Kodakove proizvodnje u Nemačkoj. Ko nađe ovaj model, dobiće za njega najmanje 500 evra, primerci u savršenom stanju vrede i preko 2.000. Kako poznati ovu Retinu? Jednostavno, nema broja na telu, nego se on nalazi utisnut na koži leđa aparata, počinje oznakama 99, pa srećno i nazdravlja.

Retine S

Kako su fotografski aparati s mehom (C modeli Retine) ipak imali izvesna ograničenja vezana za konstrukciju optike kojoj je smetala činjenica da je zatvarač morao biti smešten tačno na određenoj udaljenosti od površine filma, konstruktori Kodaka stvorili su Retine s tubusom umesto meha.

Godine 1958. dostignut je vrhunac Retinom III S (tip 027), koja je za razliku od Retine C imala kompletno izmenjive objektivne i tražilo u kome je graničnik automatski postavljao na potrebnu vrednost prilikom stavljanja objektivna na aparat. Kolekcionarska vrednost ove Retine jeste od 100 do 150 evra. Retina III S koristila je objektivne između 28/135 mm, za ovaj prvi bilo je potrebno posebno optičko tražilo.

Iz ove serije interesantno je pomenuti model IIS (tip 024) – 1959. s Xenarom 2,8/45 mm (fiksni objektiv), ali s blandom i ekspozicijom povezanim sa svetlomeom i pomičnim indikatorima dubinske oštine. Zatim Retina II F, (tip 047) – 1963. sa sklopjivim prostorom za Vaku bljeskalice AG 1, iako ima i poseban sinhro kontakt za elektronski fleš. Mada je i na ovom aparatu fiksni objektiv, tražilo s daljinarom veoma je prijatno za rad, pogotovo kada se uzme u obzir da je u njemu smeštena i kazaljka svetlomera. Sva ova tri modela: IIS, IIF i IIIF za kolekcionare vrede 100–150 evra.

Retine automatik

Pravljene su s fiksnim objektivima, ali s automatskim određivanjem ekspozicije na osnovu

merenja selenskog svetlomera. Modeli II (tip 038) i II (037), iz 1960. godine, idu od 35 do 50 evra, a nešto je skuplja Retina Automatic III, (tip 039) iz 1961. od 50 do 75 evra.

Refleksne Retine

Kada je sredinom pedesetih godina prošlog veka svima postalo jasno da jednookim refleksnim fotografskim aparatima pripada budućnost profesionalne fotografije, svi su krenuli u tom pravcu.

A tu su postojale dve osnovne linije razvoja. Jedna linija zasnivala se na razvoju SLR aparata sa zavesnim zatvaračima. Ovoj liniji pripadali su skoro svi japanski proizvođači, istočnonemački Pentacon i ruski Zeniti. Praktično gledano, svi ovi proizvođači dugo su opstali, a mnogi od njih su i danas na tržištu. Druga linija

Retina Reflex IV

odmah napravili svoje falsifikate originala, Zenite 4, 5 i 6. Svi ti aparati zasnovani su na centralnom zatvaraču, kratko su se proizvodili, mnogo su se kvarili, a firme koje su ih proizvodile velikim delom su propale.

Prva Retina Reflex (tip 025/0) pojavila se na Fotokini u Kelnu 1956. godine. Napravljeno je samo 100 komada, da bi se 1957. pojavio (tip 025) koji je imao objektivne Xenon C ili Heligon C 2/50 s izmenljivim prednjim delom kao kod Retine II c i III C i imao je mogućnost izmene kompletnog objektivna. Ovi objektivni bili su identični objektivima na S Retinama s tražilom. Retina Reflex III (tip 041) izašla je iz fabrike 1961 a Retina Reflex IV (tip 051) 1964. i ona je imala na prednjem delu pentaprizme mali prozorčić koji je omogućavao da se u refleksnom tražilu vide vrednosti blende i ekspozicije. Retina Reflex IV napravljena je u 524.000, pa joj, verovatno zbog toga, kolekcionarska vrednost i nije velika (120–220 evra). Za prave "Retinoljupce" daleko bi interesantnija bila Retina Reflex IV – tip 051 N, koja je u oko 300 primeraka negde 1979. godine ručno pravljena od preostalih rezervnih delova i bila ekskluzivno prodavana rođacima i poznanicima Kodakovih rukovodilaca. Može se prepoznati po tome što na telu nema serijski broj. On se nalazi na kožnoj poledini, ima pet cifara i počinje sa 6.

Retinette

Pored Retina Kodak je proizvodio i Retinette – jednostavne, ali mehanički kvalitetne aparate sa skromnijim objektivima, od kojih je najpoznatiji bio Schneider Reomar.

Za Retine je pravljeno dosta pribora, a kao interesantan detalj za kraj navodimo podatak da je Edmund Hilari, čovek koji se prvi popeo na Mont Everest, taj podvig ovekovečio snimajući Retinom.

Miroslav Nikoljačić

Vi stvarajte trenutke. HP će ostalo.

Počinje sezona letnjih putovanja, najlepših utisaka od kojih posle živite cele godine. Zato ništa ne prepuštajte slučaju. Uostalom, zašto neki poseban trenutak ne biste odmah poslali e-mailom i svima pokazali koliko uživate?

hp photosmart 120 digital camera

- Za sve one kojima je neophodna kamera sa svim prednostima digitalne tehnologije, a opet savršeno jednostavna
- 2x digitalno uvećanje, rezolucija 1 MP, 4 Mb memorije
- Snima zvučne video spotove do 35 sekundi
- Mogućnost proširenja memorije uz pomoć CompactFlash™ memorijske kartice
- Ugrađeni LCD ekran u boji veličine 3,6 cm

EUR 129*

(preporučena maloprodajna cena, bez poreza na promet)

hp photosmart 320 digital camera

- Namenjena porodici ili pojedincima koji traže digitalnu kameru visoke rezolucije i vrhunskih performansi
- 4x digitalno uvećanje, rezolucija 2.1 MP, 8 Mb memorije
- HP Instant Share – jednim dodiranjem šalje fotografije na: e-mail adresu, štampač, web site...
- Štampa direktno na kompatibilnom HP štampaču – bez računara
- Snima fotografije praćene tonom ili zvučne video spotove do 30 sekundi
- Ugrađeni LCD ekran u boji veličine 3,8 cm

EUR 159*

(preporučena maloprodajna cena, bez poreza na promet)

hp photosmart 720 digital camera

- Idealna za svakog ko traži digitalnu kameru izuzetne funkcionalnosti i stilizovanog dizajna
- Senzor od 3,3 MP
- 12x totalno uvećanje: 3x optičko za fotografije i video spotove, 4x digitalno (samo fotografije) za dodatnu fleksibilnost
- HP Instant Share
- Štampa direktno na kompatibilnom HP štampaču – bez računara
- Snima zvučne video spotove do 60 sekundi
- Ugrađeni LCD ekran u boji veličine 4,1 cm

EUR 259*

(preporučena maloprodajna cena, bez poreza na promet)

Fotografija kao portret autora

Budimir Novaković

"Dosada u sobi – naglavačke"

"Dosada u sobi"

"Maca pod lampom"

Prva samostalna izložba Budimira Novakovića pod nazivom "Veliki i Mali Krivelj – život sela i smrti", održava se od 16. maja do 16. juna u galeriji Studija 21 u Pančevu. Fotografije su nastale u proleće 1974. godine kada je, kao apsolvent arhitekture, radio arhitektonsku dokumentaciju sela Veliki Krivelj, na čiji se prostor širio površinski kop borskog rudnika. Sada, posle trideset godina sela više nema. Ona su samo na fotografijama kao etno – fotografski dokument, kao svedočanstvo o ljudima, objektima i životu koji se tada tamo odvijao.

Jedna od prvih stvari koja razlikuje fotografa amatera od fotografa profesionalca jeste ta da fotograf amater ima svoje osnovno zanimanje, a fotografija mu je hobi ili usputno zanimanje. Tako je i Budimir Novaković po struci arhitekta i tim poslom bavi se već dvadesetak godina, ali se jednako dugo bavi i fotografijom. Monumentalna i megalomanska arhitektura Amerike koju je posetio 1972. godine inspirisala ga je da prvi put fotografiše. Prva tri filma fotografisao je fotoaparatom Kodak Retina III C, ali sva tri bila su potpuno crna. Srećom, pozajmio je "idiotu" od svog ujaka i s njim proputovao Ameriku. Vec sledeće godi-

ne za Božić dobija od oca fotoaparat Canon FT i objektiv 2,8 – 50 mm. Godine 1974. završava kurs fotografije na Arhitektonskom fakultetu i već mesec dana kasnije odlazi u selo Krivelj (predviđeno za rušenje) sa pet, šest crno-belih filmova. Skoro trideset godina kasnije te fotografije prikazane su na njegovoj prvoj samostalnoj izložbi u Pančevu u maju, o čemu možete pročitati u rubrici Aktualnosti. Budimir kaže da su mu u fotografskom usavršavanju puno pomogli Preža Milosavljević, kućni prijatelj, i Mitar Trninić, kojeg je upoznao početkom osamdesetih u Pančevu gde je radio u Zavodu za urbanizaciju, a Mitar u panče-

Neki od mnogobrojnih portreta dece

čevačkom Muzeju. Bio je čest gost u njihovim laboratorijama gde je učio izradu fotografskog pozitiv. Od ne manje važnosti bili su i dugi razgovori i kritike još nekoliko eminentnih fotografa kao što su: Tomislav Peternek, Pera Otoranov, Ivo Eterović i dr. koje su ostavile neizbrisiv trag na njegov stil rada i pristup fotografiji uopšte.

Digitalni akvarel

Budimir Novaković kaže da se čovek bavi fotografijom da bi zaustavio vreme i time pobio činjenicu neumitne prolaznosti i smrti. Da bi to uspešno uradio mora da ostavi neki trag za sobom i zbog toga on tretira svaku fotografiju kao portret autora, odnosno samog sebe, i kada fotografiše portrete, prirodu, stvari koje ga okružuju, detalje... sve je viđeno specifičnim pogledom autora, pa samim tim predstavlja njegov portret. Možda još jedna razlika između fotografa amatera i fotografa profesionalca leži u činjenici da amater uglavnom traži inspiraciju u trenutku, u situacijama i trenutnom interesovanju, jednostavno rečeno pokušava da pronade sebe u svemu što vidi. Za razliku od toga, fotografi profesionalci često rade na određenom konceptu ili temi koju su unapred smislili i čak vizuelno uobličili. Dok profesionalac traga za zamišljenim, amater istražuje realnost koja ga okružuje s jednakim interesovanjem za svaki momenat ili detalj.

Budimir Novaković je čovek različitih interesovanja. Pored arhitekture i fotografije, bavi se i muzikom (svira klavir i gitaru), slikarstvom, grafikom i primenjenim dizajnom. Do 1992. godine kada su mu ukrali svu fotografsku opremu koja je uključivala tri Canon fotoaparata i niz objektivna od 17 do 300 mm, uvek je nosio jedan fotoaparat sa sobom, ali ga je ovaj događaj odvojio od fotografije na dugih deset godina. Početkom ove godine otkrio je novu strast, digitalni fotoaparat Nikon Coolpix 4500, koji mu je dao novi podstrek za rad. Pored digitalne fotografije istražuje i softvere za obradu slike kao što su Adobe Photoshop i Corel Photopaint, kojima radi slike i grafike po fotografskom predlošku.

S obzirom na to da mu je lična satisfakcija motiv za rad, kao ponosni otac petorice sinova često ih je fotografisao i moglo bi se reći da neke od tih fotografija predstavljaju i njegov najuspešniji rad. Od neizbežne roditeljske sentimentalnosti pobeo je skoro reporterskim pristupom i inteligentnom upotrebom humora kroz nazive fotografija za koje kaže da su vodiči gledaocu da vide isto što je video i on. Na pitanje šta za njega znači biti fotograf amater, Budimir Novaković odgovorio je: "U tre-

Očigledan primer spoja dve ljubavi – arhitekture i fotografije

nutku kada fotografišem svet, oko mene prestaje da postoji i otvara se novi svet u kojem mogu da se prošetam s Doroti putem od žute cigle ili s Alisom da svratim u Zemlju čuda ili pak s Petrom Panom da odletim u Nedodiju. Fotografija mi daje mogućnost da proživim sve što bih ikada voleo i da upoznam samoga sebe."

I. Brezovac

Primer kako od neoštre fotografije nastaju zanimljive digitalne grafike

Milorad Čakardić, Sombor – "Noćne impresije"

Miroslav Bročić – "Portret 2"

Tatjana Aleksić, Pirot – "Cveće i voda"

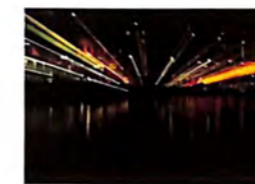
Suzana Panić, Zaječar – "Portret"

Analiza radova naših čitalaca

fotografskih

Dragoljub Tošić, EFIAP, profesor fotografije u Grafičkoj školi u Beogradu

Prilikom izbora fotografija za objavljivanje u rubrici: "Analiza radova naših čitalaca" nastojimo da to budu fotografije čija će analiza biti zanimljiva i autoru, ali i ostalim čitaocima, i da možemo dati i neke uopštene savete koji čitaocima pomažu u njihovom fotografskom usavršavanju. Tako **MILO-RADU ČAKARDIĆU** iz Sombora objavujemo fotografiju "NOĆNE IMPRESIJE", iako su i ostalih 6 koje je poslao dovoljno dobre da se mogu objaviti, ali je fotografija "Noćne impresije" prilika da se pokaže kako tehničkim postupkom prilikom snimanja percipirana scena ne ostaje na nivou registracije, nego služi za kreativan iskaz autora. Dakle, atmosfera na objavljenoj fotografiji gde se na tamnom fonu noći ističu svetla i refleksi može se postići dugom ekspozicijom. Upotrebom stativa, zgrade koje se naziru u drugom planu, oštre su. Svetlosni efekti mogu se postići i zumiranjem, ali onda zgrade ne bi bile oštre. Konačno, slični efekti mogu se postići i digitalnom obradom. Zanimljivo je i to da su na ovoj fotografiji svetla u gornjem delu konvergentna i slivaju se u središte, a na donjoj polovini slike gde su refleksi, to nije slučaj. Milorad uspešno koristi i likovne elemente vizuelnog izražavanja, pa mislimo da bi bilo korisno da se priključi foto-kino klubu koji u Somboru ima prostorije u ulici Belog goluba broj 2.

MIROSLAV BROČIĆ poslao nam je dva portreta od kojih objavujemo ovaj koji je on nazvao "PORTRET II", koji je tehnički ispravniji, a lice portretirane osobe je dobro osvetljeno. Korišćenje lišća kao ambijenta je prikladno i Miroslav Bročić je napravio lepu fotografiju za uspomenu na kojoj se vidi da je osoba koju je snimio lepa i da on uspešno koristi fotografski aparat i materijale za snimanje. Ako bi, međutim, imao više ambicija u portretnoj fotografiji, morao bi studioznije da pride činu snimanja. Potrebno je, pre svega, saradivati s modelom i objasniti mu da nameravamo da uradimo studiju portreta. Tokom razgovora model se dovede u raspoloženje da njegov lik može da iznese određeni sadržaj i tek tada se snima. Korisno je sa prvoga snimanja uraditi probne fotografije i o njima s modelom razgovarati, pa nakon toga ponovo snimati. Preporučujemo da obrati pažnju na portrete Aleksandra Dolgija koje objavujemo u sledećem broju jer on radi dobre portrete i uspešno saraduje s modelima. Inače, kod ovog portreta koji objavujemo treba napraviti izrez kojim bi se višak pozadine odstranio i time lik osobe došao više do izražaja.

Fotografija "PORTRET" koju nam je poslala **SUZANA PANIĆ** iz Zaječara korektno je eksponiran i oštar snimak osobe koja je u trenutku snimanja posmatrala prostor ispred sebe (možda televiziju?). Izraz lica modela je prirodan i opušten i zbog toga ovaj portret dosta govori o naravi i karakteru snimljene osobe, a to je u ovoj vrsti fotografije značajno. Smatram da Suzana može biti zadovoljna postignutim rezultatom, naročito s obzirom na to da se od skora bavi fotografijom. Međutim, preporučujem joj da pri snimanju portreta izbegava blic jer je prirodno osvetljenje bolje i plastičnije modulira oblik glave i crte lica. Ruka modela deformisana je jer kod snimanja s kratkih rastojanja ono što je bliže objektivu fotoaparata biva uvećano. Da je ruka pokrivena džemperom, to bi se manje videlo. U Foto-školi našega časopisa (brojevi 11 i 12) govori se o portretu, pa preporučujem Suzani da to pogleda. Takođe, preporučujem joj da stupi u kontakt s kolegama iz Foto-kino kluba "Timok" koji se nalazi u ulici Dimitrija Popovića Mitketa broj 10, a i s fotografom Rašom Milojevićem (Foto-kolor) jer se bavi izlaganjem fotografija.

TATJANA ALEKSIĆ iz Pirot poslala nam je fotografiju "CVEĆE I VODA" koja je zanimljiva i pokazuje da Tatjana dobro uočava motive koji su zahvalni za fotografsko istraživanje. Percipirani kadar obuhvata deo motiva koji je u vodi i deo koji je nad vodom i različitost svetlosnih efekata u sredinama vode i vazduha doprinosi zanimljivosti ove fotografije. Pogotovo što se sve to nalazi, verovatno, u nekoj vrsti staklene posude. Repeticija glavnog motiva – cveta, sugerira određeni ritam i kompoziciono definiše kadar. Dobro bi bilo da linija nivoa vode ne deli sliku na dva jednaka dela, ali se zbog razigranosti tonova i kolorita ovaj nedostatak ne ispoljava u meri koja bi vidno smetala osnovnom utisku koji ova fotografija ostavlja, a koji je povoljan. Još da predložimo Tatjani da u sličnim situacijama načini više snimaka, ali s različitim otvorima blende jer razlika u postavljanju mesta osnovne oštine i različite distribucije dubinske oštine u ovakvim situacijama daju zanimljive efekte. Imamo i jedan predlog a to je da Tatjana rotira fotografiju za 180° (kao na primeru koji objavujemo) jer je tako stabilnija i kompoziciono korektnija.

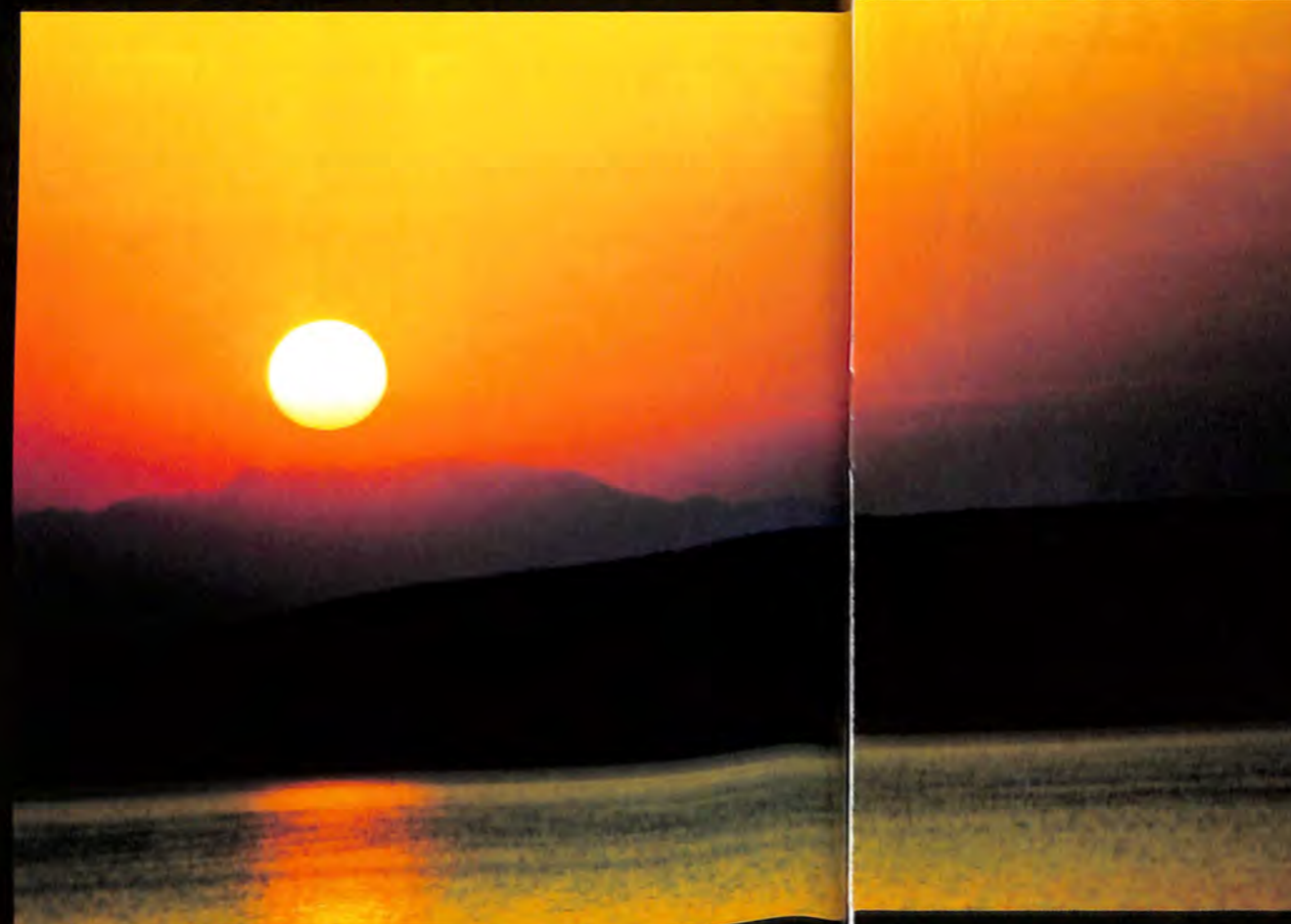
Imre Sakač, Novi Bečej – "Spuštanje"

Aleksandar Bajkić – "Senik"

Tomislav Petrović – "Lovac iz zasede"

Velimir Lasković – "Velebit i more"

Fotograf **IMRE SAKAČ** iz Novog Bečaja poslao nam je pet snimaka prizora na Tisi u okolini Novog Bečaja, koji su načinjeni fotoaparatom Fuji 6900 digitala. Fotografija "SPUŠTANJE ČAMCA" koju objavljujemo besprekorno je tehnički realizovana tako da može da posluži kao primer uspešnog korišćenja fotografske tehnologije. Izbor osvetljenja, stajne tačke, raspored masa i površina, vertikalna i horizontalna takođe su u svemu po klasičnim pravilima kompozicije, tako da je objavljena fotografija uzorno realizovan eksterijer. Predlažem kolegi Sakaču da svoje znanje iskoristi u obradi tema koje ga zanimaju, što bi moglo poslužiti za određene reportaže, foto-eseje izložbe i u slične namene. Tokom više godina snimanja nastali bi vizuelni zapisi od značaja za istoriju područja u kome su snimljeni, a kolega Sakač imao bi to zadovoljstvo da kao hroničar svedoči o kraju u kome živi i stvara. Korisno je da kolega Sakač nastavi da prati savremene tokove razvoja fotografske struke, preko našeg časopisa i na druge načine, uključujući estetiku aktualne produkcije.

Posmatrajući fotografiju "SENIK" koju je **ALEKSANDAR BAJKIĆ** snimio Praktikom BS 100 i filmom Konica VX 100 ASA razmišljao sam o tome šta ga je navelo da snimi ovaj kadar i zaključio da je u pitanju lepo vreme kada smo dobro raspoloženi i u šetnji beležimo ono što nam privuče pažnju. Predlažemo Aleksandru Bajkiću da u sličnim situacijama bude selektivniji prilikom snimanja i da razmisli kakvo je značenje onoga što snima i kako će to da izgleda. To bi ga verovatno navelo na to da bliže pride motivu snimanja i da kondenzovanije vizuelizira sadržaj. U konkretnom slučaju predlažemo izrez kojim bi u kadru ostavili seno i nebo sa vertikalnim stubićima na horizontalnoj osnovi, a sve ostalo odstranili. Fotografija je izvanredno sredstvo kojim se lako dobija slika – prikaz motiva snimanja, ali je zato vrlo važno biti skoncentrisan u trenutku snimanja, koji Breson naziva "odlučujući trenutak", i znati šta hoćemo slikom da pokažemo. Inače, i fotografija koju objavljujemo i ostale četiri koje je Bajkić poslao pokazuju da je ovladao osnovnom fototehnikom i da dobro koristi fotografske uređaje i materijale. Prihvatljiv je i način na koji rešava estetske probleme tako da predlažemo da se skoncentriše na pitanje šta zapravo želi fotografijom da pokaže. Predlažemo mu da koristi časopise i posećuje izložbe i to ne samo fotografske nego i ostale, što može povoljno uticati na njegov dalji fotografski razvoj.

Svet malih stvorenja, insekata, koje snima **TOMISLAV PETROVIĆ** sa Uba, jeste interesantan i otkriva posmatračima život koji buja oko nas, a mi ga, uglavnom, ne primećujemo. Vidi se da Tomislav pri tome dobro koristi svoj Canon A-1 s makro – objektivom od 100 mm i zumom od 35 do 105 mm, uz upotrebu prstenova za bliska snimanja. To pokazuje i fotografija "LOVAC IZ ZASEDE" koju objavljujemo, na kojoj su uspešno rešena tehnička pitanja pri snimanju, a posebno izdvajanje motiva snimanja naglašavanjem osnovne oštine i kontrolisanjem prostora dubinske oštine. Na fotografijama Tomislava Petrovića ta sićušna stvorenja uočljiva su i zahvaljujući spretnom korišćenju osvetljavanja i kolorita. Osim što su korisne za biološku struku, Petrovićeve fotografije su i likovno zanimljive, pa ne čudi što je otvorio samostalnu izložbu u Kovinu, na čemu mu čestitam.

Na poledini fotografije "VELEBIT I MORE" **VELIMIR LASKOVIĆ** napisao je da je to izlazak sunca, da su u kadru ostrva Ugljan i Pašman, a da su u pozadini Velebit i Lika. Fotoaparat kojim je snimao jeste Nikon F 80, objektiv zum 29 – 105, svetlosne jačine 3,5 – 4,5. Film je Superia 200 ASA. Izlasci i zalasci sunca česti su motivi snimanja i verovatno da nema čoveka koji ima foto aparat a da nije snimao u to doba dana. Razlozi zašto se zalasci i izlasci sunca često snimaju jesu izuzetno zanimljivo osvetljenje i neobična atmosfera. Priroda tada izgleda lepo i čovek zaželi da to zabeleži, naročito na moru ili na planini. Fotografiju Velimira Laskovića koju objavljujemo karakteriše jednostavnost. Ona je redukovana i svedena na prednji i zadnji plan sa svetlosnim akcentom na površini neba. Kolorit i njegovu realnost nema svrhe komentarisati jer se svetlosne situacije u to doba dana veoma razlikuju od slučaja do slučaja i pitanje je izbora šta čovek želi da snimi. Može se komentarisati činjenica da je kopno koje je u kadru u kontrasti i bez detalja. To je zbog toga što je svetlometer odredio eksponometrijske elemente prema osvetljenosti celog kadra, a tu dominiraju voda i nebo. Da je Velimir eksponometrijske elemente odredio prema kopnu, dobio bi u tim partijama detalje i drugačiji tonalitet i kolorit na vodi i na nebu. Obično se u takvim situacijama načini više snimaka, pa se odabere ono što autoru više odgovara. Varijanta doživljaja izlaska sunca za koju se opredelio Velimir Lasković je moguća i sasvim prihvatljiva, ali bi se drugačijom ekspozicijom videli detalji na kopnu i kuće koje se jedva naziru, što bi u informativnom pogledu imalo funkciju.

konkurs

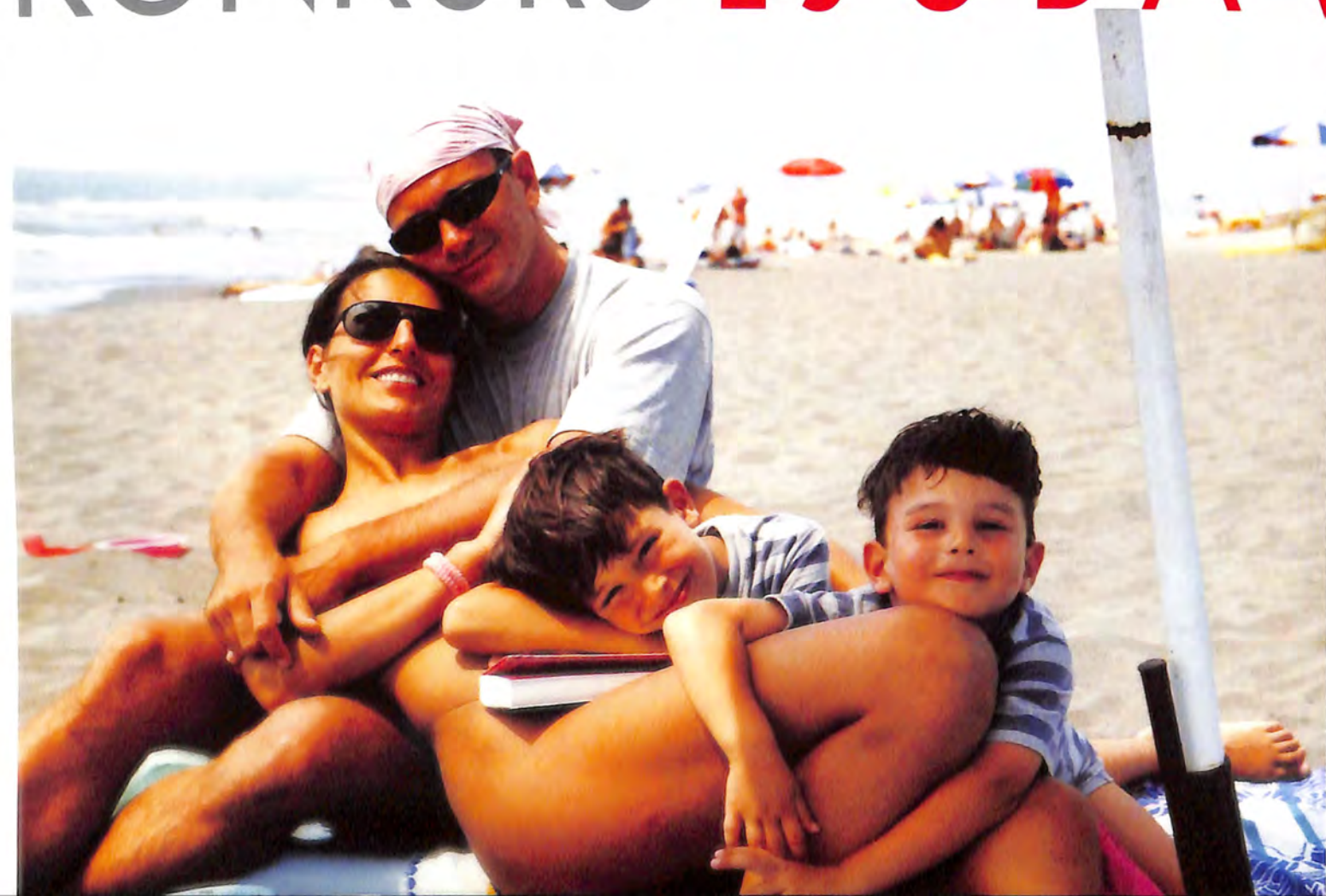
REFOTO

Na pitanje da li fotografija za koju je neko pozirao može biti dobra i iskrena odgovor daje pobjednička fotografija našeg konkursa. Jedna lepa porodična scena s letovanja i pored sve svoje aranžiranosti i nameštenosti na najskreniji način simbolizuje pojam ljubavi. Fotografija Ivone Blagojević "U porodičnom gnezdu" simbolizuje, pre svega, međusobnu ljubav porodice, a isto tako i ljubav između muškarca i žene, odnosno muža i supruge, zatim ljubav dece prema roditeljima i obratno. Ona odiše takvom harmonijom i opuštenošću da je poziranje ove mlade porodice postalo potpuno nebitno. Ipak, u njihovoj nameštenosti možemo naći nekoliko elemenata zbog kojih ona ostavlja tako snažan utisak na nas. Ključna je kompozicija, odnosno "raspoređenost figura": otac, kao glava porodice, nalazi se u vrhu "porodične piramide" kao njen zaštitnik. Majka se nalazi u sredini i povezuje oca s decom, ona je spona i stub na kojem porodica počiva. Deca se nalaze u majčinom krilu i, načinom kako su je objemili, pokazuju privrženost njoj. Uz malo analiziranja ova fotografija prelazi okvire porodičnog snimka s letovanja i pretvara se u skoro biblijsku prezentaciju iskonske porodice. Zanimljivo je napomenuti da su se u ovoj, jednoj fotografiji, objedinile sve tri teme naših dosadašnjih konkursa: porodična fotografija, putovanje i, na kraju, ljubav!

Druga nagrada: Nenad Babović – "Pogled", Canon EOS 650, Fuji Superia 400

KONKURS LJUBAV

Prva nagrada: Ivona Blagojević – Beograd, "U porodičnom gnezdu", Zenit 122, Konica 100

Treća nagrada: Dušan Stojančević – Beograd, "Moj prvi bicikl", Canon A1, Fuji Superia

Pohvala: Duško Miljanić – Podgorica, "Brat i sestra", Nikon FE, Ilford Pan 100

Vera Munjas – Vrnjačka Banja, "Ugledajte se na nas", Minolta, Fuji

Milota Dubovska-Poslon – Novi Sad, "Dedino jedino!", Pentax-Espio 738

Boris Holik – Novi Sad, "Labudovi", Canon EOS 300, Fuji Superia 100

Dragiša Savić – Novi Sad, "Ledena toplina", Fuji FinePix 2600 Zoom

Naš časopis ponovo pokreće stalnu rubriku "Foto-konkurs" gde će objavljivati fotografije čitalaca, amatera i profesionalaca. Pravo učešća imaju svi koji se bave fotografijom, a jedini uslov jeste da uz svaku fotografiju ili dijapozitiv pošaljete i originalni kupon iz našeg časopisa "REFOTO", čitko popunjen osnovnim podacima o autoru. Broj fotografija ili dijapozitiva koji neko želi da pošalje nije ograničen, s tim da jedan kupon važi za jednu fotografiju. Uz sve priloge potrebno je naznačiti naziv fotografije ili dijapozitiva, kao i neophodne tehničke podatke, npr. kojim filmom i fotoaparatom je snimljeno i dr.

Tema ovogodišnjeg konkursa

Verovatno ne postoji reč koja izaziva tako intenzivna, duboka i sveobuhvatna osećanja kao što je reč "ljubav". Smatra se da je ljubav najvažnije osećanje koje čovek ima, njoj su posvećeni časovi svakodnevice svakog čoveka, a ljubav je i najzastupljenija tema svih umetnosti. Zbog toga smo odredili LJUBAV kao temu našeg foto-konkursa za 2003. godinu i očekujemo da naši čitaoci najšire shvate pojam ljubavi i da im naš konkurs bude podsticaj da obrate pažnju na lepu stranu života, na svu radost koju čovek u ljubavi može da doživi i da se i sami dobro osećaju kada snimaju najraznovrsnije situacije kojima se vizuelno može predstaviti ljubav. I jedno upozorenje: ljubav jeste lepa tema, ali je istovremeno i tema u kojoj se lako može pogrešiti. Zato preporučujemo da snimate prave situacije, one u kojima zaista ima ljubavi i verujemo da će se to videti na vašim fotografijama.

Formati i tehnologija radova

- Učesnici mogu poslati:
  - Crno-bele fotografije i fotografije u boji formata od 13 x 18 cm do 18 x 24 cm
  - Dijapozitive u boji 24 x 36 mm
  - Fotografije snimljene na CD u rezoluciji 300 DPI veličine do 18 x 24 cm

Slanje radova

Ovogodišnji konkurs sastoji se iz šest periodičnih konkursa. Učesnici mogu poslati radove za februarski, aprilski, junijski, avgustovski i oktobarski broj časopisa, za svaki pojedinačno i za decembar, koji je završni. Za svaki od navedenih brojeva časopisa obavlja se žiriranje, biraju radovi u užu izbor i određuju nagrade.

Rokovi:

- ZA AVGUSTOVSKI BROJ DO 1. AVGUSTA,
- ZA OKTOBARSKI BROJ DO 1. OKTOBRA,
- ZA FINALNI, DECEMBARSKI BROJ DO 30. NOVEMBRA.

Za decembar, koji je završni broj, kada je finale ovogodišnjeg konkursa, žiriraju se radovi pristigli za decembar, kao i svi oni koji su ušli u užu izbor u prethodnim brojevima časopisa.

Nagrade konkursa

– Nagrade konkursa sastoje se od nagrada za svaki broj časopisa i nagrada konkursa kao celine.

Za svaki od ovogodišnjih brojeva dodelice se po tri nagrade:

1. GODIŠNJA PRETPLATA ZA ČASOPIS,
2. KNJIGA "ELEMENTARNA TEHNIKA FOTOGRAFIJE" DRAGOLJUBA KAŽIĆA,
3. DESET CRNO-BELIH FILMOVA FORTE – FOTOTEHNA.

Velike, završne nagrade konkursa jesu:

1. NIKON DIGITALNI FOTOAPARAT
2. METZ BLIC – FOTOTEHNA
3. LOWEPRO FOTO-TORBA

U svakom broju časopisa objavljuju se rezultati žiriranja za taj broj, popis radova koji su ušli u užu izbor, nagrade tog broja i reprodukcije 7-8 izabranih fotografija. U decembarskom broju objavljuju se finalni rezultati konkursa, završne nagrade i reprodukcije najboljih fotografija konkursa.

Završne odredbe:

- radovi koji su poslani na konkurs ne vraćaju se;
- organizator radove može koristiti za potrebe časopisa, bez naknade i uz potpisivanje autora;
- odluke žirija su konačne;
- pravo tumačenja ovih propozicija ima organizator.

Zaljubljenik u fotografiju

Možda me se sećate iz prethodnog pisma koje sam vam poslala zajedno s fotografijama od kojih ste dve i objavili. To mi je dalo veliki podstrek da sa još više entuzijazma pristupim fotografiji koju sam oduvek volela. Nažalost, imam premalo slobodnog vremena jer sam psiholog s duplim radnim vremenom, supruga i majka devojčice. Maštam o tome da mi fotografija jednog dana postane glavna preokupacija, pošto istinski uživam u fotografisanju. U međuvremenu sam došla i do malo boljeg fotoaparata, koji još uvek proučavam. Slike koje vam šaljem uglavnom su snimljene njime, ali ima i onih koje sam snimila starim aparatom. Vaš časopis, koji sam sebi jednom kupila tek tako – usput, glavni je "krivac" što sam toliko zavolela fotografiju. Zahvalna sam vam zbog toga jer je ljubav prema fotografiji u velikoj meri promenila moj život. Uprkos teškom vremenu u kojem živimo, u fotografisanju nalazim veliko zadovoljstvo i radost življenja.

Srdačan pozdrav
Mileta Dubovska-Poslon, Novi Sad

Malo reklame

Imam samo jednu malu primedbu na vaš časopis: nikad se ne pominje ni u najmanjoj reklamici. A svedoci smo napadnog i neukusnog reklamiranja raznih časopisa sumnjive sadržine. Ne mislim, naravno, da bi i REFOTO tako trebalo da se reklamira. Moj predlog jeste da se svaki novi broj predstavi u najviše trideset sekundi reklame i da se kaže da je izašao novi broj časopisa za kulturu fotografije i pomenuti nekoliko naslova. I to je sve. Ne mislim da je časopisu potrebna reklama zbog tiraža. Ubraja se u one malobrojne publikacije koje se više kupuju nego prodaju jer znam da oni i bez reklame ima svoju čitalačku publiku. To je potrebno zbog imidža časopisa da bi se, kroz svaku objavu novog broja, i šira javnost, koju ova oblast ne interesuje, upoznala da u našoj zemlji već duže vreme redovno izlazi moderan i luksuzno opremljen časopis, koji se ravno pravo nosi s najvećim časopisima ove vrste u svetu. Nadam se ču o izlasku novog broja časopisa REFOTO, saznati iz jedne ovako kratke reklame.

Srdačno vas pozdravljam
Nenad Stamenić, Novi Beograd

Svesni smo važnosti reklamiranja, ne samo na televiziji već i u ostalim medijima, ali smo reklamnu kampanju koja bi promovisala časopis i njegove aktivnosti odložili za kraj ove godine ili početak naredne. Naime, potrebno je dosta vremena da se osmisli marketinški pristup koji bi bio interesantan, drugačiji od ostalih i visoko kvalitetan kao što je, nadamo se, i naš časopis.

"Tradicionalni" foto-amater

Zovem se Emilija Andreevska, imam 26. god., iz Makedonije sam. Fotografija je moj hobi i amater sam. Od nedavno sam vaš čitalac i imam samo lepe reči o vama. Vaš časopis je izuzetno kvalitetan i sveobuhvatan. Sviđa mi se jer o svakoj temi pišete detaljno, precizno, a kako sam ja amater, to mi veoma mnogo znači! Inače, mene fascinira stara fotografija i naravno, što je više manuelno, to je bolje za mene. Želela bih više da čitam o tehnologiji stare fotografije, o manuelnom razvijanju filma i pravljenju slike, kao i o upotrebi svih vrsta filtera. S druge strane, neverovatno su interesantni i koncizni vaši tekstovi o digitalnoj fotografiji i mogućnostima Photoshopa. Zahvaljujem!

Fotografije koje vam šaljem na CD-u iz različitog su perioda. Ne znam da li vaše propozicije dozvoljavaju da šaljem fotografije za analizu (za rubriku "Analiza radova naših čitalaca") na CD-u, ali ipak vredi pokušati. Iskreno se nadam da biste bili ljubazni da me informišete ukoliko slanje fotografija za analizu nije dozvoljeno na ovakvom mediju ili ukoliko moj CD zakasni nekoliko dana do označenog roka, tj. 1. juna kako bih mogla iskoristiti svoje fotografije do sledećeg roka. Vaš časopis ovde, nažalost, dolazi neredom, sa zakašnjenjem i u ograničenom tiražu!

Zahvaljujem puno i želim vam uspešnu budućnost

Emilija Andreevska, Resen, Makedonija

Drago nam je da smo pored komplimenata dobili i sugestije za teme iz oblasti tradicionalne fotografije i njene obrade. Naravno da možete slati fotografije u digitalnoj formi za bilo koju rubriku časopisa. S obzirom na to da naš konkurs traje tokom cele godine, nije od ključnog značaja datum kada ih primimo, osim za finalni, decembari konkurs. Distribucija časopisa u Makedoniji vrlo brzo će se poboljšati i nadamo se da ćete ga s lakoćom kupovati.

U službi kulture fotografije

Ovaj časopis me je, od prvog broja, prosto naterao da više razmišljam o fotografiji, jer je ona ovde predstavljena iz raznih aspekata. U početku su me, priznajem, najviše privlačili fotografski radovi istaknutih stvaralaca u ovoj oblasti, o kojima sam najčešće malo znao, ali sam ubrzo shvatio da sam olako prelazio preko tema koje iz broja u broj obrađuju ljudi koji su visokoškolsko obrazovani u oblasti fotografije. Meni kao čitaocu zaista imponuje da saznam o najbitnijim fotografskim temama i dilemama, što dobijam od takvih ljudi,

pogotovo što ovu vrstu tekstova ne mogu da pročitam ni u jednom sličnom časopisu, bilo domaćem, bilo stranom. Dugo sam razmišljao da li da vam ovo napišem jer ne spadam u one u koji se rado dopisuju s novinama. Na ovo su me podstakli neki moji poznanici, koji su prosto impresionirani izgledom ovog časopisa, iako ih fotografija ne interesuje u onoj meri koliko i mene. Ali, upravo su mi oni ukazali na dobro napisane autorske tekstove stalnih saradnika, napominjući da nisu bili objektivni što su časopis hvalili pre svega zbog vizuelnog izgleda. Stoga, naše je zajedničko mišljenje da je sadržaj časopisa REFOTO u pravom smislu reči u službi kulture fotografije i zajedničkim pozdravom šaljem vam pregršt želja za njegov dugi vek.

Janko Stanić, Valjevo

Dobra komunikacija

Alal vam vera na naslovnoj strani prošlog broja vašeg časopisa. Nisam mogao da verujem da je na fotografiji jedan od najvećih svetskih fotografa današnjice. Zašto je moje iznenađenje bilo veliko? Pre svega što je reč o fotografu koji ne voli ni najmanji publicitet i što su do njega teško dolazili i najpoznatiji svetski novinari. Verujte mi, svaki časopis bi od ovoga napravio kapital! Ali vi ste još uvek skromni ali dobri.

Želim vam sve najlepše
Davor Marković, Subotica

Zahvaljujemo se na pohvalama i drago nam je da je naša naslovna stranica izazvala takvo oduševljenje kod Vas. Preko Vašeg pisma iskoristili smo priliku da još jednom objavimo Bressonov portret, odnosno naslovnu stranu broja 16, ali ovoga puta s pozdravima iz Pariza od autora istoimene fotografije Rene Burria i Voje Mitrovića. Naime, poslali smo im dva primerka broja 16 s potpisima članova redakcije kao zahvalnost za njihovu pomoć u objavljivanju portfolia i kao što vidite jedan primerak su nam vratili, ali i s njihovim potpisima!

PRAVO JE VREME ZA

radna stanica

D I S T R I B U T E R

IZDAVAČKA
mali

KUĆICA
princ

Školska 91, 21203 Veternik
Tel./fax: 021/400-440
E-mail: m.princ@eunet.yu
www.maliprincns.co.yu

DISTRIBUTER U MAKEDONIJI:
FOTO TRADE KIRČE DOEL
Skopje, Londonska 2, lokal 19
Tel./fax: +389 2 376-210
Tel.: +389 2 365-813

